

NEWSLETTER

Εργαστήριο Μελέτης για τη Διαφάνεια,
τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

8

ΙΟΥΛΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2021

Περιεχόμενα τεύχους

I. Σημείωμα της συντακτικής ομάδας

II. Εθνικές δράσεις

1. Νομοθετικό έργο

1.1. [NOMOS 4816/2021 \(ΦΕΚ Α 118/09.07.2021\) Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας - Τροποποίηση του ν. 4557/2018 - Ενσωμάτωση της Οδηγίας \(ΕΕ\) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης και άλλες επείγουσες διατάξεις](#)

2. Εθνική Αρχή Διαφάνειας

2.1. [Έκθεση υλοποίησης του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την καταπολέμηση της Διαφθοράς \(ΕΣΣΚΔ\) 2018-2021 Ιανουάριος – Ιούνιος 2021 \(13 Αυγούστου 2021\)](#)

III. Δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. [Δημοσίευση έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το κράτος δικαίου κατά το 2021](#)
2. [Δημοσίευση αναθεωρημένων κατευθυντήριων γραμμών της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών για την εσωτερική διακυβέρνηση](#)
3. Διαδικασίες ελέγχου ενσωμάτωσης του ενωσιακού δικαίου
  - 3.1. [Αποστολή προειδοποιητικών επιστολών για την ορθή μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των ενωσιακών κανόνων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας](#)
  - 3.2. [Αποστολή προειδοποιητικών επιστολών για την ορθή μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των ενωσιακών κανόνων σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών](#)
  - 3.3. [Αποστολή προειδοποιητικών επιστολών για τις ελλείψεις στη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των ενωσιακών κανόνων σχετικά με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης](#)

IV. Δράσεις διεθνών οργανισμών

1. [Financial Action Task Force \(FATF\) – Νομιμοποίηση εσόδων από περιβαλλοντικά εγκλήματα \(Ιούλιος 2021\)](#)

IV. Ενδιαφέρουσες νομολογιακές θέσεις

1. Εθνικά Δικαστήρια
  - 1.1. [Μιχαήλ Ν. Μαρτίνης, Σχολιασμός της ΑΠ 594/2021 \[Παραγραφή φορολογικών αδικημάτων\]](#)

2. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2.1. [Απόφαση του Δικαστηρίου \(τέταρτο τμήμα\) της 2ας Σεπτεμβρίου 2021 \[Νομιμοποίηση Εισαγγελίας για την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος – Δικαιοδοτικός χαρακτήρας της απόφασης περί αναγνώρισης ευρωπαϊκής εντολής έρευνας\] \(σχόλιο Αθηνά Γιαννακούλα\)](#)

3. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

3.1. [Todorov κ.α. κατά Βουλγαρίας της 13.07.2021 \[Κατάσχεση περιουσίας\] \(αρ. προσφ. 50705/11, 11340/12, 26221/12, 71694/12, 44845/15, 17238/16 και 63214/16\).](#)

V. Δράσεις του Εργαστηρίου Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα

1. Υλοποιημένες δράσεις

1.1. [Μνημόνιο Συνεργασίας ανάμεσα στο Εργαστήριο και στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λευκωσίας \(UNIC\)](#)

1.2. [Διαδικτυακή επιστημονική εκδήλωση: “Τεχνητή νοημοσύνη και δίκαιο: μεταξύ διαφάνειας και θεμελιωδών εγγυήσεων”](#)

VI. Δράσεις συνεργαζόμενων φορέων: Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς – Αρθρογραφία

Ιουλία-Ιωάννα Μπαλαούρα, [«Χωρίς Κράτος Δικαίου, κομμένη η χρηματοδότηση!»](#) & [«Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποτυγχάνει να υπερασπιστεί τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ ως ανθρώπινα δικαιώματα»](#)

VII. Εκδόσεις του Εργαστηρίου Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα

I. Σημείωμα της συντακτικής ομάδας

Αγαπητοί αναγνώστες,

Στο τεύχος Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2021 μπορείτε να διαβάσετε μεταξύ άλλων για τις διαφορετικές θεσμικές εξελίξεις στο πεδίο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, και ειδικότερα το νέο νόμο (4816/2021) για το ξέπλυμα και την ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1673, την έκθεση FATF για τη νομιμοποίηση εσόδων από περιβαλλοντικά εγκλήματα και την απόφαση ΕΔΔΑ στην υπόθεση Todorov κ.α. κατά Βουλγαρίας για το ξέπλυμα και την κατάσχεση. Μπορείτε ακόμη να δείτε εθνικές και ενωσιακές νομολογιακές εξελίξεις στο πεδίο των φορολογικών αδικημάτων και στο πλαίσιο αυτό σχολιασμό-αρθρογραφία για την ΑΠ 594/2021 και την παραγραφή των φορολογικών αδικημάτων. Επίσης, δημοσιεύονται οι εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το κράτος δικαίου κατά το 2021, καθώς και σχετική αρθρογραφία, της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας για την υλοποίηση του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την καταπολέμηση της Διαφθοράς, και της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών με τις αναθεωρημένες κατευθυντήριες γραμμές για την εσωτερική διακυβέρνηση.

Σας ευχόμαστε καλή ανάγνωση!

Η συντακτική ομάδα

II. Εθνικές δράσεις

1. Νομοθετικό έργο

1.1. ΝΟΜΟΣ 4816/2021 (ΦΕΚ Α 118/09.07.2021)

Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας - Τροποποίηση του ν. 4557/2018 - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης και άλλες επείγουσες διατάξεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Άρθρο 4

Αντικείμενο - Αντικατάσταση του άρθρου 2 του ν. 4557/2018 (παρ. 1, περ. β' και γ', παρ. 3, παρ. 4 του άρθρου 3, περί των αδικημάτων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, της Οδηγίας 2018/1673)

Το άρθρο 2 του ν. 4557/2018 (Α' 139) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 2

Αντικείμενο

1. Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος) συνιστούν οι εξής πράξεις:

α) η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα, ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή για να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεών του,

β) η απόκρυψη ή συγκάλυψη της αλήθειας, όσον αφορά τη φύση, την προέλευση, τη διάθεση, τη διακίνηση ή τη χρήση περιουσίας ή τον τόπο όπου αυτή βρίσκεται ή την κυριότητα επ' αυτής, ή τα σχετικά με αυτή δικαιώματα, εν γνώσει του γεγονότος ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα,

γ) η απόκτηση, κατοχή ή χρήση περιουσίας, εν γνώσει, κατά τον χρόνο κτήσης, ή κατά τον χρόνο περιέλευσης της κατοχής ή της χρήσης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα,

δ) η χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τοποθέτηση σε αυτόν ή τη διακίνηση μέσω αυτού εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες, με σκοπό να προσδοθεί νομιμοφάνεια στα εν λόγω έσοδα.

2. Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες υπάρχει και όταν οι δραστηριότητες από τις οποίες προέρχεται η προς νομιμοποίηση περιουσία έχουν λάβει χώρα στο έδαφος άλλου κράτους, εφόσον αυτές θα ήταν βασικό αδίκημα αν διαπράττονταν στην Ελλάδα και θεωρούνται αξιόποινες, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού. Δεν απαιτείται να είναι αξιόποινες, σύμφωνα με τη νομοθεσία του ξένου κράτους οι δραστηριότητες που, αν είχαν λάβει χώρα στην Ελλάδα, θα συνιστούσαν ένα από τα βασικά αδικήματα των περ. α', β', γ', δ, η', θ', ια', ιγ', ιθ' του άρθρου 4 του παρόντος και του άρθρου 323Α περί εμπορίας ανθρώπων του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ., 4619/2019, Α' 95).

3. Καταδίκη για τα αδικήματα της παρ. 1 είναι δυνατή όταν αποδεικνύεται ότι η περιουσία προήλθε από συγκεκριμένο βασικό αδίκημα του άρθρου 4, χωρίς να απαιτείται η στοιχειοθέτηση με κάθε λεπτομέρεια όλων των πραγματικών στοιχείων ή περιστάσεων που σχετίζονται με την εν λόγω εγκληματική δραστηριότητα, μεταξύ των οποίων και η ταυτότητα του δράστη.».

Άρθρο 5

Βασικά αδικήματα - Αντικατάσταση του άρθρου 4 του ν. 4557/2018 (Άρθρο 2 περί του ορισμού εγκληματικών δραστηριοτήτων της Οδηγίας 2018/1673)

Το άρθρο 4 του ν. 4557/2018 (Α' 139) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 4

Βασικά αδικήματα

Για τους σκοπούς του παρόντος, ως «βασικά αδικήματα» νοούνται τα ακόλουθα:

α) η εγκληματική οργάνωση κατά το άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ, ν. 4619/2019, Α' 95),

β) οι τρομοκρατικές πράξεις, η τρομοκρατική οργάνωση και η αξιόποινη υποστήριξη και χρηματοδότησή τους κατά τα άρθρα 187Α, 187Β ΠΚ και 32 έως 35 του ν. 4689/2020 (Α' 103),

γ) η δωροληψία και η δωροδοκία πολιτικών προσώπων και δικαστικών λειτουργών κατά τα άρθρα 159, 159Α και 237 ΠΚ και η δωροληψία και η δωροδοκία υπαλλήλου κατά τα άρθρα 235 και 236 ΠΚ,

δ) η εμπορία επιρροής-μεσάζοντες και η δωροληψία και δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα κατά τα άρθρα 237Α και 396 ΠΚ και η δωροδοκία - δωροληψία για αλλοίωση αποτελέσματος αγώνα κατά το άρθρο 132 του ν. 2725/1999 (Α' 121),

ε) τα εγκλήματα κατά των τηλεπικοινωνιών κατά τις παρ. 1 έως 4 του άρθρου 292Α, τα άρθρα 292Β, 292Γ, 292Δ και τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 292Ε ΠΚ και η παράνομη πρόσβαση σε σύστημα πληροφοριών ή σε δεδομένα κατά τα άρθρα 370Α, 370Β, 370Γ, τις παρ. 2 και 3 του άρθρου 370Δ και το άρθρο 370Ε ΠΚ,

στ) η ανθρωποκτονία με πρόθεση κατά το άρθρο 299 ΠΚ, η βαριά σωματική βλάβη κατά το άρθρο 310 ΠΚ, η θανατηφόρα βλάβη κατά το άρθρο 311 ΠΚ, η αρπαγή κατά το άρθρο 322 ΠΚ, η εμπορία ανθρώπων κατά το άρθρο 323Α ΠΚ, η αρπαγή ανηλίκων κατά το άρθρο 324 ΠΚ και η παράνομη κατακράτηση κατά το άρθρο 325 ΠΚ,

ζ) η παραχάραξη νομίσματος και άλλων μέσων πληρωμής κατά το άρθρο 207 ΠΚ, η κυκλοφορία πλαστών νομισμάτων και άλλων μέσων πληρωμής κατά το άρθρο 208 ΠΚ, η καθ' υπέρβαση κατασκευή νομίσματος κατά το άρθρο 208Α ΠΚ, η πλαστογραφία και κατάχρηση ενσήμων κατά την παρ. 1 του άρθρου 208Γ ΠΚ, οι προπαρασκευαστικές πράξεις του άρθρου 211 ΠΚ, η πλαστογραφία κατά το άρθρο 216 ΠΚ, η διακεκριμένη πλαστογραφία πιστοποιητικών κατά την παρ. 3 του άρθρου 217 ΠΚ, η κλοπή κατά το άρθρο 372 ΠΚ, η διακεκριμένη κλοπή κατά το άρθρο 374 ΠΚ, η υπεξαίρεση κατά το άρθρο 375 ΠΚ, η ληστεία κατά το άρθρο 380 ΠΚ, η εκβίαση κατά το άρθρο 385 ΠΚ, η απάτη κατά το άρθρο 386 ΠΚ, η απάτη με υπολογιστή κατά το άρθρο 386Α ΠΚ, η απάτη σχετικά με τις επιχορηγήσεις κατά το άρθρο 386Β ΠΚ, η απιστία κατά το άρθρο 390 ΠΚ, η αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος κατά την παρ. 1 του άρθρου 394 ΠΚ και η τοκογλυφία κατά το άρθρο 404 ΠΚ,

η) η διευκόλυνση προσβολών της ανηλικότητας κατά το άρθρο 348 ΠΚ, η πορνογραφία ανηλίκων κατά το άρθρο 348Α ΠΚ, η προσέλκυση παιδιών για γενετήσιους λόγους κατά το άρθρο 348Β ΠΚ, οι πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων κατά το άρθρο 348Γ ΠΚ, η μαστροπεία κατά το άρθρο 349 ΠΚ και η γενετήσια πράξη με ανήλικο έναντι αμοιβής κατά το άρθρο 351Α ΠΚ,

θ) τα εγκλήματα των άρθρων 20 έως και 23 του ν. 4139/2013 (Α' 74) περί εξαρτησιογόνων ουσιών,

ι) τα εγκλήματα των άρθρων 6, 15 και 17 του ν. 2168/1993 (Α' 147) περί θεμάτων που αφορούν όπλα, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες, εκρηκτικούς μηχανισμούς,

ια) τα εγκλήματα των άρθρων 53, 54, 55, 61 και 63 του ν. 3028/2002 (Α' 153) περί προστασίας των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς,

ιβ) τα εγκλήματα των παρ. 1 και 3 του άρθρου 8 του ν.δ. 181/1974 (Α' 347) περί προστασίας από τις ιοντίζουσες ακτινοβολίες,

ιγ) τα εγκλήματα των παρ. 5 έως και 8 του άρθρου 29 και του άρθρου 30 του ν. 4251/2014 (Α' 80) περί μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης,

ιδ) τα εγκλήματα για την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης του άρθρου 24 του ν. 4689/2020 (Α' 103),

ιε) τα χρηματιστηριακά εγκλήματα των άρθρων 28 έως και 31 του ν. 4443/2016 (Α' 232),

ιστ) τα εγκλήματα:

ιστα) της φοροδιαφυγής του άρθρου 66 του ν. 4174/2013 (Α' 170) με την εξαίρεση του πρώτου εδαφίου της παρ. 5, και της διασυνοριακής απάτης σχετικά με τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) του άρθρου 23 του ν. 4689/2020,

ιστβ) της λαθρεμπορίας των άρθρων 155 έως και 157 του ν. 2960/2001 (Α' 265),

ιζ) τα εγκλήματα των παρ. 1 έως 3 του άρθρου 28 του ν. 1650/1986 (Α' 160) περί προστασίας του περιβάλλοντος και των παρ. 1 έως 5 του άρθρου 6 του ν. 4037/2012 (Α' 10) για τη θαλάσσια ρύπανση και της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 13 του ν. 743/1977 (Α' 319), όπως κωδικοποιήθηκε σε ενιαίο κείμενο με το π.δ. 55/1998 (Α' 58) περί προστασίας του θαλασσίου περιβάλλοντος,

ιη) τα εγκλήματα του άρθρου 66 του ν. 2121/1993 (Α' 25) περί πνευματικής ιδιοκτησίας και των παρ. 1 και 2 του άρθρου 45 του ν. 4679/2020 (Α' 71) περί εμπορικών σημάτων,

ιθ) η πειρατεία κατά το άρθρο 215 του ν.δ. 187/1973 (Α' 261),

κ) τα εγκλήματα της μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο του άρθρου 25 του ν. 1882/1990 (Α' 43), με την εξαίρεση της περ. α' της παρ. 1, καθώς και της μη καταβολής χρεών που προκύπτουν από χρηματικές ποινές ή πρόστιμα που έχουν επιβληθεί από τα δικαστήρια ή από διοικητικές και άλλες αρχές, και

κα) κάθε άλλο έγκλημα που τιμωρείται με ποινή στερητικής της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των τριών (3) μηνών, από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος.».

Άρθρο 6

Ποινικές κυρώσεις για το βασικό αδίκημα και τις παραλλαγές του - Αντικατάσταση του άρθρου 39 του ν. 4557/2018 (περ. α' παρ. 3, παρ. 5 άρθρου 3, άρθρο 5, άρθρο 6, παρ. 1 και 2 άρθρου 10 και άρθρο 11 περί των αδικημάτων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, των ποινών σε βάρος φυσικών προσώπων, των επιβαρυντικών περιστάσεων, της δικαιοδοσίας και των ερευνητικών μέσων της Οδηγίας 2018/1673)

Το άρθρο 39 του ν. 4557/2018 (Α' 139) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 39

Ποινικές κυρώσεις

1. α) Ο υπαίτιος πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες τιμωρείται με κάθειρξη έως οκτώ (8) έτη και με χρηματική ποινή από τριακόσιες (300) έως χίλιες (1.000) ημερήσιες μονάδες.

β) Ο υπαίτιος των πράξεων της περ. α' τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα (10) έτη και με χρηματική ποινή από χίλιες (1.000) έως πέντε χιλιάδες (5.000) ημερήσιες μονάδες:

αα) αν το αντικείμενο της νομιμοποίησης υπερβαίνει συνολικά σε αξία το ποσό των εκατό είκοσι χιλιάδων (120.000) ευρώ, ή

ββ) αν η πράξη τελείται από υπόχρεο φυσικό πρόσωπο κατά την άσκηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας ή από πρόσωπο του πρώτου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 46, ή

γγ) αν η περιουσία που είναι αντικείμενο νομιμοποίησης προέρχεται από τα κακουργήματα των περ. α', β', γ', η' και θ' του άρθρου 4, καθώς και των άρθρων 323Α, 374, 380, της παρ. 2 και του δεύτερου εδαφίου της παρ. 3 του άρθρου 385 του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ, 4619/2019, Α' 95), της παρ. 5 του άρθρου 29 και του άρθρου 30 του ν. 4251/2014 (Α' 80).

γ) Ο υπαίτιος των πράξεων της περ. α' τιμωρείται με κάθειρξη και με χρηματική ποινή από δύο χιλιάδες (2.000) έως δέκα χιλιάδες (10.000) ημερήσιες μονάδες, αν ασκεί τέτοιου είδους δραστηριότητες κατ' επάγγελμα ή ως μέλος εγκληματικής οργάνωσης, η οποία επιδιώκει την τέλεση πράξεων νομιμοποίησης.

δ) Αν το βασικό αδίκημα τιμωρείται σε βαθμό πλημμελήματος, η ποινή για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι φυλάκιση έως τρία (3) έτη και χρηματική ποινή έως τριακόσιες (300) ημερήσιες μονάδες. Αν η πράξη τελέστηκε κατ' επάγγελμα επιβάλλονται οι κυρώσεις της περ. γ'.

ε) Η ποινική ευθύνη για το βασικό αδίκημα δεν αποκλείει την τιμωρία των υπαιτίων, αυτουργού και συμμετόχων για τις πράξεις των περ. α', β', γ' και δ', εφόσον τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι διαφορετικά από εκείνα του βασικού αδικήματος. Σε κάθε περίπτωση, ο αυτουργός ή ο συμμετοχός της πράξης της περ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 2 μένει ατιμώρητος εάν κριθεί ένοχος, με την ίδια ή με προγενέστερη απόφαση, για την τέλεση του βασικού αδικήματος, εκτός εάν για την πράξη της νομιμοποίησης απειλείται στερητική της ελευθερίας ποινή με υψηλότερο ανώτατο όριο. Η απαλλαγή κατά το προηγούμενο εδάφιο δεν αποκλείει την επιβολή ποινής στους λοιπούς αυτουργούς ή συμμετόχους της πράξης της νομιμοποίησης. Αν εκχώρησε καταδίκη του υπαιτίου για βασικό αδίκημα, η ποινή κατ' αυτού ή των οικείων του για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων που έχουν προκύψει από το ίδιο βασικό αδίκημα δεν μπορεί να υπερβαίνει την επιβληθείσα ποινή για την τέλεση του βασικού αδικήματος.

στ) Με φυλάκιση και χρηματική ποινή έως πεντακόσιες (500) ημερήσιες μονάδες τιμωρείται ο υπαίτιος του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων της περ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 2 που δεν είναι συμμετοχός στη διάπραξη του βασικού αδικήματος, εφόσον είναι οικείος του υπαιτίου του βασικού αδικήματος.

ζ) Το τελευταίο εδάφιο της περ. ε' και η περ. στ' δεν εφαρμόζονται αν συντρέχουν περιστάσεις κατ' επάγγελμα τέλεσης της νομιμοποίησης.

η) Κατά την επιμέτρηση της ποινής για πράξεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες λαμβάνονται υπόψη ως επιβαρυντικές περιστάσεις οι αμετάκλητες καταδικαστικές αποφάσεις για το αδίκημα αυτό που εκδίδουν δικαστήρια άλλων κρατών μερών της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης της 16ης Μαΐου 2005 για τη νομιμοποίηση, την ανάχνευση, την κατάσχεση και τη δήμευση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, η οποία κυρώθηκε με τον ν. 4478/2017 (Α' 91).

2. Η παρ. 1 εφαρμόζεται και όταν οι πράξεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες τελέστηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό, ακόμη και αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των παρ. 1 και 3 του άρθρου 6 ΠΚ. Εφαρμόζεται επίσης και όταν οι πράξεις αυτές τελέστηκαν στην αλλοδαπή προς όφελος νομικού προσώπου ή οντότητας που έχει έδρα ή εγκατάσταση στην Ελλάδα.

3. Η άσκηση ποινικής δίωξης και η καταδίκη για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες δεν προϋποθέτουν ποινική δίωξη ή καταδίκη του υπαιτίου για το βασικό αδίκημα.

4. Στις περιπτώσεις εξάλειψης του αξιόποινου, δικαστικής άφεσης της ποινής, αθώωσης λόγω του ότι η πράξη κατέστη ανέγκλητη ή απαλλαγής του υπαιτίου από την ποινή λόγω ικανοποίησης του ζημιωθέντος για το βασικό αδίκημα, για το οποίο προβλέπεται ότι η ικανοποίηση του ζημιωθέντος επιφέρει αυτό το αποτέλεσμα, εξαλείφεται το αξιόποινο, δεν επιβάλλεται ποινή, κηρύσσεται αθώος ή απαλλάσσεται αντίστοιχα ο υπαίτιος από την ποινή και για τις συναφείς πράξεις νομιμοποίησης εσόδων. Η παρούσα δεν εφαρμόζεται όταν το αξιόποινο του βασικού αδικήματος εξαλείφθηκε λόγω παραγραφής.

5. Με φυλάκιση μέχρι δύο (2) έτη και χρηματική ποινή έως διακόσιες (200) ημερήσιες μονάδες τιμωρείται ο υπάλληλος του υπόχρεου νομικού προσώπου ή όποιο άλλο υπόχρεο προς αναφορά ύποπτων συναλλαγών πρόσωπο παραλείπει να αναφέρει αρμοδίως ύποπτες ή ασυνήθεις συναλλαγές ή δραστηριότητες ή παρουσιάζει ψευδή ή παραπλανητικά στοιχεία, κατά παράβαση των σχετικών νομοθετικών, διοικητικών ή κανονιστικών διατάξεων και κανόνων, εφόσον για την πράξη του δεν προβλέπεται βαρύτερη ποινή από άλλες διατάξεις.

6. Τα κακουργήματα που προβλέπονται στον παρόντα νόμο δικάζονται από το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων και τα πλημμελήματα από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο.

7. Επί των εγκλημάτων της παρ. 1 δύνανται να διενεργηθούν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 254 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ, ν. 4620/2019, Α' 96).».

Άρθρο 7

Δήμευση περιουσιακών στοιχείων - Αντικατάσταση του άρθρου 40 του ν. 4557/2018 (Άρθρο 9 περί δήμευσης της Οδηγίας 2018/1673)

Το άρθρο 40 του ν. 4557/2018 (Α' 139) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 40

Δήμευση περιουσιακών στοιχείων

1. Τα περιουσιακά στοιχεία που αποτελούν προϊόν βασικού αδικήματος του άρθρου 4, ή των αδικημάτων του άρθρου 2, ή που έχουν αποκτηθεί αμέσως ή

εμμέσως ως προϊόν τέτοιων αδικημάτων, ή τα μέσα που έχουν χρησιμοποιηθεί ή προορίζονταν να χρησιμοποιηθούν προς τέλεση αυτών των αδικημάτων, κατάσχονται και, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση απόδοσής τους στον ιδιοκτήτη, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 311 και το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 372 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ν. 4620/2019, Α' 96), δημεύονται υποχρεωτικά με την καταδικαστική απόφαση. Σε περίπτωση ανάμειξης του προϊόντος του αδικήματος με περιουσία που προέρχεται από νόμιμες πηγές, η κατάσχεση και η δήμευση επιβάλλονται μέχρι του ποσού της αξίας του προϊόντος αυτού. Η δήμευση επιβάλλεται ακόμη και αν τα περιουσιακά στοιχεία ή μέσα ανήκουν σε τρίτο, εφόσον αυτός τελούσε εν γνώσει του βασικού αδικήματος ή των αδικημάτων του άρθρου 2 κατά τον χρόνο κτήσης τους. Η γνώση του τρίτου πρέπει να αιτιολογείται ειδικά στη δικαστική απόφαση. Όταν ο τρίτος είναι νομικό πρόσωπο, εξετάζεται αν υπήρχε η προβλεπόμενη γνώση σχετικά με την προέλευση των περιουσιακών στοιχείων σε όποιον έχει εξουσία εκπροσώπησής του ή είναι εξουσιοδοτημένος για τη λήψη αποφάσεων ή για την άσκηση ελέγχου, στο πλαίσιο του νομικού προσώπου ή της επιχείρησης ή σε όποιον ασκεί εν τοις πράγμασι τα καθήκοντα αυτά. Η παρούσα ισχύει και σε περίπτωση απόπειρας των ανωτέρω αδικημάτων. Δήμευση δεν επιβάλλεται όταν το δικαστήριο, αυτεπαγγέλτως ή μετά από αίτημα διαδίκου ή τρίτου, κρίνει ότι αυτή είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση δυσανάλογη, όπως όταν υπάρχει κίνδυνος να αποστερήσει τον καταδικασθέντα ή τρίτο, ιδίως την οικογένειά τους, από πράγμα που εξυπηρετεί τον αναγκαίο βιοπορισμό τους ή να προκαλέσει σε αυτούς υπέρμετρη και ανεπανόρθωτη βλάβη. Στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει αναλόγως περιορισμένη δήμευση ή χρηματική ποινή, σύμφωνα με την παρ. 2.

2. Αν η περιουσία ή το προϊόν, σύμφωνα με την παρ. 1, δεν υπάρχει πλέον, δεν έχει βρεθεί ή δεν είναι δυνατόν να κατασχεθεί, κατάσχονται και δημεύο-

νται με τους όρους της παρ. 1 περιουσιακά στοιχεία ίσης αξίας προς εκείνη της προαναφερθείσας περιουσίας ή του προϊόντος κατά τον χρόνο της καταδικαστικής απόφασης, όπως την προσδιορίζει το δικαστήριο (αναπληρωματική δήμευση). Το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει και χρηματική ποινή μέχρι του ποσού της αξίας της περιουσίας ή του προϊόντος, αν κρίνει ότι δεν υπάρχουν πρόσθετα περιουσιακά στοιχεία προς δήμευση ή τα υπάρχοντα υπολείπονται της αξίας της περιουσίας ή του προϊόντος ή ανήκουν σε τρίτο στον οποίο δεν μπορεί να επιβληθεί δήμευση. Το πρώτο και δεύτερο εδάφιο δεν εφαρμόζονται όταν η περιουσία ή το προϊόν της παρ. 1 έχει ήδη αποτελέσει αντικείμενο δήμευσης, με βάση αμετάκλητη απόφαση η οποία εκδόθηκε σε άλλη δίκη. Τα εδάφια αυτά εφαρμόζονται όμως, αν η προηγηθείσα δήμευση ήταν αναπληρωματική δήμευση και τα δημευθέντα περιουσιακά στοιχεία δεν είχαν προέλθει από την αξιόποινη συμπεριφορά για την οποία είχε επιβληθεί η δήμευσή τους. Η δήμευση που επιβάλλεται με τους όρους της παρ. 1 και της παρούσας δεν θίγει προγενέστερα δικαιώματα που έχουν αποκτήσει καλόπιστοι τρίτοι ή ο ζημιωθείς από το βασικό αδίκημα ή από το αδίκημα νομιμοποίησης επί των δημευθέντων περιουσιακών στοιχείων. Τα δικαιώματα αυτά μπορούν να ασκηθούν σύμφωνα με τις διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

3. Δήμευση διατάσσεται και όταν δεν έχει ασκηθεί δίωξη λόγω θανάτου του υπαιτίου ή η δίωξη που είχε ασκηθεί έπαυσε οριστικά, ή κηρύχθηκε απαράδεκτη. Στις περιπτώσεις αυτές, η δήμευση διατάσσεται με βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου, ή με απόφαση του δικαστηρίου που παύει ή κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη και, αν δεν έχει ασκηθεί δίωξη, με βούλευμα του κατά τόπον αρμόδιου συμβουλίου πλημμελειοδικών. Το άρθρο 495 και η παρ. 3 του άρθρου 504 ΚΠΔ εφαρμόζονται αναλόγως και στην προκειμένη περίπτωση.

4. Η παρ. 2 του άρθρου 311 και το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 372 ΚΠΔ, εφαρμόζονται αναλόγως και αν έχει διαταχθεί δήμευση κατά της περιουσίας τρί-

του, ο οποίος δεν συμμετείχε στη δίκη ούτε κλητεύθηκε σε αυτήν.

5. Σε κάθε περίπτωση δήμευσης, το δικαστήριο αποφασίζει αν αυτά που δημεύθηκαν επιβάλλεται να καταστραφούν, ή αν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για το δημόσιο συμφέρον, για κοινωνικούς σκοπούς, ή για την ικανοποίηση του ζημιωθέντος από το βασικό αδίκημα ή το αδίκημα νομιμοποίησης. Στην τελευταία περίπτωση ο ζημιωθείς μπορεί να ασκήσει τα δικαιώματά του επί του δημευθέντος αντικειμένου σύμφωνα με τις διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.».

Άρθρο 8

Αποζημίωση υπέρ του Δημοσίου - Τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 41 του ν. 4557/2018

Η παρ. 2 του άρθρου 41 του ν. 4557/2018 (Α' 139) τροποποιείται με την επικαιροποίηση των αναφερόμενων αδικημάτων και το άρθρο 41 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 41

Αποζημίωση υπέρ του Δημοσίου (άρθρα 58 και 59 περί κυρώσεων της Οδηγίας 2015/849)

1. Το Δημόσιο μπορεί, ύστερα από πρακτικό ή γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, να αξιώσει ενώπιον των αρμόδιων πολιτικών δικαστηρίων από τον αμετακλήτως καταδικασμένο σε στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον τριών (3) ετών για ποινικό αδίκημα της παρ. 2, κάθε άλλη περιουσία που αυτός έχει αποκτήσει από άλλο αδίκημα της παρ. 2, έστω και αν δεν έχει ασκηθεί για το αδίκημα αυτό δίωξη, λόγω θα-

νάτου του υπαιτίου ή η δίωξη που είχε ασκηθεί έπαυσε οριστικά ή κηρύχθηκε απαράδεκτη.

2. Η παρ. 1 εφαρμόζεται στα παρακάτω ποινικά αδικήματα, εφόσον αυτά αμέσως ή εμμέσως μπορούν να οδηγήσουν σε οικονομικό όφελος:

α) των περ. α', β', γ' και θ' του άρθρου 4 του παρόντος, και των άρθρων 237Α, 323Α και 396 του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ, 4619/2019, Α' 95),

β) των άρθρων 207, 208, 208Α ΠΚ,

γ) των άρθρων 216, 372, 374, 375 και της παρ. 1 του άρθρου 394 ΠΚ, εφόσον αφορούν μέσα πληρωμής πλην των μετρητών,

δ) των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ, 349 ΠΚ,

ε) του άρθρου 292Β ΠΚ.

3. Αν η περιουσία που αναφέρεται στην παρ. 1 έχει μεταβιβαστεί σε τρίτο, ο καταδικασμένος υποχρεούται σε αποζημίωση ίση με την αξία της κατά τον χρόνο συζήτησης της αγωγής. Η παραπάνω αξίωση μπορεί να ασκηθεί και κατά τρίτου που απέκτησε από χαριστική αιτία, εφόσον κατά το χρόνο της κτήσης ήταν σύζυγος ή συγγενής εξ αίματος κατ' ευθεία γραμμή με τον καταδικασμένο ή αδελφός του ή θετό τέκνο του, καθώς και εναντίον κάθε τρίτου που απέκτησε την περιουσία μετά την άσκηση κατά του καταδικασμένου ποινικής δίωξης για το πιο πάνω έγκλημα, αν τα ανωτέρω πρόσωπα κατά τον χρόνο που την απέκτησαν, γνώριζαν την άσκηση ποινικής δίωξης κατά του καταδικασμένου. Ο τρίτος και ο καταδικασμένος ευθύνονται εις ολόκληρον.».

Άρθρο 9

Δέσμευση και απαγόρευση εκποίησης περιουσιακών στοιχείων - Αντικατάσταση του άρθρου 42 του ν. 4557/2018 (Άρθρο 9 περί δήμευσης της Οδηγίας 2018/1673)

Το άρθρο 42 του ν. 4557/2018 (Α' 139) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 42

Δέσμευση και απαγόρευση εκποίησης περιουσιακών στοιχείων - Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Όταν διεξάγεται τακτική ανάκριση για τα αδικήματα του άρθρου 2, ο ανακριτής μπορεί, με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, να διατάξει τη δέσμευση κάθε είδους λογαριασμών, τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων που τηρούνται σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, καθώς και του περιεχομένου των θυρίδων θησαυροφυλακίου του κατηγορουμένου, έστω και κοινών οποιουδήποτε είδους με άλλο πρόσωπο, εφόσον υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τα περιουσιακά αυτά στοιχεία προέρχονται άμεσα ή έμμεσα από την τέλεση των αδικημάτων του άρθρου 2. Το ίδιο ισχύει και όταν διεξάγεται ανάκριση για βασικό αδίκημα και υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τα περιουσιακά αυτά στοιχεία προέρχονται άμεσα ή έμμεσα από την τέλεση του ανωτέρω αδικήματος ή υπόκεινται σε δήμευση, σύμφωνα με το άρθρο 40. Η δέσμευση μπορεί να αφορά και σε περιουσιακά στοιχεία τρίτου φυσικού ή νομικού προσώπου όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις της δήμευσης αυτών κατά την παρ. 1 του άρθρου 40. Σε περίπτωση διεξαγωγής

προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης, με την επιφύλαξη της παρ. 2 του άρθρου 36 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ, ν. 4620/2019, Α' 96) για την επιβολή του μέτρου αυτού από τους εισαγγελείς οικονομικού εγκλήματος, η δέσμευση των παραπάνω περιουσιακών στοιχείων μπορεί να διαταχθεί από το δικαστικό συμβούλιο, εφόσον συντρέχουν βάσιμες υπόνοιες ότι αυτά προέρχονται άμεσα ή έμμεσα από την τέλεση βασικού αδικήματος ή αδικήματος νομιμοποίησης ή υπόκεινται σε δήμευση, σύμφωνα με το άρθρο 40. Η διάταξη του ανακριτή ή το βούλευμα του συμβουλίου επέχει θέση έκθεσης κατάσχεσης, εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορουμένου ή του τρίτου, δεν είναι απαραίτητο να αναφέρει συγκεκριμένο λογαριασμό, τίτλο, χρηματοπιστωτικό προϊόν ή θυρίδα, γνωστοποιείται με κάθε μέσο, με προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν την έγγραφη απόδειξη και επιτρέπουν τη διαπίστωση της γνησιότητάς τους, στο πιστωτικό ίδρυμα ή τον χρηματοπιστωτικό οργανισμό και επιδίδεται σε εκείνον κατά του οποίου στρέφεται η δέσμευση εντός είκοσι (20) ημερών από την έκδοσή του. Σε περίπτωση κοινών λογαριασμών, τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων επιδίδεται και στον τρίτο συνδικαιούχο, σε περίπτωση δε θυρίδων και στον πληρεξούσιο του μισθωτή. Η επιβολή της δέσμευσης δεν κωλύει το άνοιγμα νέων τραπεζικών λογαριασμών για την εξυπηρέτηση αποκλειστικά βιοτικών και επαγγελματικών αναγκών εκείνου κατά του οποίου στρέφεται η δέσμευση. Στην περίπτωση του προηγούμενου εδαφίου λαμβάνονται υποχρεωτικά μέτρα αυξημένης δέουσας επιμέλειας και ενημερώνεται ο αρμόδιος εισαγγελέας ή ο ανακριτής για τις διενεργούμενες συναλλαγές. Στην περίπτωση αυτή δεν ισχύει το τραπεζικό απόρρητο.

2. Η δέσμευση που προβλέπεται στην παρ. 1 ισχύει από τη χρονική στιγμή της αποδεδειγμένης γνωστοποίησης της διάταξης του ανακριτή ή του βουλεύματος στο πιστωτικό ίδρυμα ή στον χρηματοπιστωτικό οργανισμό. Από τότε απαγο-

ρεύεται το άνοιγμα της θυρίδας και είναι άκυρη έναντι του Δημοσίου εκταμίευση χρημάτων από τον λογαριασμό ή εκποίηση τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Διευθυντικό στέλεχος ή υπάλληλος του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού που παραβαίνει με πρόθεση τις διατάξεις της παρούσας τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών και με χρηματική ποινή. Η δέσμευση δεν θίγει προγενέστερα δικαιώματα που έχουν αποκτήσει καλόπιστοι τρίτοι επί του λογαριασμού, των τίτλων ή των χρηματοπιστωτικών προϊόντων ή του περιεχομένου της θυρίδας. Δεν εμποδίζεται επίσης ο ζημιωθείς από το βασικό αδίκημα ή το αδίκημα νομιμοποίησης, ακόμη και μετά από την επιβολή της δέσμευσης, να αποκτήσει δικαιώματα επί των περιουσιακών στοιχείων της παρ. 1. Τα δικαιώματα των προηγούμενων δύο εδαφίων μπορούν να ασκηθούν σύμφωνα με τις διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

3. Αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παρ. 1, ο ανακριτής ή το δικαστικό συμβούλιο μπορεί να διατάξει την απαγόρευση εκποίησης ορισμένου ακινήτου ή άλλου περιουσιακού στοιχείου του κατηγορουμένου. Η διάταξη του ανακριτή ή το βούλευμα επέχει θέση έκθεσης κατάσχεσης, εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορουμένου και γνωστοποιείται με κάθε μέσο, με προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν την έγγραφη απόδειξη και επιτρέπουν τη διαπίστωση της γνησιότητάς τους, κατά περίπτωση στον αρμόδιο υποθηκοφύλακα ή προϊστάμενο κτηματολογικού γραφείου ή νηολογίου ή άλλης αρμόδιας υπηρεσίας προς καταχώριση της σχετικής εγγραφής, οι οποίοι υποχρεούνται να προβούν την ίδια ημέρα σε σχετική σημείωση στα οικεία βιβλία και να αρχειοθετήσουν το έγγραφο που τους έχει κοινοποιηθεί. Η διάταξη του ανακριτή ή το βούλευμα επιδίδεται στον κατηγορούμενο εντός είκοσι (20) ημερών από την έκδοσή του, καθώς και

στον τρίτο συγκύριο του περιουσιακού στοιχείου ή στον δικαιούχο άλλου δικαιώματος εγγεγραμμένου στα βιβλία των ανωτέρω υπηρεσιών. Κάθε δικαιοπραξία, υποθήκη, κατάσχεση ή άλλη πράξη που εγγράφεται στα βιβλία των ανωτέρω αρμόδιων υπηρεσιών μετά από την εγγραφή της ανωτέρω σημείωσης είναι άκυρη έναντι του Δημοσίου. Το τέταρτο, πέμπτο και έκτο εδάφιο της παρ. 2 εφαρμόζονται αναλόγως και στην παρούσα περίπτωση.

4. Εκείνος κατά του οποίου στρέφεται το μέτρο της δέσμευσης και ο τρίτος συγκύριος ή δικαιούχος επί του δεσμευμένου περιουσιακού στοιχείου δικαιούνται να ζητήσουν την άρση της διάταξης του ανακριτή, ή την ανάκληση του βουλεύματος, ή τον περιορισμό αυτών σε περιουσιακά στοιχεία μικρότερης αξίας από τα δεσμευθέντα, με προσφυγή που απευθύνεται προς το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο και κατατίθεται στον ανακριτή ή τον εισαγγελέα, μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από την επίδοση σε αυτόν της διάταξης ή του βουλεύματος. Στη σύνθεση του συμβουλίου δεν μετέχει ο ανακριτής. Η υποβολή της προσφυγής και η προθεσμία προς τούτο δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της διάταξης ή του βουλεύματος. Το συμβούλιο, κατά την κρίση του για τον περιορισμό των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων, λαμβάνει ιδιαίτερα υπόψη την ύπαρξη και άλλων συγκυρίων ή δικαιούχων επί των στοιχείων αυτών.

5. Ανεξάρτητα από την υποβολή της προσφυγής κατά την παρ. 4 ή από την κρίση επ' αυτής, η διάταξη ή το βούλευμα μπορούν να ανακληθούν, ή να μεταρρυθμισθούν και η δέσμευση να αρθεί ή να περιορισθεί αυτεπάγγελτα από τον ανακριτή ή το δικαστικό συμβούλιο ή με αίτηση εκείνου κατά του οποίου στρέφεται ή του τρίτου συγκυρίου ή δικαιούχου επί του δεσμευμένου περιουσιακού στοιχείου, αν προκύψουν νέα στοιχεία, ή συντρέξουν ιδιαίτερες περιστάσεις στο πρόσωπο αυτών ή των μελών των οικογενειών τους. Επιτρέπεται,

επίσης, η άρση ή ο περιορισμός της δέσμευσης, προκειμένου να ικανοποιηθεί ο ζημιωθείς από το βασικό αδίκημα, ή από το αδίκημα νομιμοποίησης και όταν ακόμη δεν συντρέχει περίπτωση από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 304 ΚΠΔ. Μετά από την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο είναι δυνατή η ανάκληση ή μεταρρύθμιση της διάταξης ή του βουλεύματος από το δικαστικό συμβούλιο ή το δικαστήριο, κατά το πρώτο εδάφιο της παρ. 1 και την παρ. 2 του άρθρου 294 ΚΠΔ, οι οποίες εφαρμόζονται αναλόγως.

6. Δικαίωμα υποβολής προσφυγής ή αίτησης στο δικαστικό συμβούλιο, κατά τις παρ. 4 και 5, έχουν και οι τρίτοι οι οποίοι διεκδικούν για λογαριασμό τους την κυριότητα ή άλλο δικαίωμα επί του δεσμευμένου περιουσιακού στοιχείου.

7. Όταν διεξάγεται έρευνα από την Αρχή, η δέσμευση των λογαριασμών, τίτλων και χρηματοπιστωτικών προϊόντων και του περιεχομένου των θυρίδων, καθώς και η απαγόρευση της μεταβίβασης ή εκποίησης οποιουδήποτε περιουσιακού στοιχείου μπορεί να διαταχθούν σε επείγουσες περιπτώσεις από τον Πρόεδρο της Αρχής, με τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις παρ. 1 έως 3, εφόσον συντρέχουν βάσιμες υπόνοιες κατά την περ. δ' της παρ. 2 του άρθρου 48. Τα σχετικά με τη δέσμευση στοιχεία που συλλέγονται νόμιμα από την Αρχή, αποτελούν στοιχεία της τυχόν σχηματισθείσης ποινικής δικογραφίας που σχετίζονται με τα αδικήματα που αναφέρει η Αρχή και λαμβάνονται υπόψη, κατά παρέκκλιση των διατάξεων περί τραπεζικού, φορολογικού, τηλεπικοινωνιακού, χρηματιστηριακού και κάθε άλλου απορρήτου. Τα σχετικά με τη δέσμευση στοιχεία και αντίγραφο του φακέλου της υπόθεσης διαβιβάζονται στον αρμόδιο εισαγγελέα, χωρίς αυτό να παρακωλύει τη συνέχιση της έρευνας από την Αρχή. Τα πρόσωπα που βλάπτονται από την

παραπάνω δέσμευση έχουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στις παρ. 4, 5 και 6. Τα χρονικά όρια διάρκειας των μέτρων δέσμευσης που περιγράφονται στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 36 ΚΠΔ ισχύουν και για τη δέσμευση ή απαγόρευση μεταβίβασης ή εκποίησης, η οποία διατάσσεται από τον Πρόεδρο της Αρχής, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας. Για την εξακολούθηση της ισχύος της διάταξης του Προέδρου της Αρχής πέραν των χρονικών ορίων του προηγούμενου εδαφίου αποφαινεται, πριν από την παρέλευση αυτών, ο ανακριτής με διάταξή του, αν η υπόθεση εκκρεμεί στο στάδιο της ανάκρισης, ή το δικαστικό συμβούλιο σε κάθε άλλη περίπτωση, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις των παρ. 1 έως 3.

8. Κατά την έκδοση της διάταξης ή του βουλεύματος των παρ. 1, 3 και 7 εξαιρούνται τα ποσά που είναι αναγκαία για την κάλυψη των αναγκών διαβίωσης, συντήρησης ή λειτουργίας των ενδιαφερόμενων προσώπων ή των οικογενειών τους, των εξόδων για τη νομική τους υποστήριξη και των βασικών εξόδων για τη διατήρηση των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων. Τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, με αίτησή τους που απευθύνεται στην αρχή που αποφάσισε τη δέσμευση ή με την προσφυγή ή την αίτηση που προβλέπεται στις παρ. 4, 5 και 7, μπορούν να ζητούν την αποδέσμευση συγκεκριμένων ποσών για τους παραπάνω λόγους. Είναι δυνατόν, επίσης, να εξαιρεθούν από τη δέσμευση, ολικά ή μερικά, τραπεζικοί λογαριασμοί στους οποίους κατατίθενται μισθοί, συντάξεις ή ανάλογες πρόσοδοι εκείνου κατά του οποίου στρέφεται η δέσμευση.

9. Η δέσμευση του παρόντος αίρεται αυτοδικαίως όταν παρέλθουν τα χρονικά όρια που ορίζονται στην παρ. 4 του άρθρου 262 ΚΠΔ. Σε κάθε περίπτωση, το δικαστικό συμβούλιο, όταν παραπέμπει τον κατηγορούμενο στο ακροατήριο, αποφασίζει για τη διατήρηση της δέσμευσης, εφόσον συντρέχουν οι σοβαρές ενδείξεις της παρ. 1, ή για τον περιορισμό ή την άρση αυτής. Όταν το συμβούλιο

αποφαίνεται ότι δεν πρέπει να γίνει κατηγορία κατά του κατηγορουμένου, αίρει τη δέσμευση και διατάσσει την απόδοση των περιουσιακών στοιχείων στον δικαιούχο τους. Εφαρμόζεται, επίσης, η παρ. 3 του άρθρου 311 ΚΠΔ. Κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο εφαρμόζεται το άρθρο 373 ΚΠΔ. Στις περιπτώσεις των παρ. 3 και 4 του άρθρου 43 ΚΠΔ και των παρ. 2 και 3 του άρθρου 51 ΚΠΔ την άρση της δέσμευσης διατάσσει ο εισαγγελέας κατά ανάλογη εφαρμογή της παρ. 3 του άρθρου 269 ΚΠΔ. Εφαρμόζεται, επίσης, το άρθρο 544 ΚΠΔ για την αποζημίωση σε περίπτωση που η δέσμευση δεν ήταν δικαιολογημένη.

10. Κάθε διάταξη, βούλευμα ή δικαστική απόφαση με τα οποία τροποποιείται ή αίρεται επιβληθείσα δέσμευση ή εξακολουθεί η ισχύς της κατά την παρ. 7, καθώς και κάθε παραπεμπτικό βούλευμα με το οποίο διατηρείται η δέσμευση, γνωστοποιείται ή επιδίδεται εντός είκοσι (20) ημερών από την έκδοσή του, με μέριμνα των εισαγγελικών αρχών ή του Προέδρου της Αρχής, εφόσον η μεταβολή επήλθε με διάταξή του, στους αποδέκτες στους οποίους γνωστοποιείται ή επιδίδεται και η αντίστοιχη διάταξη ή το βούλευμα με τα οποία επιβάλλεται το μέτρο αυτό. Οι υπηρεσίες της παρ. 3 οφείλουν, στην περίπτωση του προηγούμενου εδαφίου, να προβούν σε σχετική σημείωση στα βιβλία τα οποία τηρούν. Οι τρίτοι συγκύριοι του περιουσιακού στοιχείου ή δικαιούχοι δικαιώματος επ' αυτού, καθώς και οι παραπάνω αποδέκτες έχουν δικαίωμα να πληροφορούνται τις παραπάνω μεταβολές από τα στοιχεία της οικείας δικογραφίας και να λαμβάνουν αντίγραφα από τα σχετικά έγγραφα, κατόπιν εγκρίσεως του ανακριτή, αν η υπόθεση εκκρεμεί στο στάδιο της ανάκρισης, ή του εισαγγελέα σε κάθε άλλη περίπτωση. Για κάθε αμφιβολία, ως προς την ισχύ, τη χρονική διάρκεια, την έκταση ή την άρση της δέσμευσης αποφαινεται το αρμόδιο κατά τις περ. α' και β' του δεύτερου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 292 ΚΠΔ δικαστικό συμβούλιο, ή το δικα-

στήριο κατά τη διάρκεια της εκδίκασης κατ' άρθρο 373 ΚΠΔ, κατόπιν αιτήσεως εκείνου κατά του οποίου στρέφεται η δέσμευση, του τρίτου συγκύριου ή δικαιούχου επί του δεσμευμένου περιουσιακού στοιχείου, καθώς και των παραπάνω αποδεκτών. Στις περιπτώσεις αυτοδίκαιης άρσης της ισχύος της διάταξης, διαπιστώνεται η παρέλευση των χρονικών ορίων με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα που χειρίζεται την υπόθεση και το αποτέλεσμα της γνωστοποιείται στον ενδιαφερόμενο.

11. Τα δικαιώματα που έχει εκείνος κατά του οποίου στρέφεται η δέσμευση κατά το παρόν μπορούν να ασκηθούν και από τους κληρονόμους του, σε περίπτωση θανάτου του.

12. Το παρόν εφαρμόζεται αναλόγως εκτός των πιστωτικών ιδρυμάτων και χρηματοπιστωτικών οργανισμών και στα λοιπά υπόχρεα πρόσωπα του άρθρου 5.

13. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης ρυθμίζονται όλα τα ειδικότερα ζητήματα σχετικά με τη δέσμευση και απαγόρευση εκποίησης περιουσιακών στοιχείων που προβλέπονται στο παρόν.».

Άρθρο 10

Ευθύνη νομικών προσώπων και οντοτήτων - Τροποποίηση των παρ. 1 και 8 του άρθρου 45 του ν. 4557/2018 (Άρθρα 7 και 8, περί ευθύνης νομικών προσώπων και κυρώσεων για νομικά πρόσωπα, της Οδηγίας 2018/1673)

Οι περ. β' και δ' της παρ. 1 και το πρώτο εδάφιο της παρ. 8 του άρθρου 45 του ν. 4557/2018 (Α' 139) περί διοικητικών κυρώσεων κατά νομικών προσώπων και οντοτήτων, τροποποιούνται και το άρθρο 45 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 45

Ευθύνη νομικών προσώπων και οντοτήτων

1. Αν αξιόποινη πράξη νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή κάποιο από τα βασικά αδικήματα τελείται προς όφελος ή για λογαριασμό νομικού προσώπου ή οντότητας από φυσικό πρόσωπο που ενεργεί είτε ατομικά είτε ως μέλος οργάνου του νομικού προσώπου ή της οντότητας και κατέχει διευθυντική θέση εντός αυτών ή έχει εξουσία εκπροσώπησής τους ή εξουσιοδότηση για τη λήψη αποφάσεων για λογαριασμό τους ή για την άσκηση ελέγχου εντός αυτών, επιβάλλονται αιτιολογημένα στο νομικό πρόσωπο ή την οντότητα, σωρευτικά ή διαζευκτικά, οι εξής κυρώσεις:

α) Διοικητικό πρόστιμο από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ έως δέκα εκατομμύρια (10.000.000) ευρώ. Το ακριβές ποσό του προστίμου ορίζεται κατ' ελάχιστον στο διπλάσιο του ποσού του κέρδους που προήλθε από την παράβαση, εφόσον το κέρδος μπορεί να προσδιοριστεί, είτε εφόσον δεν μπορεί να προσδιοριστεί σε ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ.

β) Οριστική ή προσωρινή, για χρονικό διάστημα από έναν (1) μήνα έως δύο (2) έτη, ανάκληση ή αναστολή της άδειας λειτουργίας ή απαγόρευση άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, ή λύση του νομικού προσώπου ή της οντότητας και θέση αυτού ή αυτής υπό εκκαθάριση.

γ) Απαγόρευση άσκησης ορισμένων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων ή εγκατάστασης υποκαταστημάτων ή αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου, για το ίδιο χρονικό διάστημα.

δ) Οριστικός ή προσωρινός για το ίδιο χρονικό διάστημα αποκλεισμός από δημόσιες παροχές, ενισχύσεις, αναθέσεις έργων και υπηρεσιών, προμήθειες, επιδοτήσεις, διαφημίσεις και διαγωνισμούς του ελληνικού Δη-

μοσίου ή των νομικών προσώπων δημόσιου δίκαιου συμπεριλαμβανομένων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και των νομικών τους προσώπων, με την επιφύλαξη των άρθρων 73 και 74 του ν. 4412/2016 (Α' 147) και 39 και 42 του ν. 4413/2016 (Α' 148).

Το διοικητικό πρόστιμο της περ. α' επιβάλλεται πάντοτε ανεξαρτήτως της επιβολής άλλων κυρώσεων. Οι ίδιες κυρώσεις επιβάλλονται και όταν φυσικό πρόσωπο που έχει κάποια από τις αναφερόμενες στο πρώτο εδάφιο ιδιότητες είναι ηθικός αυτουργός ή συνεργός στις ίδιες πράξεις. Για την επιβολή των διοικητικών κυρώσεων απαιτείται αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση σε βάρος του φυσικού προσώπου.

2. Όταν η έλλειψη εποπτείας ή ελέγχου από φυσικό πρόσωπο που αναφέρεται στην παρ. 1 κατέστησε δυνατή την τέλεση από ιεραρχικά κατώτερο στέλεχος ή από εντολοδόχο του νομικού προσώπου ή της οντότητας της πράξης νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή του βασικού αδικήματος προς όφελος ή για λογαριασμό του νομικού προσώπου ή της οντότητας, επιβάλλονται αιτιολογημένα στο νομικό πρόσωπο ή την οντότητα, σωρευτικά ή διαζευκτικά, οι εξής κυρώσεις:

α) Διοικητικό πρόστιμο από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ έως πέντε εκατομμύρια (5.000.000) ευρώ.

Το ακριβές ποσό του προστίμου ορίζεται κατ' ελάχιστον στο διπλάσιο του ποσού του κέρδους που προήλθε από την παράβαση, εφόσον το κέρδος μπορεί να προσδιοριστεί, είτε εφόσον δεν μπορεί να προσδιοριστεί σε ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ.

β) Οι προβλεπόμενες στις περ. β', γ' και δ' της παρ. 1 κυρώσεις, για χρονικό διάστημα έως ένα (1) έτος.

3. Αν πρόκειται για υπόχρεο νομικό πρόσωπο ή οντότητα, οι ανωτέρω κυρώσεις επιβάλλονται με αιτιολογημένη απόφαση της αρμόδιας εποπτικής αρχής. Αν πρόκειται για μη υπόχρεο νομικό πρόσωπο ή οντότητα, επιβάλλονται με αιτιολογημένη απόφαση του Προϊσταμένου της αρμόδιας Επιχειρησιακής Διεύθυνσης Σ.Δ.Ο.Ε.

4. Για τη σωρευτική ή διαζευκτική επιβολή των κυρώσεων που προβλέπονται στις παρ. 1, 2 και 3 και για την επιμέτρηση των κυρώσεων αυτών λαμβάνονται υπόψη όλες οι σχετικές περιστάσεις και ιδίως:

α) η βαρύτητα και η διάρκεια της παράβασης,

β) ο βαθμός ευθύνης του νομικού προσώπου ή της οντότητας,

γ) η οικονομική επιφάνεια του νομικού προσώπου ή της οντότητας,

δ) το ύψος των παράνομων εσόδων ή του προκύψαντος οφέλους,

ε) οι ζημιές τρίτων που προέκυψαν από το αδίκημα,

στ) οι ενέργειες του νομικού προσώπου ή της οντότητας μετά την τέλεση της παράβασης,

ζ) η υποτροπή του νομικού προσώπου ή της οντότητας.

5. Καμιά κύρωση δεν επιβάλλεται χωρίς προηγούμενη κλήτευση των νόμιμων εκπροσώπων του νομικού προσώπου ή της οντότητας για παροχή εξηγήσεων. Η κλήση κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο τουλάχιστον δέκα (10) πλήρεις ημέρες πριν από την ημέρα της ακρόασης. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι παρ. 1 και 2 του άρθρου 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999, Α' 45). Για τη διαπίστωση τέλεσης των παραβά-

σεων και για την επιβολή των προβλεπόμενων κυρώσεων, οι αρμόδιες αρχές ασκούν τις ελεγκτικές αρμοδιότητες που έχουν, σύμφωνα με τις διατάξεις που διέπουν τη λειτουργία τους.

6. Η εφαρμογή των διατάξεων των παρ. 1 έως 5 είναι ανεξάρτητη από την αστική, πειθαρχική ή ποινική ευθύνη των φυσικών προσώπων που αναφέρονται σε αυτές.

7. Οι εισαγγελικές αρχές ενημερώνουν αμέσως, κατά περίπτωση, την αρμόδια για την επιβολή των κυρώσεων αρχή για την άσκηση ποινικής δίωξης επί υποθέσεων στις οποίες υπάρχει εμπλοκή νομικού προσώπου ή οντότητας, σύμφωνα με την έννοια των παρ. 1 και 2 και τους αποστέλλουν αντίγραφο της σχετικής δικογραφίας. Σε περίπτωση καταδίκης φυσικού προσώπου για τις αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στις παρ. 1 και 2, το δικαστήριο μπορεί αντίστοιχα να διατάξει την αποστολή αντιγράφου της καταδικαστικής απόφασης και της σχετικής δικογραφίας στην αρμόδια για την επιβολή των κυρώσεων αρχή.

8. Για το κακούργημα της παρ. 1 του άρθρου 187B του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ, 4619/2019, Α' 95), η ευθύνη των νομικών προσώπων ή οντοτήτων καθορίζεται στο άρθρο 36 του ν. 4689/2020 (Α' 103) με την επιφύλαξη των άρθρων 73 και 74 του ν. 4412/2016 και 39 και 42 του ν. 4413/2016. Ειδικές διατάξεις, με τις οποίες καθιερώνεται ευθύνη νομικών προσώπων για άλλα βασικά αδικήματα, διατηρούνται σε ισχύ.»

Άρθρο 11

Μονάδες και αρμοδιότητες της Αρχής - Τροποποίηση της περ. δ' της παρ. 2 του άρθρου 48 του ν. 4557/2018

Στο πέμπτο εδάφιο της περ. δ' της παρ. 2 του άρθρου 48 του ν. 4557/2018 (Α' 139), κατόπιν των αλλαγών που επήλθαν στο άρθρο 42 του ίδιου νόμου, η αναφορά στην «παρ. 5» διορθώνεται σε «παρ. 7» και η περ. δ' διαμορφώνεται ως εξής:

«δ) Σε επείγουσες περιπτώσεις, όταν υπάρχει υπόνοια ότι περιουσία ή συναλλαγή σχετίζεται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή με χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, ο Πρόεδρος διατάσσει την προσωρινή δέσμευση της περιουσίας ή την αναστολή εκτέλεσης της συγκεκριμένης συναλλαγής, για να διερευνηθεί η βασιμότητα της υπόνοιας το συντομότερο δυνατόν και πάντως μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών. Εφόσον η έρευνα ολοκληρωθεί πριν από την εκπνοή της προθεσμίας χωρίς επιβεβαίωση της υπόνοιας, ο Πρόεδρος αίρει την προσωρινή δέσμευση ή την αναστολή. Μετά από την παρέλευση της προθεσμίας η προσωρινή δέσμευση ή αναστολή αίρεται αυτοδικαίως. Η προσωρινή δέσμευση ή αναστολή διατάσσεται με τους ίδιους όρους και όταν ζητείται από αντίστοιχη αρχή άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όταν από την έρευνα της Αρχής προκύπτουν βάσιμες υπόνοιες για τέλεση των ανωτέρω αδικημάτων, ο Πρόεδρος διατάσσει τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων των ελεγχόμενων προσώπων, σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παρ. 7 του άρθρου 42. Μετά το πέρας της εκάστοτε έρευνας, η Μονάδα αποφασίζει αν πρέπει να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο ή να παραπεμφθεί με αιτιολογημένο πόρισμά της στον αρμόδιο εισαγγελέα, εφόσον τα συλλεγόμενα στοιχεία κρίνονται επαρκή για τέτοια παραπομπή. Υπόθεση που έχει αρχειοθετηθεί μπορεί οποτεδήποτε να ανασυρθεί για να συνεχιστεί η έρευνα ή να συσχετιστεί με οποιαδήποτε άλλη έρευνα της Αρχής.»

Το πλήρες κείμενο του νόμου είναι διαθέσιμο [εδώ](#).

2. Εθνική Αρχή Διαφάνειας

2.1. Έκθεση υλοποίησης του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την καταπολέμηση της Διαφθοράς (ΕΣΣΚΔ) 2018-2021 Ιανουάριος – Ιούνιος 2021 (13 Αυγούστου 2021)

Η Εθνική Αρχή Διαφάνειας (ΕΑΔ) κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2021:

α) Υλοποίησε την πρώτη εσωτερική αξιολόγηση του ΕΣΣΚΔ. Για τον σκοπό αυτό, εστάλησαν προς συμπλήρωση στους φορείς υλοποίησης δομημένα ερωτηματολόγια, από την επεξεργασία, ανάλυση και ερμηνεία των οποίων αναδείχθηκαν τα δυνατά και αδύνατα σημεία του αλλά και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εμπλεκόμενοι φορείς κατά τη διάρκεια της υλοποίησης. Τα συμπεράσματα της αξιολόγησης αποτέλεσαν πολύτιμη πηγή ανατροφοδότησης της διαδικασίας σχεδιασμού του ΕΣΣΚΔ για την περίοδο 2022-2025 ενώ αποτυπώθηκαν και στην πρώτη Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησής του.

β) Ολοκλήρωσε τον σχεδιασμό της δομής και της λογικής της παρέμβασης του ΕΣΣΚΔ για την περίοδο 2022-2025, η οποία επικεντρώνεται:

- Στον αριθμητικό περιορισμό και στη σαφήνεια των σχεδιαζόμενων δράσεων, ώστε το σύνολο των δομικών παραμέτρων (του ΕΣΣΚΔ) να είναι κατανοητό τόσο από τους φορείς που θα κληθούν να τις υλοποιήσουν όσο και από κάθε ενδιαφερόμενο.

- Στη διαμόρφωση ενός πλαισίου κατάλληλου για την ενσωμάτωση οριζόντιων αλλά και στοχευμένων παρεμβάσεων για την προώθηση εθνικών προτεραιοτήτων στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς.

- Στην αξιοποίηση των συνεργειών και της διαβούλευσης, ως βάση του σχεδιασμού, μέσω της οποίας θα εξασφαλισθεί η δέσμευσή και η αξιοποίηση της τεχνογνωσίας των καθ' ύλην αρμόδιων φορέων.

- Στον προσανατολισμό στα αποτελέσματα και στη μεγιστοποίηση του αντικτύπου και της προστιθέμενης αξίας των δράσεων.

Αναφορικά με την πρόοδο υλοποίησης του ΕΣΣΚΔ 2018-2021, κατά την διάρκεια του α' εξαμήνου 2021, ολοκληρώθηκαν 12 δράσεις από τις οποίες:

- ✓ 2 αφορούν στην Τομεακή Πρόληψη της Διαφθοράς (Μέρος 1).
- ✓ 5 στοχεύουν στην Ενίσχυση της Ακεραιότητας στη Δημόσια Διοίκηση και το Δικαστικό Σύστημα (Μέρος 2).
- ✓ 2 αφορούν στην Ενδυνάμωση της Συνεργασίας και του Συντονισμού (Μέρος 3).
- ✓ 1 συνδέεται με τον Ειδικό Στόχο 14.1 για την ενίσχυση της ακεραιότητας στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Μέρος 4).
- ✓ 2 αφορούν στην προώθηση της Οργανωσιακής Αλλαγής της ΕΑΔ (Μέρος 5).

Από το σύνολο των 147 δράσεων του ΕΣΣΚΔ 2018-2021:

- ✓ 91 δράσεις έχουν ολοκληρωθεί.
- ✓ 51 δράσεις (συνδεδεμένες κυρίως με αιτήματα χρηματοδότησης και Τεχνικής Βοήθειας) βρίσκονται σε εξέλιξη.
- ✓ 5 δράσεις δεν έχουν ακόμη ξεκινήσει.

Από το σύνολο των 91 ολοκληρωμένων δράσεων του ΕΣΣΚΔ 2018-2021:

- ✓ 32 συνδέονται με Ειδικούς Στόχους για την Τομεακή Πρόληψη της Διαφθοράς (Μέρος 1).
- ✓ 12 συνδέονται με Ειδικούς Στόχους για την προώθηση της Ακεραιότητας (Μέρος 2).
- ✓ 34 συνδέονται με Ειδικούς Στόχους για την Ενδυνάμωση της Συνεργασίας και του Συντονισμού (Μέρος 3).
- ✓ 6 συνδέονται με Ειδικούς Στόχους για την Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση του Κοινού (Μέρος 4).
- ✓ 7 συνδέονται με Ειδικούς Στόχους της Οργανωσιακής Αλλαγής/ επιχειρησιακών μεταρρυθμίσεων της ΕΑΔ (Μέρος 5).

ΜΕΡΟΣ Ι Τομεακή πρόληψη της διαφθοράς

Η προσπάθεια για την ενδυνάμωση των μηχανισμών ανάκτησης και διαχείρισης δεσμευμένων και δημευμένων περιουσιακών στοιχείων σημειώνει πρόοδο, καθώς η αρμόδια Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για τη διαμόρφωση του πλαισίου διαχείρισης συνεχίζει τις εργασίες της ενώ η ΕΑΔ έχει ήδη υποβάλει αίτημα για την χρηματοδότηση -μέσω του προγράμματος «Καλή διακυβέρνηση, Λογοδοσία, Διαφάνεια» του ΧΜ-ΕΟΧ- δράσεων για την ενδυνάμωση του θεσμικού πλαισίου και του επιχειρησιακού συντονισμού των αρμόδιων φορέων για τη διαχείριση περιουσιακών στοιχείων προερχόμενων από εγκληματική δραστηριότητα (Δράσεις: 1.3.2, 1.3.3, 1.3.5).

Πρόοδος σημειώνεται και σε ό,τι αφορά στις δράσεις που συνδέονται με την υιοθέτηση ειδικών μέτρων πρόληψης της διαφθοράς σε τομείς υψηλού κινδύνου (δράσεις 6.1.1-6.2.2, 7.1.1-7.2.2, 8.4.1-8.4.2), οι οποίες υλοποιούνται μέσω του προγράμματος SRSP2 της Γενικής Διεύθυνσης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της ΕΕ, σε συνεργασία με το Γραφείο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) και τους συναρμόδιους φορείς.

Στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου 6.2 για την ευαισθητοποίηση σε θέματα ακεραιότητας στον τομέα του αθλητισμού, η ΕΑΔ σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού πραγματοποίησε:

- ✓ Διαδικτυακή Ημερίδα, στις 19 Μαΐου, με αφορμή την έναρξη λειτουργίας της Εθνικής Πλατφόρμας Αθλητικής Ακεραιότητας (Ε.Π.ΑΘΛ.Α), κατά τη διάρκεια της οποίας περισσότερα από εκατό πενήντα (150) μέλη αθλητικών ομοσπονδιών, συλλόγων, διοργανωτριών αρχών αλλά και στελέχη του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα είχαν την ευκαιρία να ενημερωθούν για τον τρόπο λειτουργίας της πλατφόρμας, την αναγκαιότητα δημιουργίας και επικαιροποίησης των Κωδίκων Ηθικής και Δεοντολογίας καθώς και τον ρόλο του υπευθύνου ακεραιότητας στις ομοσπονδίες. Το κοινό που παρακολούθησε την ημερίδα είχε την ευκαιρία να συμμετέχει σε ηλεκτρονική ψηφοφορία, μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας “Mentimeter”, με τα αποτελέσματα να τροφοδοτούν μια ενδιαφέρουσα ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των ομιλητών και να καταδεικνύουν την ανάγκη εφαρμογής της πλατφόρμας Ε.Π.ΑΘΛ.Α. [1].

- ✓ Διαδικτυακή ημερίδα για το Σύστημα Αξιολόγησης «Χίλων» και τη διαδικασία ελέγχου στις αθλητικές ομοσπονδίες. Σκοπός του προγράμμα-

τος «Χίλων» είναι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ενός συστήματος αξιολόγησης των Αθλητικών Ομοσπονδιών, η οποία στηρίζεται σε συγκεκριμένα κριτήρια και δεδομένα ενώ το πρόγραμμα αποτελεί κεντρική προτεραιότητα της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού για την αντικειμενική αξιολόγηση των Ομοσπονδιών και τη βελτιστοποίηση των διαδικασιών της ετήσιας τακτικής επιχορήγησης τους (δράση 6.2.2) [2].

Τέλος, με το άρθρο 23 του ν. 4795/2021 εισάγεται ο θεσμός του συμβούλου ακεραιότητας, με στόχο την πρόληψη φαινομένων διαφθοράς και την ενίσχυση της ακεραιότητας στον δημόσιο τομέα. Κεντρική αποστολή του Συμβούλου Ακεραιότητας αποτελεί η διασφάλιση ενός συνεκτικού πλαισίου αποτελεσματικής προστασίας των υπαλλήλων που διαπιστώνουν, υφίστανται τις συνέπειες ή επιθυμούν να αναφέρουν παραβιάσεις ακεραιότητας καθώς και η παροχή υποστήριξης και ενημέρωσης σε αυτούς, αναφορικά με θέματα ηθικής και ακεραιότητας στο χώρο εργασίας τους. (δράσεις 9.5.2, 9.5.3).

ΜΕΡΟΣ ΙΙ Ακεραιότητα στη δημόσια διοίκηση και στο δικαστικό σύστημα

Η προσπάθεια για την ενίσχυση της διαφάνειας και της ακεραιότητας στον πολιτικό τομέα και τη δημόσια διοίκηση, μέσω του Εθνικού Συστήματος Ακεραιότητας, προχωρά με τη σταδιακή υλοποίηση των επιμέρους δράσεων που περιλαμβάνονται στο Μνημόνιο Συνεργασίας, που υπεγράφη μεταξύ του Υπουργείου Εσωτερικών και της ΕΑΔ (δράση 11.1.1). Σημαντικό βήμα στην προσπάθεια αυτή αποτελεί η ψήφιση του ν. 4795/2021, για την αναμόρφωση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και την εισαγωγή του θεσμού του συμβούλου ακεραιότητας (βλ. Μέρος Ι - δράσεις 9.5.2, 9.5.3) αλλά και η πραγματοποίηση στοχευμένων δράσεων κατάρτισης δημοσίων λειτουργών σε

θέματα δημόσιας ακεραιότητας (δράση 11.1.3.). Συγκεκριμένα, κατά την διάρκεια της περιόδου αναφοράς πραγματοποιήθηκε σειρά από webinars, διαδικτυακές ημερίδες και συνέδρια και συγκεκριμένα:

Με αφορμή την εκπόνηση Κώδικα Δεοντολογίας Εσωτερικών Ελεγκτών και Οδηγού Διαχείρισης Κινδύνων Διαφθοράς και Απάτης από τη Γενική Διεύθυνση Ακεραιότητας & Λογοδοσίας, η Εθνική Αρχή Διαφάνειας διοργάνωσε δύο διαδικτυακά σεμινάρια (webinars), την Τρίτη 20 Απριλίου και την Δευτέρα 26 Απριλίου, με θέμα «Κώδικας Δεοντολογίας Εσωτερικών Ελεγκτών: Μια ηθική πυξίδα για την εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου» και «Οδηγός Διαχείρισης Κινδύνων Διαφθοράς και Απάτης. Από τη θεωρία στην πράξη», αντίστοιχα.

Στις 10 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε διαδικτυακή ημερίδα, που συνδιοργάνωσαν η Εθνική Αρχή Διαφάνειας και η Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ), με θέμα «Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου στους Δήμους: νέο νομικό πλαίσιο, δεδομένα προκλήσεις και προοπτικές», στην οποία συμμετείχαν περισσότεροι από τριακόσιοι (300) αιρετοί και αυτοδιοικητικοί υπάλληλοι καθώς και στελέχη του Δημόσιου Τομέα. Σκοπός της ημερίδας ήταν η παρουσίαση του νέου Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου για τη Δημόσια Διοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση, όπως αυτό διαμορφώνεται μετά την ψήφιση του ν. 4795/2021.

Στις 22 Ιουνίου, και υπό την αιγίδα της ΕΑΔ, πραγματοποιήθηκε το διαδικτυακό Συνέδριο του Ινστιτούτου κατά της Απάτης (ACFE Greece), με τίτλο «How to cure Procurement Fraud». Στόχος του συνεδρίου ήταν η ανάδειξη των κρίσιμων σημείων και των αδυναμιών που μεγιστοποιούν τον κίνδυνο της απάτης, όσον αφορά στο κύκλωμα αγορών-προμηθειών-συμβάσεων, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα της χώρας.

Αναφορικά με την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος, το Υπουργείο Δικαιοσύνης δρομολογεί στοχευμένες παρεμβάσεις προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης της απονομής δικαιοσύνης, της καλύτερης διαχείρισης του όγκου εργασίας των δικαστηρίων και της εκπαίδευσης και της διαρκούς επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών και δικαστικών υπαλλήλων.

Στο πλαίσιο αυτό, τη δημοσίευση του Χάρτη Δεοντολογίας των Δικαστικών Λειτουργών του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ο οποίος εγκρίθηκε από την υπ' αριθμ. ΦΓ8/55595 (ΦΕΚ Β' 4942/9-11-2020) απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ακολούθησε η υιοθέτηση του Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων, με τον ν. 4798/2021, (ΦΕΚ Α' 68/24-04-2021) ενώ σε φάση επεξεργασίας βρίσκεται και σχέδιο νόμου για την τροποποίηση του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών, ο οποίος θα συμβάλει καταλυτικά στην εξάλειψη των δυσλειτουργιών που καθυστερούν την απονομή της Δικαιοσύνης (δράση 12.2.3). Προς τον ίδιο σκοπό, στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης αναρτώνται στατιστικά στοιχεία ανά βαθμό δικαιοδοσίας για όλα τα δικαστήρια και τις Εισαγγελίες της χώρας (δράση 12.1.2).

Τέλος, με την τελευταία τροποποίηση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ο θεσμός της ποινικής συνδιαλλαγής επεκτείνεται τόσο σε επίπεδο ουσιαστικό (αδικήματα σε βάρος του δημοσίου) όσο και διαδικαστικό (μετά την τυπική περάτωση της ανάκρισης και μέχρι την έναρξη της ποινικής διαδικασίας στο ακροατήριο) ενώ εισάγεται ο θεσμός της ποινικής διαπραγμάτευσης, η οποία έχει εφαρμογή στις περιπτώσεις των αυτεπαγγέλτως διωκομένων εγκλημάτων (εξαιρουμένων των κακουργημάτων που απειλούνται και με ποινή ισόβιας κάθειρξης και που προβλέπονται στο άρθρο 187Α ΠΚ και στο δέκατο ένατο

κεφάλαιο του ΠΚ). Σύμφωνα με το άρθρο 303 ΚΠΔ, ο κατηγορούμενος δικαιούται μέχρι την τυπική περάτωση της κύριας ανάκρισης ή της προανάκρισης να ζητήσει εγγράφως ο ίδιος ή διά του συνηγόρου του, την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαπραγμάτευσης, αντικείμενο της οποίας μπορεί να είναι μόνο η κύρια ή η παρεπόμενη ποινή.

Οι ανωτέρω τροποποιήσεις συμβάλλουν, μεταξύ άλλων, στην αντιμετώπιση των καθυστερήσεων στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων και την αποσυμφόρηση της δικαστικής ύλης (δράση 12.1.1).

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ Ενδυνάμωση της συνεργασίας και του συντονισμού στον δημόσιο τομέα

Η ΕΑΔ, με στόχο τον εξορθολογισμό και την αύξηση της αποτελεσματικότητας του ελεγκτικού έργου, καταρτίζει ετήσια επιχειρησιακά πλάνα με ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες για την μέτρηση και την αξιολόγηση του παραγόμενου ελεγκτικού έργου (δράση 13.2.9) [3].

Στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου 13.8 για την τήρηση των διεθνών προτύπων για την καταπολέμηση της διαφθοράς, η ΕΑΔ σύμφωνα με την αποστολή της και κατά λόγο αρμοδιότητας, συντονίζει και παρακολουθεί τη συμμόρφωση της χώρας προς τις συστάσεις διεθνών Οργανισμών και τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τόσο στο πλαίσιο της παρακολούθησης του ΕΣΣΚΔ όσο και μέσω της συμμετοχής της: α) σε ομάδες εργασίας, με κυριότερη την Ομάδα Εργασίας του ΟΟΣΑ για τη Δωροδοκία στις Διεθνείς Επιχειρηματικές Συναλλαγές (Working Group on Bribery – WGB) και β) στις αξιολογήσεις των διεθνών οργανισμών. Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΑΔ συμμετείχε στον 5ο Γύρο Αξιολόγησης της GRECO «Πρόληψη Διαφθοράς και Ενίσχυση της Ακεραιότητας στην Κεντρική Κυβέρνηση» όσο και στην επιτόπια επίσκεψη

που έλαβε χώρα για τον ίδιο σκοπό μεταξύ 21 και 25 Ιουνίου 2021 (δράση 13.8.1).

ΜΕΡΟΣ IV Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση του Κοινού

Κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς της παρούσας έκθεσης, ολοκληρώνεται το σύνολο των δράσεων του 4ου μέρους για την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση του κοινού, με την παράδοση από τον UNODC της εκπαιδευτικής σειράς “ZORBS”, η οποία απευθύνεται σε μαθητές και αποτελεί ένα εκπαιδευτικό και ταυτόχρονα διασκεδαστικό εργαλείο, που περιλαμβάνει μια σειρά από βίντεο, με στόχο την ευαισθητοποίηση των μαθητών και την καλλιέργεια μιας κουλτούρας μηδενικής ανοχής σε φαινόμενα διαφθοράς (δράση 14.1.2).

ΜΕΡΟΣ V Οργανωσιακή Αλλαγή και Επιχειρησιακές Μεταρρυθμίσεις της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας

Η πλειοψηφία των δράσεων του πέμπτου Μέρους του ΕΣΣΚΔ, έχουν υλοποιηθεί. Στις ολοκληρωμένες δράσεις προστίθεται η εκπόνηση α) Κώδικα Ελεγκτικής Λειτουργίας, β) Επαγγελματικών Προτύπων για το Ελεγκτικό Έργο της ΕΑΔ γ) Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας των Επιθεωρητών Ελεγκτών της ΕΑΔ και δ) ολοκληρωμένης μεθοδολογίας αξιολόγησης και διαχείρισης καταγγελιών, με στόχο την αναβάθμιση και την αύξηση της αποτελεσματικότητάς του ελεγκτικού έργου της Αρχής (δράση 15.2.4).

Επίλογος (συμπεράσματα-προτάσεις)

Η πορεία υλοποίησης του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για το α' εξάμηνο του 2021 χαρακτηρίζεται ικανοποιητική, με τον ρυθμό ολοκλήρωσης του Σχεδίου να ανέρχεται πλέον στο 62%.

Το α' εξάμηνο του 2021 ξεκίνησε η διαδικασία σχεδιασμού του ΕΣΣΚΔ για την περίοδο 2022-2025. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΑΔ έχει πραγματοποιήσει 25 συναντήσεις εργασίας με φορείς πολιτικής και εκπροσώπους της Κοινωνίας των Πολιτών, με στόχο την ευρεία διαβούλευση του νέου ΕΣΣΚΔ και την εξειδίκευση στοχευμένων δράσεων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Το πρώτο σχέδιο του ΕΣΣΚΔ 2022-2025 αναμένεται στο τέταρτο τρίμηνο του έτους ενώ το περιεχόμενο του Σχεδίου θα εγκριθεί από Συντονιστική Επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν η ΕΑΔ και εκπρόσωποι της Προεδρίας της Κυβέρνησης και των Υπουργείων Οικονομικών, Δικαιοσύνης Εσωτερικών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης και το Ελεγκτικό Συνέδριο, με την ιδιότητα του Παρατηρητή. Το τελικό κείμενο του ΕΣΣΚΔ θα αποτελέσει αντικείμενο έγκρισης από το Υπουργικό Συμβούλιο, σε μια προσπάθεια εξασφάλισης της ευρύτερης δυνατής συναίνεσης και μεγιστοποίησης της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων που προωθεί.

Βασική καινοτομία του ΕΣΣΚΔ της περιόδου 2022 – 2025 αποτελεί η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης, το οποίο περιλαμβάνει συγκεκριμένες διαδικασίες για την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και την επικαιροποίησή του.

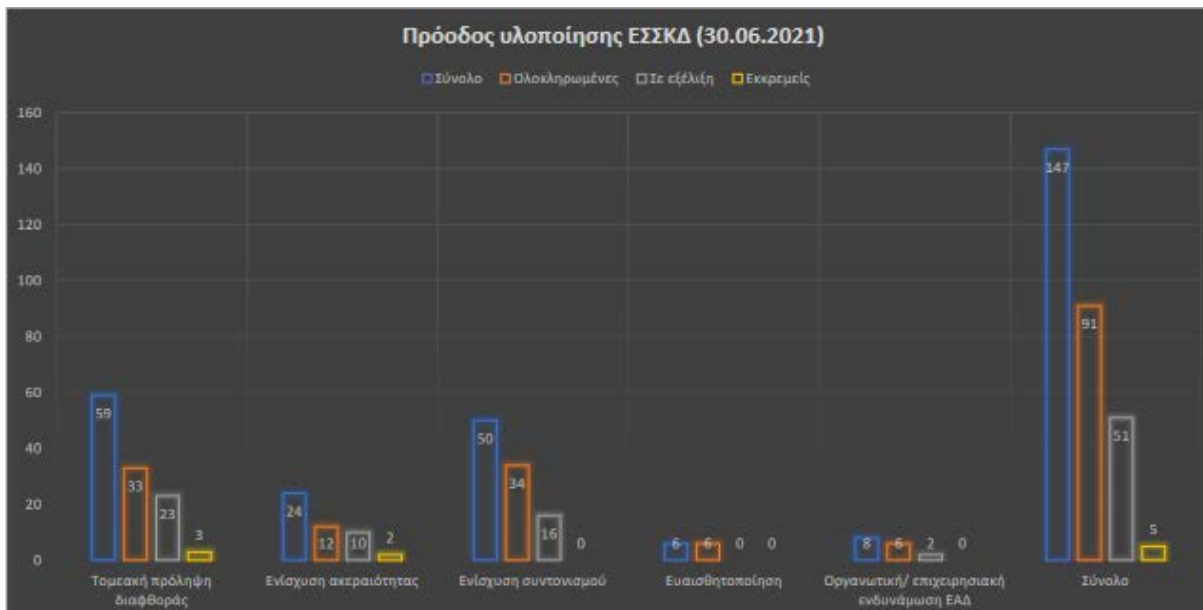
Στην κατεύθυνση αυτή, η Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού & Συμπεριφορικών Αναλύσεων της ΕΑΔ έχει αναπτύξει πρότυπο Δελτίο Ταυτότητας Δράσης, το οποίο αποτελεί το μέσο για την εξειδίκευση του περιεχομένου των δράσεων που εντάσσονται στο ΕΣΣΚΔ και συνοδεύει, υποχρεωτικά, κάθε δράση. Με στόχο τον εξορθολογισμό της διαδικασίας σχεδιασμού και παρακολούθησης στο Δελτίο Ταυτότητας Δράσης αναπτύσσονται οι εμπλεκόμενοι φορείς το φυσικό και οικονομικό αντικείμενο, τα βήματα υλοποίησης, τα παραδοτέα και ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης.

Προς την ίδια κατεύθυνση, αναπτύσσεται σύστημα δεικτών παρακολούθησης, με στόχο τη μέτρηση των βασικών εκροών αλλά και του συνολικού αντικτύπου της παρέμβασης.

[1] Ολόκληρη η συζήτηση, διαθέσιμη στο: <https://www.youtube-nocookie.com/watch?v=If4WYZGHA4Y>.

[2] Ολόκληρη η συζήτηση, διαθέσιμη στο: <https://www.youtube.com/watch?v=4CO3-rcQQDE>.

[3] Η δράση είναι συνεχής και υλοποιείται σε ετήσια βάση στο πλαίσιο της ετήσιας επιχειρησιακής στοχοθεσίας του Οργανισμού.

Πηγές:

Η Έκθεση:

https://aead.gr/images/manuals/esskd/ekthesi_uloopoihshs_esskd_a_eskaminou_2021.pdf

Η πρόοδος υλοποίησης:

https://aead.gr/images/manuals/esskd/proodos_uloopoihshs_esskd.pdf

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς 2018-2021:

https://aead.gr/images/manuals/esskd/esskd_a_eskaminou_2021.pdf

Επιμέλεια ενότητας II: Α. Γιαννακούλα

III. Δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. Δημοσίευση έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το κράτος δικαίου κατά το 2021

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε τη δεύτερη έκθεσή της σε επίπεδο ΕΕ για το κράτος δικαίου μαζί με ανακοίνωση η οποία εξετάζει την κατάσταση στο σύνολο της ΕΕ και περιλαμβάνει ειδικά κεφάλαια ανά χώρα για κάθε κράτος μέλος.

Η έκθεση του 2021 εξετάζει τις νέες εξελίξεις από τον περασμένο Σεπτέμβριο, εμβαθύνοντας την αξιολόγηση των ζητημάτων που είχαν εντοπιστεί στην προηγούμενη έκθεση και λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο της πανδημίας COVID-19. Συνολικά, η έκθεση δείχνει ότι υπήρξαν πολλές θετικές εξελίξεις στα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων περιπτώσεων αντιμετώπισης προκλήσεων που είχαν εντοπιστεί στην έκθεση του 2020. Ωστόσο, εξακολουθούν να υφίστανται ανησυχίες, οι οποίες, σε ορισμένα κράτη μέλη, έχουν ενισχυθεί, για παράδειγμα όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και την κατάσταση των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Η έκθεση υπογραμμίζει επίσης την ισχυρή ανθεκτικότητα των εθνικών συστημάτων κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, η οποία κατέδειξε επίσης τη σημασία της ικανότητας διατήρησης ενός συστήματος ελέγχων και ισορροπιών που υποστηρίζει το κράτος δικαίου.

Η αρμόδια για θέματα αξιών και διαφάνειας αντιπρόεδρος, κ. Βιέρα Γιούροβα, δήλωσε: «*Η έκθεση για το κράτος δικαίου αποτελεί χρήσιμο εργαλείο πρόληψης που έχει δώσει έναυσμα για τον απαραίτητο διάλογο μεταξύ των κρατών μελών και άλλων συντελεστών. Η δεύτερη έκδοση της έκθεσης δείχνει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να πραγματοποιήσουν πρόοδο ως προς την αντιμετώπιση των ζητημάτων που αφορούν το κράτος δικαίου. Ωστόσο, η πρόοδος αυτή είναι ανομοιόμορφη και υπάρχουν λόγοι για σοβαρές ανησυχίες σε ορισμένα κράτη μέλη, ιδίως σε ό,τι έχει σχέση με την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Επιπλέον, τους περασμένους μήνες δολοφονήθηκαν δύο δημοσιογράφοι, γεγονός απαράδεκτο. Η έκθεση ζητεί να ληφθούν αποφασιστικά μέτρα για τη βελτίωση της ελευθερίας και της πολυφωνίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Κατά το επόμενο έτος, αναμένουμε ότι τα πορίσματα της έκθεσης του 2021 θα τροφοδοτήσουν τις συζητήσεις μεταξύ των κρατών στο πλαίσιο των εργασιών τους για την ενίσχυση του κράτους δικαίου.»*

Ο επίτροπος Δικαιοσύνης και Καταναλωτών, κ. Ντιντιέ Ρεντέρς, δήλωσε: «Κατά το περασμένο έτος η έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου ενθάρρυνε την πραγματοποίηση θετικών μεταρρυθμίσεων όσον αφορά το κράτος δικαίου σε ορισμένα κράτη μέλη. Επιπλέον, το Συμβούλιο των Υπουργών τη χρησιμοποίησε για να εκσυγχρονίσει τον διάλογο που διεξάγει σχετικά με το κράτος δικαίου, με τακτικές ειδικές ανά χώρα συζητήσεις. Και εγώ συμμετείχα σε συζητήσεις σχετικά με την έκθεση σε 20 εθνικά κοινοβούλια. Φέτος εμβαθύνουμε περαιτέρω την αξιολόγησή μας, αξιοποιώντας την ακόμα μεγαλύτερη εμπέλεια της έκθεσης σε σχέση με το περασμένο έτος. Η έκθεση μπορεί να μας βοηθήσει να πραγματοποιήσουμε ουσιαστικό διάλογο ως Ένωση, ο ένας δίπλα στον άλλο, με εντιμότητα και ανοιχτό πνεύμα. Η παρούσα έκθεση για το 2021, η οποία βασίζεται στην έκθεση του περασμένου έτους, θα προωθήσει τη διαδικασία αυτή.»

Βασικά συμπεράσματα ως προς την κατάσταση όσον αφορά το κράτος δικαίου στα κράτη μέλη

Η έκθεση του 2021 βασίζεται στη μεθοδολογία και το πεδίο της προηγούμενης έκθεσης εστιάζοντας σε τέσσερα βασικά στοιχεία: τα συστήματα απονομής δικαιοσύνης· το πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς· την πολυφωνία και την ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας και άλλα θεσμικά ζητήματα που συνδέονται με το σύστημα ελέγχων και ισορροπιών.

1. Συστήματα απονομής δικαιοσύνης

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη πραγματοποιούν μεταρρυθμίσεις σχετικά με τα συστήματά τους απονομής δικαιοσύνης, αν και με διαφορές ως προς την εμπέλεια, τη μορφή και την πρόοδο. Σε ορισμένα κράτη μέλη έχουν ληφθεί ή λαμβάνονται μέτρα για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης μέσω μεταρρυθμίσεων που σχετίζονται, για παράδειγμα, με τα δικαστικά συμβούλια, τον διορισμό των δικαστών και την ανεξαρτησία και αυτονομία των εισαγγελικών αρχών. Ωστόσο, ορισμένα κράτη μέλη συνέχισαν να πραγματοποιούν μεταρρυθμίσεις που μειώνουν τις διασφαλίσεις τους για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, εγείροντας νέες ανησυχίες ή επιδεινώνοντας τις υπάρχουσες όσον αφορά την αυξημένη επιρροή της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας στη λειτουργία του συστήματός τους απονομής δικαιοσύνης.

Επιπλέον, σε ορισμένα κράτη μέλη πολιτικές επιθέσεις και επανειλημμένες απόπειρες υπονόμησης δικαστών ή δικαστικών θεσμών αποτελούν περαιτέρω πρόκληση για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Μετά την έκδοση της έκθεσης του 2020, το Δικαστήριο της ΕΕ επιβεβαίωσε τη σημασία της πραγματικής δικαστικής προστασίας για την προάσπιση του κράτους δικαίου. Τέλος, η πανδημία COVID-19 έδωσε νέα διάσταση στην επείγουσα ανάγκη για εκσυγχρονισμό των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης και ανέδειξε το δυναμικό της ψηφιοποίησης.

2. Πλαίσια για την καταπολέμηση της διαφθοράς

Τα κράτη μέλη της ΕΕ εξακολουθούν να συγκαταλέγονται μεταξύ των χωρών με τις καλύτερες επιδόσεις παγκοσμίως, ενώ δέκα κράτη μέλη ανήκουν στις πρώτες είκοσι από τις χώρες που θεωρούνται λιγότερο διεφθαρμένες. Αρκετά κράτη μέλη εγκρίνουν ή αναθεωρούν επί του παρόντος εθνικές στρατηγικές ή σχέδια δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Πολλά έχουν λάβει μέτρα για την ενίσχυση των πλαισίων για την πρόληψη της διαφθοράς και την ακεραιότητα, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων για τις συγκρούσεις συμφερόντων, τη διαφάνεια των ομάδων συμφερόντων και τη μεταπήδηση από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις, ιδίως σε σχέση με τις ποινικές έρευνες, τις δίωξεις και την επιβολή των κυρώσεων για διαφθορά σε ορισμένα κράτη μέλη. Συνέχισαν να έρχονται στην επιφάνεια μείζονες ή εξαιρετικά πολύπλοκες υποθέσεις διαφθοράς σε διάφορα κράτη μέλη. Οι πόροι που διατίθενται για την καταπολέμηση της διαφθοράς σε ορισμένα κράτη μέλη δεν είναι πάντα επαρκείς, ενώ σε άλλα εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ερευνών, της δίωξης και της εκδίκασης υποθέσεων μεγάλης διαφθοράς. Συνολικά, η πανδημία COVID-19 επιβράδυνε τις μεταρρυθμίσεις και τις αποφάσεις σχετικά με υποθέσεις διαφθοράς σε ορισμένα κράτη μέλη.

3. Ελευθερία και πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 δημοσιογράφοι και εργαζόμενοι στα μέσα επικοινωνίας στην Ευρώπη υπέστησαν μεγάλη πίεση. Με τον αριθμό των προειδοποιήσεων για την ασφάλεια δημοσιογράφων να είναι υψηλότερος από ποτέ άλλοτε και μπροστά στα πρόσφατα τραγικά γεγονότα, είναι ανάγκη να αντιμετωπιστεί το εν λόγω ζήτημα σε ολόκληρη την ΕΕ. Το παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης για το έτος 2021 —μια βασική πηγή πληροφοριών για την έκθεση για το κράτος δικαίου— δείχνει ότι υπήρξε γενική επιδείνωση της κατάστασης των δημοσιογράφων σε αρκετά κράτη μέλη. Δεν είναι όλες οι ρυθμιστικές αρχές των μέσων μαζικής επικοινωνίας απαλλαγμένες από πολιτικές επιρροές και, σε ορισμένα κράτη μέλη, υπάρχει υψηλός κίνδυνος πολιτικής παρέμβασης στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Τα ειδησεογραφικά μέσα μαζικής επικοινωνίας υπήρξαν ζωτικής σημασίας για την ενημέρωση των πολιτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, μολονότι μια σειρά περιορισμών κατέστησαν δυσκολότερο το έργο των δημοσιογράφων. Η πανδημία αποτέλεσε επίσης αιτία σοβαρών οικονομικών προκλήσεων για τον τομέα των μέσων μαζικής επικοινωνίας, γεγονός που οδήγησε ορισμένα κράτη μέλη στην έγκριση προγραμμάτων στήριξης για τα ειδησεογραφικά μέσα. Τα εν λόγω προγράμματα πρέπει να εφαρμοστούν με διαφανή και ισότιμο τρόπο.

4. Θεσμικοί έλεγχοι και ισορροπίες

Κατά το τελευταίο έτος ορισμένα κράτη μέλη συνέχισαν να δρομολογούν συνταγματικές μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση των ελέγχων και των διασφαλίσεων. Ορισμένα θέσπισαν πρόσφατα μέτρα για την αύξηση της διαφάνειας της νομοθετικής διαδικασίας και τη βελτίωση της συμμετοχής των πολιτών. Συνολικά, τα εθνικά συστήματα ελέγχων και ισορροπιών, συμπεριλαμβανομένων των κοινοβουλίων, των δικαστηρίων, των διαμεσολαβητών και άλλων ανεξάρτητων αρχών, διαδραμάτισαν καίριο ρόλο κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η οποία αποτέλεσε «τεστ αντοχής» για το κράτος δικαίου. Παράλληλα, υφίστανται προκλήσεις για τη νομοθετική διαδικασία, όπως αιφνίδιες αλλαγές και ταχείες διαδικασίες, καθώς και για το σύστημα συνταγματικού ελέγχου. Η κοινωνία των πολιτών επωφελείται εν γένει από ένα υποστηρικτικό περιβάλλον στην πλειονότητα των κρατών μελών, αλλά σε ορισμένα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις, είτε πρόκειται για εσκεμμένες απειλές από τις αρχές, είτε για ανεπαρκή προστασία από σωματικές ή λεκτικές επιθέσεις, είτε για ανεπαρκές επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων που εγγυώνται το έργο τους. Οι προκλήσεις αυτές επιδεινώθηκαν ορισμένες φορές εξαιτίας της πανδημίας COVID-19. Ορισμένες από τις πρόσφατες εξελίξεις εγείρουν ανησυχίες όσον αφορά τον σεβασμό της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ, η οποία είναι ουσιώδης για τη λειτουργία της ενωσιακής έννομης τάξης και την ισότητα των κρατών μελών στην ΕΕ.

Η έκδοση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου σηματοδοτεί την έναρξη ενός νέου κύκλου διαλόγου και παρακολούθησης. Η Επιτροπή καλεί το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να πραγματοποιήσουν γενικές και ειδικές ανά χώρα συζητήσεις βάσει της έκθεσης και καλεί τα εθνικά κοινοβούλια και τους άλλους βασικούς συντελεστές να συνεχίσουν να εντείνουν τις συζητήσεις σε εθνικό επίπεδο. Η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις προκλήσεις που επισημαίνονται στην έκθεση και είναι έτοιμη να βοηθήσει τα κράτη μέλη στις προσπάθειες αυτές.

Να υπενθυμιστεί ότι:

Η ετήσια έκθεση για το κράτος δικαίου είναι αποτέλεσμα στενού διαλόγου με τις εθνικές αρχές και τα ενδιαφερόμενα μέρη και καλύπτει όλα τα κράτη μέλη με αντικειμενικότητα και αμεροληψία, εξετάζοντας τα ίδια θέματα. Η ποιοτική αξιολόγηση που διενήργησε η Επιτροπή επικεντρώνεται στις σημαντικές εξελίξεις μετά την έκδοση της πρώτης ετήσιας έκθεσης για το κράτος δικαίου και διασφαλίζει συνεκτική προσέγγιση μέσω της εφαρμογής της ίδιας μεθοδολογίας σε όλα τα κράτη μέλη, παραμένοντας παράλληλα αναλογική προς τις εξελίξεις. Η εμβέλεια και η μεθοδολογία της έκδοσης του 2021 είναι οι ίδιες με εκείνες της πρώτης ετήσιας έκθεσης για το κράτος δικαίου, που εκδόθηκε τον Σεπτέμβριο του 2020.

Η έκθεση βρίσκεται στο επίκεντρο του μηχανισμού για το κράτος δικαίου. Ο μηχανισμός είναι ετήσιος κύκλος που αποσκοπεί στην προώθηση του κράτους δικαίου και την αποτροπή της εμφάνισης ή της όξυνσης προβλημάτων. Στόχος είναι να δοθεί έμφαση στη βελτίωση της κατανόησης και της ευαισθητοποίησης σχετικά με τα ζητήματα και τις σημαντικές εξελίξεις, καθώς και να εντοπιστούν οι προκλήσεις για το κράτος δικαίου και να βοηθηθούν τα κράτη μέλη να βρουν λύσεις με τη στήριξη της Επιτροπής και των άλλων κρατών μελών. Η έκθεση επιτρέπει επίσης στα κράτη μέλη να ανταλλάσσουν ορθές πρακτικές, να συζητούν και να μαθαίνουν το ένα από το άλλο.

Στόχος του μηχανισμού είναι η πρόληψη. Διακρίνεται από τα άλλα στοιχεία της εργαλειοθήκης της ΕΕ για το κράτος δικαίου και συμπληρώνει αλλά δεν υποκαθιστά τους βασιζόμενους στις Συνθήκες μηχανισμούς για την αντιμετώπιση από την ΕΕ των σοβαρότερων ζητημάτων που σχετίζονται με το κράτος δικαίου στα κράτη μέλη. Τα εργαλεία αυτά περιλαμβάνουν τις διαδικασίες επί παραβάσει και τη διαδικασία για την προστασία των θεμελιωδών αξιών της Ένωσης σύμφωνα με το άρθρο 7 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Υπάρχει επίσης στενή σχέση με τις πολιτικές της ΕΕ για την επίτευξη οικονομικής ανάκαμψης: ισχυρά συστήματα δικαιοσύνης, στέρεο πλαίσιο καταπολέμησης της διαφθοράς, σαφές και συνεκτικό σύστημα νομοθέτησης, προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ και βιώσιμη ανάπτυξη. Αποτελεί βασική κινητήρια δύναμη για το έργο των μέσων της ΕΕ που προωθούν τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στα κράτη μέλη.

THE EUROPEAN RULE OF LAW MECHANISM

2020-2021 CYCLE - STEP BY STEP

September 2020: Adoption of the first annual Rule of Law Report and launch of the dialogue with national parliaments, the European Parliament and between Member States in the Council.

March - May 2021: Commission receives Member States' written input and over 200 stakeholder contributions about developments in specific Member States as well as at the EU-level. Over 400 meetings take place across all 27 Member States with national authorities, independent bodies and stakeholders (as compared to 300 for the 2020 report).

June 2021: Member States receive their draft country chapters to provide factual updates.

January 2021: Member States are consulted on an updated questionnaire for the second report. The Rule of Law Network setup in 2020 continues to provide an ongoing channel of communication between the Commission and the Member States, including to exchange best practices.

April - June 2021: Commission compiles all the findings and prepares draft country chapters.

20 JULY 2021: THE COMMISSION ADOPTS THE SECOND ANNUAL RULE OF LAW REPORT, INCLUDING 27 COUNTRY CHAPTERS.

Autumn 2021 - onwards

EU inter-institutional cooperation. Council and European Parliament discuss the 2021 Report, including its country chapters.

Autumn 2021 - onwards

Discussion at national level. National parliaments, national authorities, stakeholders and civil society discuss the 2021 Report, including its country chapters.

COMMISSION STARTS PREPARING THE 2022 RULE OF LAW REPORT

THE EU RULE OF LAW TOOLBOX

The EU has a number of tools at its disposal to ensure the respect of the rule of law in all Member States. Member States generally have high rule of law standards but there are also important challenges that vary from one Member State to another. Since the challenges to the rule of law vary, so do our tools. Each tool is tailored to the specific situation at hand, and aims at promoting, preventing or responding to rule of law issues.

WHY IS THE RULE OF LAW IMPORTANT?

The rule of law is one of the fundamental values upon which the European Union is built. The rule of law means that everyone, including members of parliament and of the executive, are equally subject to the law, under the control of independent and impartial courts.

WHAT IS THE COMMISSION'S ROLE?

The European Commission, as recognised by the Court of Justice of the European Union, is responsible for guaranteeing the respect of the rule of law as a fundamental value enshrined in the EU's Treaties, and for making sure that EU law, values and principles are respected.

PROMOTION OF THE RULE OF LAW & PREVENTION OF PROBLEMS

EUROPEAN RULE OF LAW MECHANISM

A yearly cycle with an annual rule of law report at its centre, promoting the rule of law in all Member States through dialogue and exchange of information and preventing challenges from emerging or deepening.

EU JUSTICE SCOREBOARD

An annual report providing comparable data on the independence, quality and efficiency of national justice systems.

EUROPEAN SEMESTER

A yearly process resulting in country-specific recommendations on macroeconomic and structural issues, including on justice systems and fight against corruption, aiming to boost economic growth.

COOPERATION AND VERIFICATION MECHANISM

Regular monitoring and reports on progress made in Romania and Bulgaria to address benchmarks set at the time of accession related to judicial reform and corruption and for Bulgaria, the fight against organised crime.

SUPPORT FOR CIVIL SOCIETY, NETWORKS AND PROJECTS

EU funding instruments, communication campaigns and promotion activities, including support for judicial networks, media pluralism and freedom.

EU SUPPORT FOR STRUCTURAL REFORMS

Technical and financial support for Member States to carry out structural reforms. Reforms linked to the effectiveness of justice systems are also financed via NextGenerationEU and the Recovery and Resilience Facility.

RESPONSE

INFRINGEMENTS

Ensure that EU law is correctly applied and respected at national level.

ARTICLE 7 TEU

Treaty instrument to address serious breaches to the rule of law, with dialogue and possible sanctions.

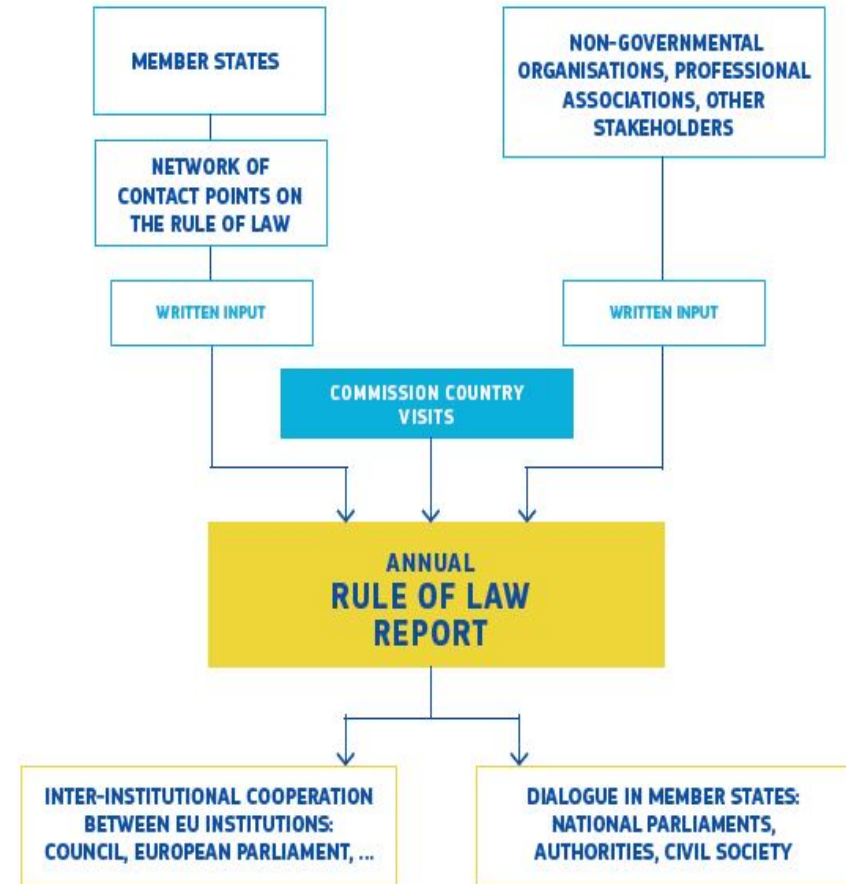
RULE OF LAW FRAMEWORK

An early-warning tool adopted by the Commission in March 2014, enabling a structured dialogue with a Member State to address systemic threats to the rule of law to prevent escalation.

RULE OF LAW CONDITIONALITY MECHANISM

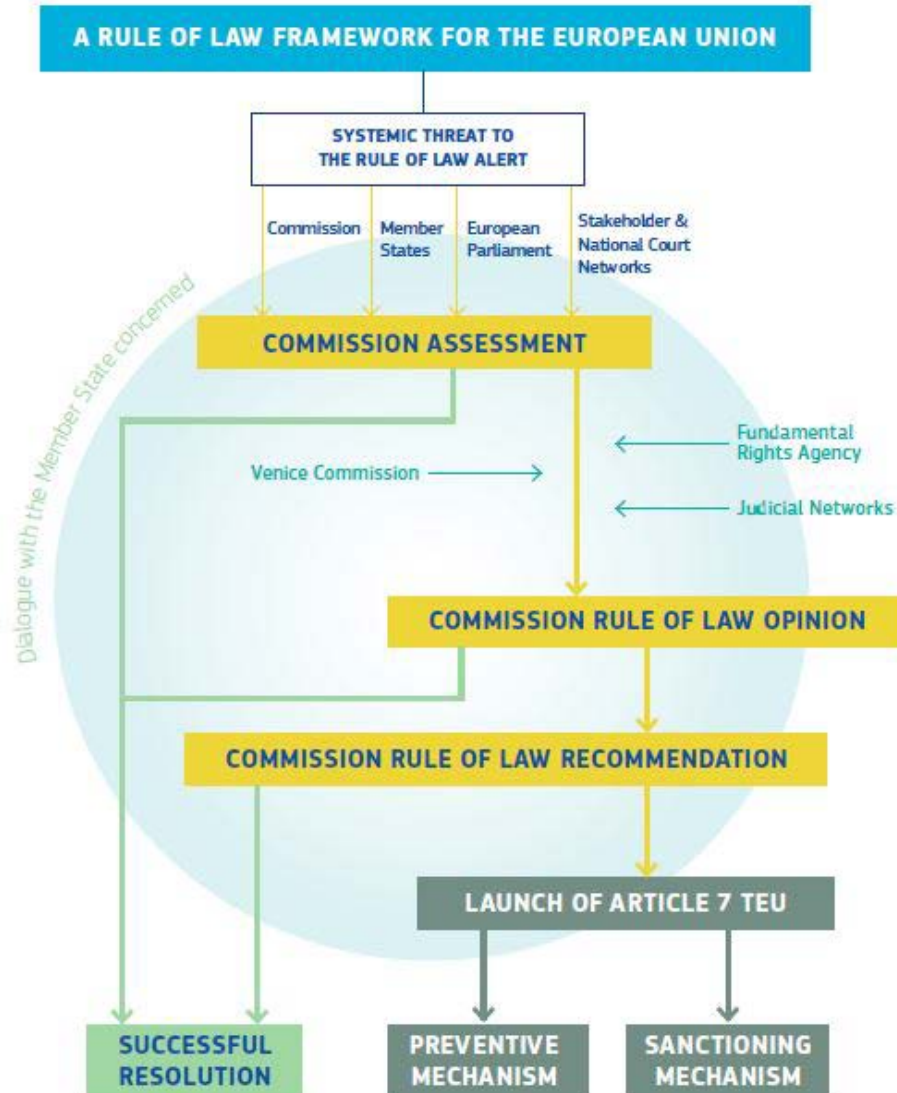
The conditionality mechanism to apply in case of breaches of the principles of the rule of law, which affect or seriously risk affecting the sound financial management of the Union budget or the protection of the financial interests of the Union in a sufficiently direct way.

HOW THE EUROPEAN RULE OF LAW MECHANISM WORKS:

HOW THE RULE OF LAW FRAMEWORK WORKS:

HOW ARTICLE 7 OF THE EU TREATY WORKS:

Article 7(1): PREVENTIVE MEASURES Determining a clear RISK of a serious breach of the values in Article 2 TEU

Reasoned proposal by:
1/3 of Member States
or
European Commission
or
European Parliament
(2/3 majority of the votes cast, representing the majority of its component members)

Hearing of the EU country concerned in the Council

Consent by the European Parliament
(2/3 majority of the votes cast, representing the majority of its component members)

Decision by the Council to determine clear risk of a serious breach of the values referred in Article 2 TEU

(by a majority of 4/5 of Members States excluding EU country concerned)

Council can issue recommendations

(by a majority of 4/5 of Members States excluding EU country concerned)

Article 7 (2-3) SANCTIONS MECHANISM

Determination of the EXISTENCE of a serious and persistent breach of values in Article 2 TEU

Proposal by:

Article 7(2)

1/3 of Member States
or
European Commission

Observations submitted
by the EU country
concerned

**Consent by the
European Parliament**
(2/3 majority of the votes
cast representing the
majority of MEPs)

**The European Council
determines the
existence of a serious
and persistent breach**
(decision by unanimity
excluding EU country
concerned)

Article 7 (3) TEU: Suspension of certain rights

The Council can suspend membership
rights, including voting rights

The vote requires a qualified majority,
which is defined as:

- 72% of Member States, excluding the
Member State concerned;
- And comprising 65% of the EU's
population of the Member States
participating in the vote.

EU country concerned does not participate
in the vote.

Πηγές:

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication_2021_rule_of_law_report_en.pdf

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2021_rolr_country_chapter_greece_en.pdf

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/rule_of_law_2021_country_chapter_abstracts_en.pdf

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/qanda_21_3762

2. Δημοσίευση αναθεωρημένων κατευθυντήριων γραμμών της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών για την εσωτερική διακυβέρνηση

Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών («EBA») δημοσίευσε στις 2-7-2021 τις αναθεωρημένες κατευθυντήριες γραμμές για την εσωτερική διακυβέρνηση, στις οποίες περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, προβλέψεις για τον εντοπισμό, τη διαχείριση και τον μετριασμό των κινδύνων που απορρέουν από τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες εκδόθηκαν δυνάμει του άρθρου 74 της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ ('CRD'), θα τεθούν σε εφαρμογή στις 31 Δεκεμβρίου 2021. Ακολούθως, οι υφιστάμενες κατευθυντήριες γραμμές (Σεπτέμβριος 2017) θα καταργηθούν. Το άρθρο 74 της οδηγίας 2013/36/ΕΕ αναθέτει στην EBA να εναρμονίσει περαιτέρω τις ρυθμίσεις, τις διαδικασίες και τους μηχανισμούς διακυβέρνησης των πιστωτικών ιδρυμάτων σε ολόκληρη την ΕΕ.

Η επικαιροποίηση λαμβάνει υπόψη τις τροποποιήσεις που εισήχθησαν με την πέμπτη οδηγία για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις (CRD V) και την οδηγία για τις επενδυτικές επιχειρήσεις επενδύσεων (IFD) σε σχέση με τις απλές και αποτελεσματικές ρυθμίσεις διακυβέρνησης των πιστωτικών ιδρυμάτων, ιδίως όσον αφορά την διαφορά φύλων, τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, τη χρηματοδότηση του κινδύνου τρομοκρατίας και τη διαχείριση συγκρούσεων συμφερόντων, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο δανείων και άλλων συναλλαγών με μέλη του οργάνου που ασκεί διοίκηση και τα συνδεδεμένα μέρη τους.

Η καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της σταθερότητας και της ακεραιότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ως εκ τούτου, η αποκάλυψη οποιασδήποτε συμμετοχής πιστωτικών ιδρυμάτων και επενδυτικών επιχειρήσεων στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας μπορεί να έχει αντίκτυπο στη βιωσιμότητα και την εμπιστοσύνη του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στο πλαίσιο αυτό, οι αναθεωρημένες κατευθυντήριες γραμμές διευκρινίζουν ότι ο εντοπισμός, η διαχείριση και ο περιορισμός της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης του κινδύνου τρομοκρατίας αποτελεί μέρος μιας υγιούς ρύθμισης εσωτερικής διακυβέρνησης και ενός πλαισίου διαχείρισης κινδύνων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Οι αναθεωρημένες κατευθυντήριες γραμμές καθορίζουν περαιτέρω και ενισχύουν το πλαίσιο σχετικά με τα δάνεια προς τα μέλη του διοικητικού οργάνου και τα συνδεδεμένα μέρη τους. Τα εν λόγω δάνεια μπορεί να αποτελούν συγκεκριμένη πηγή πραγματικής ή δυνητικής σύγκρουσης συμφερόντων και, ως εκ τούτου, ειδικές διατάξεις έχουν συμπεριληφθεί ρητά στην οδηγία για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις (CRD). Κατά τον ίδιο τρόπο, άλλες συναλλαγές με μέλη του διοικητικού οργάνου και τα συνδεδεμένα μέρη τους έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν συγκρούσεις συμφερόντων και, ως εκ τούτου, η EBA παρέχει καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο ορθής διαχείρισής τους.

Τέλος, σύμφωνα με την απαίτηση άσκησης ουδέτερης ως προς το φύλο πολιτικής αποδοχών, οι αναθεωρημένες κατευθυντήριες γραμμές παρέχουν νέες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τον κώδικα δεοντολογίας, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα πιστωτικά ιδρύματα λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να αποφύγουν κάθε μορφή διακρίσεων και να εγγυηθούν ίσες ευκαιρίες στο προσωπικό όλων των φύλων. Επιπλέον, τα ιδρύματα θα πρέπει να παρακολουθούν το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των φύλων.

Πηγή: <https://www.eba.europa.eu/eba-publishes-its-final-guidelines-internal-governance>

3. Διαδικασίες ελέγχου ενσωμάτωσης του ενωσιακού δικαίου

3.1. Αποστολή προειδοποιητικών επιστολών για την ορθή μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των ενωσιακών κανόνων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει διαδικασία επί παραβάσει με την αποστολή προειδοποιητικών επιστολών στην Αυστρία, στη Φινλανδία, στην Κροατία και στο Λουξεμβούργο, επειδή δεν μετέφεραν ορθά στο εθνικό τους δίκαιο ορισμένα στοιχεία των ενωσιακών κανόνων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας [οδηγία (ΕΕ) 2017/541]. Στους κανόνες αυτούς περιλαμβάνονται διατάξεις που ποινικοποιούν και προβλέπουν κυρώσεις για αδικήματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία, όπως τα ταξίδια στο εξωτερικό με σκοπό την τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος, την επιστροφή στην ΕΕ ή την πραγματοποίηση ταξιδιών εντός της ΕΕ για την τέλεση τέτοιων δραστηριοτήτων, την εκπαίδευση για τρομοκρατικούς σκοπούς και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Επιπλέον, οι κανόνες προβλέπουν ειδικές διατάξεις για τα θύματα της τρομοκρατίας, ώστε να εξασφαλίζεται ότι τα θύματα αυτά έχουν πρόσβαση σε αξιόπιστες πληροφορίες, καθώς και σε επαγγελματικές και εξειδικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης, αμέσως μετά την επίθεση και για όσο διάστημα είναι αναγκαίο. Οι εν λόγω κανόνες αποτελούν σημαντικό μέρος του θεματολογίου της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Τα κράτη μέλη όφειλαν να μεταφέρουν τους εν λόγω κανόνες στο εθνικό τους δίκαιο έως τις 8 Σεπτεμβρίου 2018. Η Αυστρία, η Φινλανδία, η Κροατία και το Λουξεμβούργο έχουν πλέον προθεσμία δύο μηνών για να αντικρούσουν τις αιτιάσεις της Επιτροπής. Διαφορετικά, η Επιτροπή μπορεί να αποστείλει αιτιολογημένη γνώμη.

Πηγή: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/inf_21_4681

3.2. Αποστολή προειδοποιητικών επιστολών για την ορθή μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των ενωσιακών κανόνων σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

Η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει διαδικασία επί παραβάσει κατά της Βουλγαρίας, της Ιρλανδίας, της Λετονίας και της Πορτογαλίας με την αποστολή προειδοποιητικών επιστολών λόγω μη συμμόρφωσης των εθνικών νομοθεσιών τους με τους κανόνες της ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (οδηγία 2012/13/ΕΕ). Η εν λόγω οδηγία εγγυάται ότι τα πρόσωπα που αντιμετωπίζουν ποινική διαδικασία στην ΕΕ ενημερώνονται αμέσως για τα δικαιώματά τους στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένων των κατηγοριών εναντίον τους και του δικαιώματός τους πρόσβασης σε δικηγόρο ή παροχής δωρεάν νομικών συμβουλών. Η οδηγία αυτή αποτελεί μέρος του νομικού πλαισίου της ΕΕ για τις αρχές της δίκαιης δίκης, το οποίο διασφαλίζει την επαρκή προστασία των δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορουμένων.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι ορισμένα από τα μέτρα μεταφοράς που ανακοινώθηκαν από τα τέσσερα κράτη μέλη δεν μεταφέρουν ορθά την οδηγία στο εθνικό δίκαιο και υπολείπονται των απαιτήσεων της οδηγίας. Τα εν λόγω κράτη μέλη έχουν πλέον προθεσμία δύο μηνών για να απαντήσουν και να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την αντιμετώπιση των ελλείψεων που διαπιστώθηκαν από την Επιτροπή. Αν δεν το πράξουν, η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει να προβεί στο επόμενο βήμα της διαδικασίας επί παραβάσει, αποστέλλοντας αιτιολογημένη γνώμη.

Πηγή:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/inf_21_4681

3.3. Αποστολή προειδοποιητικών επιστολών για τις ελλείψεις στη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των ενωσιακών κανόνων σχετικά με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης

Η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει διαδικασία επί παραβάσει κατά της Κροατίας και της Φινλανδίας, με την αποστολή προειδοποιητικών επιστολών λόγω μη μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο της απόφασης-πλαίσιο για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών (απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου) σε πλήρη συμμόρφωση με τους κανόνες της ΕΕ. Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης προβλέπει απλουστευμένες διασυνοριακές δικαστικές διαδικασίες παράδοσης: αν ένας δικαστής οποιουδήποτε κράτους εκδώσει ένταλμα σύλληψης και κράτησης υπόπτου για τη διάπραξη σοβαρού εγκλήματος, το εν λόγω ένταλμα ισχύει σε ολόκληρη την ΕΕ. Το ένταλμα, που ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2004, αντικατέστησε τις χρονοβόρες διαδικασίες έκδοσης που ίσχυαν μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Για να διασφαλιστεί η ορθή λειτουργία του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, είναι σημαντικό όλα τα κράτη μέλη να ενσωματώσουν πλήρως και ορθά το σύνολο των διατάξεων της απόφασης-πλαίσιο στο εθνικό τους δίκαιο.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι τα εθνικά μέτρα μεταφοράς που ανακοίνωσαν η Κροατία και η Φινλανδία δεν μεταφέρουν ορθά την απόφαση-πλαίσιο στο εθνικό δίκαιο. Ειδικότερα, η Επιτροπή εντόπισε ελλείψεις όσον αφορά τη μεταφορά προαιρετικών λόγων μη εκτέλεσης και των υποχρεωτικών προθεσμιών για τη λήψη απόφασης σχετικά με την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Τα δύο κράτη μέλη έχουν πλέον προθεσμία δύο μηνών για να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσουν την ορθή μεταφορά στο εθνικό τους δίκαιο της απόφασης-πλαίσιο. Διαφορετικά, η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει να αποστείλει στα εν λόγω κράτη μέλη αιτιολογημένη γνώμη. Η Επιτροπή απέστειλε προειδοποιητικές επιστολές όσον αφορά την εν λόγω νομική πράξη στην Αυστρία, στην Τσεχία, στην Εσθονία, στην Ιρλανδία, στην Ιταλία, στη Λιθουανία και στην Πολωνία τον Οκτώβριο και τον Δεκέμβριο του 2020, στην Κύπρο, στη Γερμανία και στη Σουηδία στις 18 Φεβρουαρίου 2021, και στο Βέλγιο, στην Ελλάδα, στις Κάτω Χώρες, στην Ουγγαρία και στην Ισπανία τον Ιούνιο του 2021. Οι υποθέσεις αυτές παραμένουν ανοικτές. Η Επιτροπή εξακολουθεί να αξιολογεί τη μεταφορά της εν λόγω απόφασης-πλαίσιο στο εθνικό δίκαιο άλλων κρατών μελών.

Πηγή: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/inf_21_4681

Επιμέλεια ενότητας III: Κ. Σαββαΐδου, Θ. Ρήμου

IV. Δράσεις διεθνών οργανισμών

1. Financial Action Task Force (FATF) – Νομιμοποίηση εσόδων από περιβαλλοντικά εγκλήματα (Ιούλιος 2021)

Η έκθεση της FATF για τη νομιμοποίηση εσόδων από περιβαλλοντικά εγκλήματα [1] βασίστηκε στην έκθεσή της του 2020 για τον κίνδυνο νομιμοποίησης εσόδων από παράνομο εμπόριο άγριων ζώων [2].

Οι μελέτες του ΟΗΕ δείχνουν ότι τα κέρδη από περιβαλλοντικά εγκλήματα είναι ανάλογου μεγέθους με άλλα οικονομικά εγκλήματα, παρόλα αυτά οι ενέργειες των κυβερνήσεων και του ιδιωτικού τομέα ως προς τη διερεύνηση και δίωξη της νομιμοποίησης των εσόδων από τα εγκλήματα αυτά είναι περιορισμένη.

Η έκθεση της FATF δείχνει το σημαντικό ρόλο της εμπορικής απάτης και της χρήσης εταιριών-βιτρίνας για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη υλοτομία, εξόρυξη και διακίνηση λυμάτων. Καταδεικνύει επίσης ότι οι εγκληματίες αναμειγνύουν νόμιμα και μη νόμιμα αγαθά πρώιμα στις αλυσίδες προμήθειας φυσικών πόρων για να συγκαλύψουν την παράνομη προέλευσή τους.

Το περιβαλλοντικό έγκλημα εκτιμάται ανάμεσα στα πιο επικερδή εγκλήματα παγκοσμίως με έσοδα ανάμεσα σε 110 και 281 δισεκατομμύρια ετησίως από τα οποία το 66% αντιστοιχεί στην παράνομη υλοτομία, την παράνομη εξόρυξη και τη διακίνηση απορριμμάτων.

Η έκθεση της FATF στοχεύει στη λήψη υπόψιν των τρέχουσων μεθόδων που χρησιμοποιούν οι εγκληματίες για να νομιμοποιήσουν τα κέρδη τους από περιβαλλοντικά εγκλήματα και τα μέτρα αντιμετώπισης που λαμβάνουν οι χώρες, να ενισχύει τη συνειδητοποίηση του μεγέθους και της φύσης των κινδύνων νομιμοποίησης εσόδων από περιβαλλοντικά εγκλήματα και τις ορθές πρακτικές καταπολέμησής τους και να ταυτοποιήσει πράξεις που έχουν προτεραιότητα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο για την καταπολέμηση των εγκληματικών κερδών από περιβαλλοντικά εγκλήματα, συμπεριλαμβανομένων και νομοθετικών και πολιτικών αντιλήψεων.

Οι συστάσεις της FATF συνιστούν στα κράτη:

- Να ποινικοποιήσουν τη νομιμοποίηση εσόδων από περιβαλλοντικά εγκλήματα (Σύσταση 3 της FATF).
- Να εντοπίσουν και να εκτιμήσουν τους κινδύνους νομιμοποίησης εσόδων και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας σε διάφορους εγκληματικούς τομείς και να λάβουν μέτρα μείωσης αυτών των κινδύνων (Σύσταση 1).

- Να διασφαλίσουν ότι ο ιδιωτικός τομέας γνωρίζει τους κινδύνους νομιμοποίησης εσόδων και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και λαμβάνει προληπτικά μέτρα όπως η αναφορά ύποπτων οικονομικών συναλλαγών. Οι υποχρεώσεις αυτές εκτείνονται μεταξύ άλλων σε τράπεζες, εμπόρους πολύτιμων πετρώων και μετάλλων, δικηγόρους και παρόχους υπηρεσιών (Συστάσεις 9-23).

- Από την άποψη της επιβολής του νόμου, τα κράτη θα πρέπει να έχουν επαρκείς αρμοδιότητες έρευνας, ανίχνευσης και κατάσχεσης εγκληματικών εσόδων (Συστάσεις 29-31)

Η έκθεση επικεντρώνεται στη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων από τα εξής εγκλήματα:

1. Παράνομη υλοτομία συγκομιδή, επεξεργασία, μεταφορά, πώληση και αγορά ξύλου κατά παράβαση εθνικών και διεθνών κανόνων.
2. Παράνομη εκχέρσωση αναφέρεται στην παράνομη κτήση και εκχέρσωση γης για καλλιέργεια, κτίσιμο ή κτηματομεσιτική κερδοσκοπία
3. Έγκλημα κατά των δασών: είναι γενικός όρος που περιγράφει την εγκληματική δραστηριότητα στον τομέα των δασών και καλύπτει όλη την αλυσίδα εφοδιασμού, από τη συγκομιδή και μεταφορά στην επεξεργασία και πώληση και περιλαμβάνει παράνομη υλοτομία και παράνομη εκχέρσωση.
4. Παράνομη εξόρυξη αναφέρεται σε δραστηριότητα εξόρυξης που αναλαμβάνεται χωρίς κρατική άδεια (απουσία δικαιωμάτων γης, αδειών εξόρυξης, και έρευνας ή αδειών μεταφοράς μετάλλων) ή δραστηριότητα εξόρυξης μέσω κρατικής άδειας που αποκτήθηκε με διαφθορά.

Συμπεράσματα της έκθεσης

Από την έρευνα σε πολλές έννομες τάξεις, η έκθεση καταλήγει στην επισήμανση της ανάγκης συνειδητοποίησης του κινδύνου νομιμοποίησης εσόδων από περιβαλλοντικά εγκλήματα στο παγκόσμιο δίκτυο της FATF και της σύνδεσης της προστασίας του περιβάλλοντος με τη συζήτηση για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

Η μελέτη τονίζει τη σχέση της εμπορικής απάτης και της λαθρεμπορίας ως μέσου απόκρυψης των προϊόντων παράνομης υλοτομίας, εξόρυξης και διακίνησης απορριμμάτων. Περαιτέρω οι δράστες χρησιμοποιώντας τη διαφθορά δημοσίων λειτουργιών βασίζονται σε εταιρικές δομές, συναλλαγές με τρίτα μέρη και υπεράκτιες δικαιοδοσίες για να καλύψουν τους πραγματικούς δικαιούχους.

Επισημαίνεται η ανάγκη εφαρμογής των προτύπων της FATF ως εργαλείο καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από περιβαλλοντικά εγκλήματα. Η μελέτη δείχνει την ανάγκη διαφάνειας στους δικαιούχους .

Επίσης τα κράτη θα πρέπει να προσαρμόσουν τα πρότυπα της FATF για να αντιμετωπίσουν ειδικούς κινδύνους ξεπλύματος που προκύπτουν από περιβαλλοντικά εγκλήματα σύμφωνα με την προσέγγιση κινδύνων της FATF. Αυτό περιλαμβάνει επέκταση διασυννοριακών συστημάτων δήλωσης πολύτιμων μετάλλων και πετραδιών. Επίσης θα μπορούσε να συμπεριλάβει επέκταση μεθόδων καταπολέμησης του ξεπλύματος σε φορείς της αλυσίδας περιβαλλοντικού εφοδιασμού (εταιρείες επεξεργασίας, υλοτομίας, εξόρυξης κλπ).

Τα κράτη πρέπει να εξασφαλίσουν ότι αναγνωρίζουν τους κινδύνους ξεπλύματος που προκύπτουν από περιβαλλοντικά εγκλήματα, ακόμα και εάν δεν έχουν βιομηχανία φυσικών πόρων.

Τα κράτη θα πρέπει να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή των Προτύπων της FATF ως αποτελεσματικό εργαλείο αντιμετώπισης του ξεπλύματος από περιβαλλοντικά εγκλήματα. Θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι οι αρχές κατά της νομιμοποίησης εσόδων πρέπει να έχουν επαρκείς αρμοδιότητες και λειτουργική ικανότητα διερεύνησης και ανίχνευσης προσόδων από περιβαλλοντικά εγκλήματα.

Τα κράτη θα πρέπει να εγκαθιδρύσουν και ενισχύσουν τον διάλογο μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου τομέα για να μοιράζονται πληροφορίες για τους κινδύνους και την οργάνωση ή πρωτοβουλίες ενίσχυσης της δέουσας επιμέλειας των αλυσίδων εφοδιασμού και των χρηματοοικονομικών ροών τους.

Στην έκθεση αναφέρονται ορισμένοι δείκτες κινδύνου που συμβάλλουν στον εντοπισμό περιβαλλοντικών εγκλημάτων. Ο δείκτης κινδύνου δείχνει την πιθανότητα ασυνήθους ή ύποπτης δραστηριότητας. Η ύπαρξη ενός μοναδικού δείκτη σε σχέση με έναν πελάτη ή συναλλαγή δεν μπορεί από μόνη της να δικαιολογήσει υποψία για περιβαλλοντικό έγκλημα ούτε ο δείκτης αποτελεί σαφή ένδειξη τέτοιας δραστηριότητας, αλλά θα πρέπει να προκαλέσει περαιτέρω έλεγχο και εγγύτερη εξέταση.

Δείκτες κινδύνου είναι: οικονομικές ροές από εξόρυξη και υλοτομία συναλλαγές και εισροές μετρητών πχ συναλλαγές με υπεράκτια οικονομικά κέντρα, μεγάλες καταθέσεις και εμβάσματα χωρίς οικονομική αιτία, πληρωμές σε προμηθευτές που δεν συνδέονται με τη δραστηριότητα του νομικού προσώπου κλπ, οικονομικές δραστηριότητες π.χ. ξαφνικές και ασυνήθεις αυξήσεις στην οικονομική δραστηριότητα σε απομονωμένες περιοχές όπου γίνεται μη νόμιμη εξόρυξη-υλοτομία, πελάτες π.χ. προσφάτως ιδρυθείσες εταιρείες που καταχωρούν εξαγωγές χρυσού, ανώμαλη τραπεζική δραστηριότητα, μη αναμενόμενος πλούτος-συναλλαγές μετρητών στις οποίες αναμειγνύονται ανώτεροι αξιωματούχοι κλπ, σημεία συμφόρησης (choke points) της αλυσίδας προμηθειών, τιμολόγηση εξαγωγών και μεταφορών, έλλειψη εμπειρίας σε περίπλοκο τομέα, ασυνήθης δραστηριότητα σε τομέα μετάλλων και απορριμμάτων.

Τέλος επισημαίνεται τη σύγκλιση περιβαλλοντικών εγκλημάτων με άλλα εγκλήματα όπως τα φορολογικά αδικήματα, η λαθρεμπορία, η διαφορά, η εμπορία ανθρώπων, η παράνομη μετανάστευση, η τρομοκρατία, άλλα περιβαλλοντικά εγκλήματα.

[1] <https://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/money-laundering-from-environmental-crime.html>

[2] <https://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/money-laundering-wildlife-trade.html>

Πηγή:
<https://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/money-laundering-from-environmental-crime.html>

Επιμέλεια: Μ. Παπαϊωάννου

V. Ενδιαφέρουσες νομολογιακές απόψεις

1. Εθνικά Δικαστήρια

1.1. Σχολιασμός της ΑΠ 594/2021 [Παραγραφή φορολογικών αδικημάτων]

Μιχαήλ Ν. Μαρτίνης

Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικών και Εγκληματολογικών Σπουδών ΑΠΘ, Υποψ. ΔΝ

I. Εισαγωγή

Η σχολιαζόμενη απόφαση αποτελεί την πρώτη νομολογιακή αποτύπωση, στο επίπεδο του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, για το θέμα της παραγραφής των φορολογικών αδικημάτων, μετά τις πρόσφατες τροποποιήσεις που επέφεραν οι ν. 4745/2020 [1] και 4764/2020 [2], σκοπός των οποίων ήταν η αποφυγή επιβολής δυαδικών κυρώσεων [3].

[1] ΦΕΚ Α' 214/6.11.2020.

[2] ΦΕΚ Α' 256/23.12.2020.

[3] Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4745/2020, σ. 94-95/96-97. Ευρύτερα για το θέμα βλ. ενδεικτικά *Ηλ. Αναγνωστόπουλο*, Το τέλος των δυαδικών κυρώσεων, ΠοινΧρ 2015, σ. 623 επ.· *Δ. Βούλγαρη*, «Idem»: η ταυτότητα της δικονομικής πράξης σε ευρωενωσιακό επίπεδο ως όρος της αρχής *ne bis in idem*, ΠοινΧρ 2020, σ. 250 επ.· *Αγγ. Κωνσταντινίδη*, Δυαδικές κυρώσεις και “*ne bis in idem*”, ΠοινΧρ 2019, σ. 493 επ.· *Θ. Παπακυριάκου*, Τα όρια της αρχής *ne bis in idem* σε διακρατικό και διακλαδικό επίπεδο: σύγχρονα ζητήματα και προκλήσεις, σε *Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι / C. Prittwitz*, Λόγοι και όρια των αναγκαιών περιορισμών του Ποινικού Δικαίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σ. 153 επ.· *Ολ. Τσόλκα*, Το εσωτερικό δυαδικό σύστημα κυρώσεων υπό το πρίσμα των άρθρων 4 του 7ου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και 50 του ΧΘΔΕΕ – Οι πρόσφατες εξελίξεις της νομολογίας του

II. Οι νέες διατάξεις ως προς την παραγραφή των φορολογικών αδικημάτων

Περιληπτικά, ως προς το θέμα της παραγραφής, οι αλλαγές που έλαβαν χώρα με τους παραπάνω νόμους είναι οι ακόλουθες: **α)** Με το άρθρο 32 § 3 του ν. 4745/2020 αναμορφώθηκε το άρθρο 55Α του ν. 4174/2013 (εξής ΚΦΔ), όπως αυτό ίσχυε μετά το ν. 4337/2015, καταργώντας την παράγραφο 3 αυτού, στην οποία προβλεπόταν ότι η παραγραφή των φορολογικών αδικημάτων **αρχίζει από την οριστικοποίηση της φορολογικής ενοχής**, δηλαδή, κατά τη σχετική διατύπωση του οικείου άρθρου, από την τελεσιδικία της απόφασης επί της προσφυγής που ασκήθηκε κατά της οριστικής πράξης διορθωτικού προσδιορισμού φόρου ή της πράξης επιβολής προστίμου ή, σε περίπτωση μη άσκησης προσφυγής, από την οριστικοποίηση της φορολογικής εγγραφής λόγω παρόδου της προθεσμίας άσκησης προσφυγής [4]. Με τη δε διάταξη του άρθρου

ΕΔΔΑ, του ΔΕΕ και των εθνικών ανωτάτων δικαστηρίων, ΠοινΧρ 2019, σ. 575 επ.· *Την ίδια*, «*Ne bis in idem*» και εσωτερικό δυαδικό σύστημα κυρώσεων για την «αυτή παράβαση»: Μια σύνθετη προβληματική εν μέσω «διασταυρώσεων» της ΕΣΔΑ με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., ΠοινΧρ 2015, σ. 625 επ.

[4] Για τη ρύθμιση του ΚΦΔ, μετά το ν. 4337/2015, βλ. *Θ. Παπακυριάκου*, Φορολογικά Αδικήματα, τευχ. Ι, σε *Στ. Παύλου/Θ. Σάμιου* (επιμ.), Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας 2016, αριθ. 78-81, όπου και ερμηνευτική εξαίρεση από την υπαγωγή στη συγκεκριμένη πρόβλεψη περί παραγραφής των αδικημάτων του άρθρου 66 § 5 ΚΦΔ, λόγω της μη πρόβλεψης έκδοσης απόφασης επιβολής προστίμου ή άλλης αυτοτελούς διοικητικής πράξης. Αντίθετη ως προς την εξαίρεση, υπάγοντας όλα τα εγκλήματα του ΚΦΔ στην οικεία περί παραγραφής διάταξη, η νομολογία, βλ. ενδεικτικά ΑΠ 1139/2020, ΑΠ 810/2020, ΑΠ 185/2019, όλες σε ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Για το καθεστώς της παραγραφής υπό το ν. 2523.1997, βλ. *Γ. Δημήτριάνα*, Εγκλήματα φοροδιαφυγής, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σ. 210 επ.· *Θ. Παπακυριάκου*, σε *Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι* (επιστ. εποπτ.), Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, τομ. Ι, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας 2014, σ. 173 επ.

96 του ν. 4745/2020 ορίστηκε η έναρξη ισχύος της συγκεκριμένης πρόβλεψης η δημοσίευση του παραπάνω νόμου (06/11/2020).

β) Ομόρροπη ήταν η ρύθμιση του άρθρου 92 του ν. 4745/2020, με την οποία *καταργήθηκε* η αντίστοιχη, «δίδυμη» [5] του άρθρου 55Α, πρόβλεψη περί παραγραφής του άρθρου 68 § 2 ΚΦΔ, χωρίς, ωστόσο, να υπάρχει και ανάλογη πρόβλεψη για την έναρξη ισχύος της, όπως συνέβαινε με την κατάργηση της παραγραφής στο άρθρο 55Α.

Αποτέλεσμα των πιο πάνω δύο αλλαγών ήταν ότι, απουσία αντίθετης ρύθμισης, **η παραγραφή των φορολογικών αδικημάτων εκκινούσε πλέον από την τέλεση της αξιόποινης πράξης**, σύμφωνα με τη θεωρία της (διευρυμένης) συμπεριφοράς που υιοθετεί ο ΠΚ [6] (άρθρα 17 και 112 εδ. α΄ [7] ΠΚ).

γ) Παράλληλα, με το άρθρο 32 § 4 του ν. 4745/2020, με το οποίο αντικαταστάθηκε το άρθρο 68 § 3 ΚΦΔ, *προβλέφθηκε αναστολή εκ του νόμου της προθεσμίας παραγραφής*, και μάλιστα χωρίς χρονικό περιορισμό, η οποία *αφετηριάζεται* από την έκδοση εκτελεστής πράξης της φορολογικής αρχής και διαρκεί μέχρι την οριστικοποίηση της οικείας πράξης, είτε λόγω άπρακτης παρόδου της προθεσμίας άσκησης προσφυγής κατ' αυτής, είτε μέχρις ότου καταστεί αμετάκλητη η απόφαση του αρμόδιου διοικητικού δικαστηρίου επί της προσφυγής που ασκήθηκε κατά της ως άνω πράξης [8].

[5] Έτσι *Γ. Δημήτριντας*, Ζητήματα διαχρονικού δικαίου στα εγκλήματα φοροδιαφυγής, ΠοινΧρ 2021, σ. 4.

[6] Για τις διάφορες θεωρίες βλ. ενδεικτικά *Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι*, σε *Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Δίκαιο των Ποινικών Κυρώσεων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2020³, σ. 260-269, με παραπέρα τεκμηρίωση.

[7] «*Η προθεσμία της παραγραφής αρχίζει από την ημέρα που τελέστηκε η αξιόποινη πράξη, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά.*»

[8] Βλ. και *Θ. Παπακυριάκου*, Το ελληνικό φορολογικό ποινικό δίκαιο υπό το φως των νέων κωδίκων και της νέας νομοθεσίας για την ποινική προστασία των ενωσιακών οικονομικών

δ) Ωστόσο, προτού καν προλάβει να κρυσώσει η μελάνη των παραπάνω αλλαγών, με το ν. 4764/2020 επήλθε νέα τροποποίηση ως προς το χρόνο παραγραφής των φορολογικών αδικημάτων. Ειδικότερα, με το άρθρο 163 § 1 αυτού αντικαταστάθηκε εκ νέου το άρθρο 55Α ΚΦΔ, ορίζοντας ότι **η παραγραφή των σχετικών εγκλημάτων αρχίζει είτε από την παρέλευση του χρονικού διαστήματος εντός του οποίου η φορολογική αρχή μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 36 ΚΦΔ, να προβεί σε έκδοση πράξης διοικητικού, εκτιμώμενου ή διορθωτικού προσδιορισμού φόρου, είτε, σε περίπτωση έκδοσης τέτοιας πράξης, από την έκδοση της πράξης αυτής** [9]. Ως χρόνος ισχύος της συγκεκριμένης ρύθμισης ορίστηκε η δημοσίευση του συγκεκριμένου νόμου, δηλαδή η 23η/12/2020 (άρθρα 163 § 2 και 192 ν. 4764/2020).

III. Η σχέση των νέων ρυθμίσεων με τη *lex mitior*

A. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

Οι αλληπάλληλες τροποποιήσεις, σε άλλες από τις οποίες ρυθμίζονται ρητά ζητήματα διαχρονικού δικαίου και σε άλλες όχι, κατακρίθηκαν για την πολυπλοκότητά τους [10], ενώ χαρακτηρίστηκαν, όχι άδικα, ως παραδείγματα

συμφερόντων και την ρύθμιση του διακλαδικού *ne bis in idem* (Μέρος 2ο), ΠοινΧρ 2021, σ. 494 επ., ενότητα Γ.ΙΙΙ.1., ο οποίος εξαιρεί ορθά από την αναστολή τα αδικήματα του άρθρου 66 § 5 ΚΦΔ, με δεδομένο ότι δεν προβλέπεται γι' αυτά έκδοση πράξης επιβολής προστίμου και, άρα, δεν υπάρχει εκτελεστή πράξη υποκείμενη σε ένδικα βοηθήματα που να αφετηριάζει την προθεσμία της αναστολής. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τη στάση της νομολογίας στο αντίστοιχο πρόβλημα επί παραγραφής κατά το προϊσχύσαν δίκαιο (βλ. υποσημ. 4), οι πιθανότητες υιοθέτησης της ορθής αυτής θέσης είναι περιορισμένες.

[9] Για την εξαίρεση από τη ρύθμιση αυτή των αδικημάτων του άρθρου 66 § 5 ΚΦΔ βλ. *Θ. Παπακυριάκου*, ο.π., ΠοινΧρ 2021, σ. 494 επ., ενότητα Γ.ΙΙΙ.1., καθώς και υποσημ. 4 και 8 παρόντος.

[10] Βλ. *Π. Παπανδρέου*, Ερμηνεία διατάξεων περί ποινικής δίωξης και παραγραφής των φορολογικών αδικημάτων, ΠοινΔικ 2021, σ. 323 επ. (336).

κακής νομοθέτησης και νομοθετικής παλινωδίας [11]. Πέραν αυτού, δημιούργησαν πληθώρα ερμηνευτικών προβλημάτων σε σχέση με την εφαρμογή του επιεικέστερου νόμου.

Πριν την διαπίστωση ορισμένων θέσεων σε σχέση με τον επιεικέστερο νόμο ως προς την παραγραφή των φορολογικών εγκλημάτων είναι αναγκαίο να διατυπωθούν δύο προκαταρκτικές παρατηρήσεις: *Πρώτον*, με τη θέση σε ισχύ του νέου ΠΚ (ν. 4619/2019) η διάταξη του άρθρου 2 § 1 ΠΚ υπέστη μεταβολή. Κατά τη διάταξη αυτή, με την οποία καθιερώνεται η αρχή της **αναδρομικότητας του επιεικέστερου ουσιαστικού ποινικού νόμου** [12], που ίσχυσε από την τέλεση της πράξης μέχρι το χρόνο της αμετάκλητης εκδίκασης της υπόθεσης, θεωρείται ως επιεικέστερος ο νόμος εκείνος που περιέχει τις **ευμενέστερες για τον κατηγορούμενο διατάξεις**, δηλαδή εκείνος, ο οποίος με την *in concreto* εφαρμογή του επιφέρει την ευνοϊκότερη για τον κατηγορούμενο ποινική μεταχείριση.

Υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος ΠΚ η κρατούσα στη θεωρία και νομολογία άποψη αρνούταν το συνδυασμό διατάξεων, με επιλογή και εφαρμογή επιμέρους επιεικέστερων από περισσότερους νόμους, επειδή με αυτόν τον τρόπο ο κατηγορούμενος θα αντιμετώπιζε μια ευνοϊκότερη μεν, αλλά ουδέποτε ισχύουσα

[11] Βλ. Θ. Παπακυριάκου, ο.π., ΠοινΧρ 2021, σ. 494 επ. Π. Παπανδρέου, ο.π., ΠοινΔικ 2021, σ. 347. Πρβλ. και τη χαρακτηριστική διατύπωση του Γ. Δημήτρη, ο.π., ΠοινΧρ 2021, σ. 4 επ., σύμφωνα με τον οποίο «πρόκειται για ρύθμιση που διεκδικεί την ιστορική μοναδικότητα να ισχύει και να μην ισχύει ταυτόχρονα, ακριβώς επειδή ο νομοθέτης λειτούργησε «κρυμμένος» πίσω από τους «αριθμούς των άρθρων», παριστάνοντας ότι δεν αντιλαμβάνεται το ταυτόσημο των προβλέψεων.».

[12] Βλ. γενικά για την αρχή σε (ενδεικτικά αναφερόμενους) Ν. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, τομ. Ι, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, 2006, σ. 120 επ.: Ι. Μανωλεδάκη, Ποινικό Δίκαιο – Γενική Θεωρία, εκδ. Σάκκουλα 2004, σ. 119 επ.: Χρ. Μυλωνόπουλο, Ποινικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, 2020, σ. 109 επ.

νομική κατάσταση, την οποία κανείς νομοθέτης δεν θέλησε [13]. Αποτέλεσμα της παραπάνω θέσης ήταν ότι γινόταν σύγκριση των σχετικών νόμων ως σύνολο, και όχι των επιμέρους διατάξεων αυτών, συναξιολογώντας τις ευνοϊκές και δυσμενείς τους ρυθμίσεις και εφαρμόζοντας εκείνον που συνολικά παρήγαγε το επιεικέστερο αποτέλεσμα.

Ωστόσο, στο νέο άρθρο 2 § 1 ΠΚ, για την ανεύρεση του επιεικέστερου νόμου γίνεται, κατ' εύλογη διατύπωση, **σύγκριση στη βάση κανονιστικής μονάδας χαμηλότερης τάξης** («διάταξης» αντί για «νόμο») [14]. Έτσι, η σύγκριση λαμβάνει χώρα στο επίπεδο των περισσοτέρων σχετικών διατάξεων ώστε να εφαρμόζεται πάντα η επιεικέστερη διάταξη και όχι ο νόμος ως «ενιαίο όλον» [15]. Κατά δε την Αιτιολογική Έκθεση του ισχύοντος ΠΚ, με τη νέα ρύθ-

[13] Βλ. Γ.-Α. Μαγκάκη, άρθρο 2, σε Δ. Σπινέλλη (εκδ. επιμ.), ΣυστΕρμΠΚ, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας 2005, άρθρο 2, αριθ. 5: Ι. Μπέκα, άρθρο 2, σε Αρ. Χαραλαμπίκη (επιμ.), Ο Νέος Ποινικός Κώδικας – Ερμηνεία κατ' άρθρο του 4619/2019, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2020, αριθ. 22, με παραπέρα τεκμηρίωση: ολΑΠ 1/2015, ΠοινΔικ 2015, 737: «Κατά την έννοια του άρθρου 2 παρ. 1 του ΠΚ, με το οποίο καθιερώνεται η αρχή της αναδρομικότητας του επιεικέστερου ποινικού νόμου, που ίσχυσε από την τέλεση της πράξεως μέχρι το χρόνο της αμετακλήτου εκδίκασης της υποθέσεως, **επιεικέστερος νόμος** θεωρείται εκείνος, ο οποίος με την εφαρμογή του, δηλαδή, με βάση τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις, επιφέρει στη συγκεκριμένη περίπτωση ευνοϊκότερη για τον κατηγορούμενο ποινική μεταχείριση. **Προς τούτο γίνεται σύγκριση των περισσοτέρων διατάξεων στο σύνολο των προϋποθέσεων που προβλέπονται από καθεμιά από αυτές.**» Αντίθετα, Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 868/1990, Υπερ 1991, σ. 189 επ.

[14] Ι. Ναζίρης, Ζητήματα διαχρονικού δικαίου που απορρέουν από την εφαρμογή των διατάξεων του νέου Ποινικού Κώδικα (ΜΕΡΟΣ Α'), ΠοινΔικ 2020, σ. 8 επ. (11): Ίδιος, Διαχρονικό Ποινικό Δίκαιο, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σ. 9: ΤριμΕφΚακΚρητ 3/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

[15] Βλ. και ολΑΠ 1/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Πρβλ. και Χρ. Νάνιου, Η αναδρομική ισχύς του ηπιότερου για τον κατηγορούμενο νόμου και η μεταβατική διάταξη του άρθρου 465 εδ. α' ΠΚ, ΠοινΧρ 2020, σ. 63 επ.: «Από την άλλη πλευρά, η σύγκριση δεν πρέπει να γίνεται με πο-

ρύθμιση διευκρινίζεται ότι «αυτό που ενδιαφέρει δεν είναι αν ο νόμος στο σύνολό του είναι επιεικέστερος για τον κατηγορούμενο, αλλά αν περιέχει διατάξεις που είναι επιεικέστερες γι' αυτόν. Έτσι, είναι πιθανό να εφαρμόζονται σε συγκεκριμένη περίπτωση διατάξεις διαφορετικών νόμων. Μπορεί λ.χ. να εφαρμόζεται νεότερη διάταξη που προβλέπει μικρότερη απειλούμενη ποινή, μαζί με διάταξη παλαιότερου νόμου που προέβλεπε μετατροπή της μεγαλύτερης ποινής» [16].

Το ελάχιστο περιεχόμενο που πρέπει να περιέχει μια διάταξη για να θεωρηθεί αυτοτελής και, συνεπώς, συγκρίσιμη με μία άλλη αυτοτελή διάταξη εξαρτάται τη ρυθμιστική τους εμβέλεια [17]. Έτσι, αν οι δύο διατάξεις ρυθμίζουν διαφορετικό αντικείμενο είναι αυτοτελείς, ενώ μη αυτοτελείς, και άρα μη συγκρίσιμες ως ανεξάρτητες μονάδες, είναι οι διατάξεις που ρυθμίζουν το ίδιο αντικείμενο.

Δεύτερον, την αρχή της αναδρομικής εφαρμογής του επιεικέστερου νόμου (retroactivity in mitius) έχει υπερνομοθετική ισχύ, εδραζόμενη ρητά στο άρθρο 15 § 1 εδ. γ' του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το οποίο κυρώθηκε με το ν. 2462/1997, αλλά και στο άρθρο 7 § 1 της, κυρωθείσας με το ν.δ. 53/1974, ΕΣΔΑ [18] (βλ. και άρθρο 28 Συντ.). Μάλιστα, σύμφωνα με πρόσφατη απόφαση της ολομέλειας του Ανώτατου Ακυρωτικού η *lex mitior* έχει και συνταγματικό θεμέλιο, το οποίο προκύπτει από τη συνδυαστική εφαρμογή των διατάξεων της αρχής της νομιμότητας (άρθρο 7 Συντ.)

λυδιάσπαση των επιλογών του νομοθέτη, καθώς κάτι τέτοιο θα συνιστούσε παραβίαση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών (λειτουργιών) (άρθρα 26, 73 επ., 87 επ. Σ), με την κατασκευή από το δικαστή εξατομικευμένων νομοθετικών ρυθμίσεων που δεν θα μπορούσε να προβλέψει ο νομοθέτης.».

[16] Βλ. Πρώτο Κεφάλαιο, υπό άρθρο 2, σ. 8.

[17] Βλ. *Ι. Ναζίρη*, ο.π., ΠοινΔικ 2020, σ. 12, ως προς το προτεινόμενο ουσιαστικό κριτήριο του ρυθμιστικού αντικειμένου, με αναφορά σε διαιρετές και αδιαίρετες διατάξεις.

[18] βλ. τη μεταστροφή που πραγματοποίησε το ΕΔΔΑ σε σχέση με προηγούμενη νομολογία του στην ΕΔΔΑ 17/09/2009 (τμ. μ.σ.), Scoppola v. Ιταλίας (No. 2), αριθ. προσφ. 10249/03, σκέψεις 103-109

και της αρχή της ισότητας (άρθρο 4 Συντ.) [19].

B. Οι υποστηριχθείσες απόψεις

Διατηρώντας κατά νου τις παραπάνω προκαταρκτικές παρατηρήσεις, ως προχωρήσουμε στην ανάπτυξη του κυρίως θέματος. Ειδικότερα, όσον αφορά το ζήτημα της αναδρομικής εφαρμογής της επιεικέστερης διάταξης της παραγραφής στο πλαίσιο των φορολογικών αδικημάτων μετά τις πρόσφατες τροποποιήσεις, διατυπώθηκαν τέσσερις διαφορετικές ερμηνευτικές εκδοχές [20].

α) Σύμφωνα με την *πρώτη υποστηριζόμενη εκδοχή*, η κατάργηση του άρθρου 68 § 2 ΚΦΔ από το άρθρο 92 του ν. 4745/2020 έλαβε χώρα χωρίς χρονικό περιορισμό ως προς τα αποτελέσματα της, σε αντίθεση με την κατάργηση της αντίστοιχης πρόβλεψης του άρθρου 55^A ΚΦΔ, για την οποία προβλέφθηκε έναρξη ισχύος με τη δημοσίευση του παραπάνω νόμου (άρθρο 96). Έτσι, με βάση τη γραμματική ερμηνεία, η κατάργηση της πρόβλεψης περί παραγραφής από την οριστικοποίηση της φορολογικής εγγραφής (άπρακτη πάροδος προθεσμίας άσκησης προσφυγής ή αμετάκλητη εκδίκαση της προσφυγής) του άρθρου 68 § 2 ΚΦΔ οδηγεί σε **επάνοδο στον κανόνα της παραγραφής από την τέλεση της πράξης αφορά και τα παλαιά αδικήματα** [21]. Η συγκεκριμένη εκδοχή κατακρίνεται ορθά για την *έλλειψη στιβαρού γραμματικού*

[19] οΛΑΠ 1/2015, ο.π. Πρβλ. ΑΠ 559/2020, ΠοινΧρ 2021, 37.

[20] Βλ. την αναλυτική συστηματική καταγραφή από *Θ. Παπακυριάκου*, ο.π., ΠοινΧρ 2021, σ. 494 επ., ενότητα Γ.ΠΙ.3, όπου και κριτική επισκόπηση. Πρβλ. σχετική καταγραφή των *Αθ. Γεωργιάδη/Στ. Τσάκου*, Ζητήματα διαχρονικού δικαίου σχετικά με την παραγραφή των αδικημάτων φοροδιαφυγής με επίκεντρο τις διατάξεις του Ν 4745/2020, ΠοινΔικ 2021, σ. 500 επ. (509 επ.).

[21] Έτσι *Αθ. Γεωργιάδης/Στ. Τσάκος*, ο.π., ΠοινΔικ 2021, σ. 509· *Π. Πανταζής*, Έναρξη παραγραφής των φορολογικών αδικημάτων (Σκέψεις επί του Ν. 4745/2020), Nova Criminalia 12/2021, σ. 7 επ.· ΜονΠλημΘεσ 12438/2020, ΠοινΔικ 2021, 578 επ.

και συστηματικού ερείσματος, καθώς η κατάργηση του άρθρου 68 § 2 ΚΦΔ (άρθρο 92 ν. 4745/2020) δε συνεπάγεται και την κατάργηση του παλαιού 55^A ΚΦΔ (άρθρο 32 § 3 σε συνδ. με 96 ν. 4745/2020), το οποίο παρέμεινε ρητά σε ισχύ για τα παλαιά αδικήματα [22].

β) Κατά τη *δεύτερη υποστηριζόμενη εκδοχή*, για τα παλαιά αδικήματα (έως 05/11/2020) **ο χρόνος έναρξης της παραγραφής εξακολουθεί να προσδιορίζεται από το παλαιό δίκαιο**, δηλαδή από την οριστικοποίηση της φορολογικής εγγραφής, ενώ για τα νέα αδικήματα η παραγραφή εκκινεί μεν από την από την τέλεση της πράξης, ωστόσο υπόκειται στην απρόθεσμη αναστολή του νέου άρθρου 68 § 3 ΚΦΔ, όπως ισχύει μετά το άρθρο 32 § 4 του ν. 4745/2020. Η θέση αυτή εδράζεται: **i)** στη διαχρονικού δικαίου διάταξη του άρθρου 96 του ν. 4745/2020 περί ισχύος του άρθρου 32 §§ 3 και 4 του ίδιου νόμου από 06/11/2020, από την οποία συνάγεται ότι διατηρήθηκε σε ισχύ το παλαιό άρθρο 55^A § 3 ΚΦΔ για τα παλαιά εγκλήματα [23], και, **ii)** στη βούληση του ιστορικού νομοθέτη περί *μη* έναρξης της παραγραφής των παλαιών εγκλημάτων από την τέλεση της πράξης χωρίς άλλους περιορισμούς, αλλά στο συνδυασμό της έναρξης της παραγραφής από την διάπραξη του εγκλήματος και αναστολής αυτής από την έκδοση εκτελεστής πράξης [24]. Η θέση αυτή δεν μπορεί να βρει εφαρμογή στο ελληνικό δίκαιο στο βαθμό που επιτρέπει στο νομοθέτη να περιορίζει αρχές υπερνομοθετικής ισχύος, όπως είναι η *lex mitior*, η οποία εφαρμόζεται και στο πλαίσιο της παραγραφής ως θεσμού του ουσιαστι-

[22] Θ. Παπακυριάκου, ο.π., ΠοινΧρ 2021, σ. 494 επ., ενότητα Γ.ΙΙΙ.3.2.

[23] Χ. Σεβαστίδης, Προϋποθέσεις δίωξης, ποινική διαδικασία και παραγραφή επί φορολογικών αδικημάτων - Σχέση ποινικής και διοικητικής δίκης (σκέψεις με αφορμή τις πρόσφατες αλλαγές του ν. 4745/2020), ΕλλΔνη 2020, σ. 1617 επ. (1621).

[24] Α. Τσόγκας, Φοροδιαφυγή και Παραγραφή, δημοσιευμένο σε ιστοσελίδα ΕνΔΕ www.ende.gr, όπου και παραπομπή στα πρακτικά της σχετικής συζήτησης στη Βουλή. Από νομολογία βλ. ΤριμΕφΚακΚρητ 13/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, με αντίθετη μειοψηφία.

κού ποινικού δικαίου [25].

γ) Σύμφωνα με την *τρίτη εκδοχή*, οι προβλέψεις περί παραγραφής και αναστολής που εισήχθησαν με το άρθρο 32 §§ 3 και 4 του ν. 4745/2020 συγκροτούν ένα **ενιαίο λειτουργικό-κανονιστικό σύνολο**. Το ενιαίο αυτό λειτουργικό σύνολο μπορεί και πρέπει να εφαρμόζεται συνολικά και στις πράξεις που τελέστηκαν πριν τη θέση σε ισχύ του νέου νόμου, εφόσον διαπιστώνεται ότι οδηγεί στη συγκεκριμένη περίπτωση σε επιεικέστερη αντιμετώπιση του κατηγορουμένου σε σύγκριση με το προϊσχύσαν νομοθετικό καθεστώς. Η αναδρομική εφαρμογή δεν εμποδίζεται από την αντίθετη πρόβλεψη του άρθρου 96 του ίδιου ως άνω νόμου περί εφαρμογής μόνο για τα τελεσθέντα από 06/11/2020 εγκλήματα, καθώς η αρχή της αναδρομικότητας του επιεικέστερου νόμου είναι συνταγματικά-υπερνομοθετικά κατοχυρωμένη. Έτσι, οι τυχόν αντιβαίνουσες σε αυτήν την αρχή νομοθετικές διατάξεις παραμερίζονται ως αντισυνταγματικές, στο βαθμό που περιστέλλουν το πεδίο εφαρμογής της [26]. Η παραπάνω εκδοχή είναι ανοιχτή στον αντίλογο του κατά πόσο οι διατάξεις περί παραγραφής και αναστολής συνιστούν αδιάσπαστο σύνολο και, άρα πρέπει να εφαρμόζονται *en bloc*, ή αν αποτελούν αυτοτελείς διατάξεις, υποκειμένες σε αυτόνομη εξέταση και εφαρμογή [27].

[25] Αθ. Γεωργιάδης/Στ. Τσάκος, ο.π., ΠοινΔικ 2021, σ. 518-524· Θ. Παπακυριάκου, ο.π., ΠοινΧρ 2021, σ. 494 επ., ενότητα Γ.ΙΙΙ.3.2.

[26] Έτσι Θ. Παπακυριάκου, ο.π., ΠοινΧρ 2021, σ. 494 επ., ενότητα Γ.ΙΙΙ.3.2.

[27] Βλ. εκτενή κριτική της θέσης αυτής σε Αθ. Γεωργιάδη/Στ. Τσάκου, ο.π., ΠοινΔικ 2021, σ. 524-527 και ΤριμΕφΠειρ 46/2021, ΤριμΕφΚακΚρητ 3/2021, όλες σε ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ: «*Εν προκειμένω, οι διατάξεις που ρυθμίζουν την παραγραφή και οι διατάξεις που ρυθμίζουν την αναστολή αυτής δεν θεσπίστηκαν ώστε να αποτελούν αδιαίρετο όλον, αλλά καθεμιά επιτελεί διακριτή λειτουργία, αναγόμενη σε διαφορετικό νομοθετικό σκοπό. Κάθε μία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο δικαιοδοτικής κρίσης, χωρίς να είναι αναγκαίο για να συγκροτηθεί η έννοια της παραγραφής να χρειαστεί η αναφορά στην αναστολή αυτής ή και το αντίθετο (: η συγκρότηση της έννοιας της αναστολής της παραγραφής δεν προαπαιτεί εννοιολογικά αναγωγή*

δ) Κατά την τέταρτη και τελευταία εκδοχή, οι προβλέψεις του ν. 4745/2020 περί παραγραφής και αναστολής είναι διακριτές, αυτοτελώς εφαρμοζόμενες ως προς την διαπίστωση του επεικέστερου νόμου. Επιπλέον, το άρθρο 96 του ως άνω νόμου, με το οποίο περιορίζεται η εφαρμογή του νέου δικαίου της παραγραφής στα αδικήματα που τελούνται από 06/11/2020 πρέπει να κριθεί ανεφάρμοστο στο βαθμό που θέτει εκποδών την συνταγματικά/υπερνομοθετικά κατοχυρωμένη αρχή της *lex mitior* [28]. Με άλλα λόγια, εφαρμόζεται το νέο δίκαιο της παραγραφής στα παλαιά αδικήματα, αλλά όχι το νέο δίκαιο της αναστολής, καθώς τυγχάνει δυσμενέστερο, ενώ οι σχετικές διατάξεις είναι αυτοτελείς. Στη συγκεκριμένη άποψη ασκείται ακριβώς αντίστροφη κριτική σε σχέση με την αμέσως παραπάνω εκδοχή, δηλαδή ότι οι διατάξεις περί παραγραφής και αναστολής που τέθηκαν σε ισχύ με το ν. 4745/2020 (άρθρο 32 §§ 3 και 4) δεν είναι αυτοτελείς, αλλά αποτελούν ενιαίο και αδιάσπαστο λειτουργικό σύνολο [29].

Τέλος, αναφορικά με τη νέα πρόβλεψη περί παραγραφής που τέθηκε σε ισχύ με το ν. 4764/2020, θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή τυγχάνει ήδη *in abstracto* δυσμενέστερη των προβλέψεων του ν. 4745/2020, καθώς η παραγραφή εκκινεί, όχι από το χρόνο τέλεσης της πράξης, αλλά είτε από την παρέλευση του χρονικού

στην έννοια της παραγραφής, αλλά την προϋποθέτει). Συνεπώς, παραγραφή και αναστολή αυτής δεν αποτελούν μία ενιαία διάταξη και υπό το πρίσμα του άρθρου 2 του νέου ΠΚ θα διερευνάται η επεικέστερη διάταξη αφενός μεν για την παραγραφή και όσα συναπαρτίζουν την έννοιά της, όπως ο χρόνος τέλεσης της πράξης, αφετέρου δε για την αναστολή αυτής.»

[28] Έτσι Γ. Δημήτρηνας, *ό.π.*, ΠoinXp 2021, 7 επ.· Χρ. Λαμπάκης, Παρατηρήσεις σε ΜονΠλημΣερ 1493/2020, Αρμ 2021, 489 επ. (492 επ.). Από νομολογία βλ. Από τη νομολογία βλ. ενδεικτικά ΤριμΕφΚακΠειρ 46/2021· ΤριμΕφΚρ 3/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΔιατΕισΠλημΚαβ 123/2021 [Β. Αδάμπας], ΠoinXp 2021, 308· ΜονΠλημΣερ 1493/2020, ΠoinXp 2020, 751 = 5^ο Newsletter Εργαστηρίου Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα (ΕΜΔΔΟΕ) με παρατ. Μ. Παπαϊωάννου.

[29] Θ. Παπακυριάκου, *ό.π.*, ΠoinXp 2021, σ. 494 επ., ενότητα Γ.ΙΙΙ.3.2.· Παπανδρέου Π., *ό.π.*, ΠoinΔικ 2021, σ. 339, υποσημ. 51.

διαστήματος εντός του οποίου η φορολογική αρχή μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 36 ΚΦΔ, να προβεί σε έκδοση πράξης διοικητικού, εκτιμώμενου ή διορθωτικού προσδιορισμού φόρου, είτε, σε περίπτωση έκδοσης τέτοιας πράξης, από την έκδοση της πράξης αυτής [30].

Γ. Η θέση του Αρείου Πάγου και αξιολόγησή της

Το παραπάνω ομιχλώδες νομοθετικό τοπίο επιχείρησε να ξεκαθαρίσει το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, ερμηνεύοντας με τη σχολιαζόμενη απόφαση για πρώτη φορά τις νέες διατάξεις. Ειδικότερα, έκανε δεκτά τα ακόλουθα: «Εξάλλου, στη μεταβατική διάταξη του άρθρου 96 Ν. 4745/2020 ορίστηκε ότι "οι διατάξεις του άρθρου 32 καταλαμβάνουν τις πράξεις που τελούνται μετά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου", προβλέφθηκε δηλαδή ότι οι ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 32 του νόμου αυτού δεν εφαρμόζονται στις πράξεις που τελέστηκαν έως τις 6-11-2020, διατηρώντας έτσι σε ισχύ τις διατάξεις του άρθρου 55Α του Ν. 4174/2013 για τα φορολογικά αδικήματα που τελέστηκαν πριν το χρόνο αυτό. Επομένως, όσον αφορά την παραγραφή των φορολογικών αυτών αδικημάτων τυγχάνουν εφαρμοστέες οι προαναφερθείσες διατάξεις του Ν. 4174/2013. Η επιλογή αυτή του νομοθέτη είναι συνέχεια της διαχρονικής του επιλογής να θεσπίζει για τα αδικήματα φοροδιαφυγής τη μετάθεση της έναρξης του χρόνου παραγραφής σε χρόνο μεταγενέστερο του χρόνου τέλεσης της πράξης, προς αποφυγή της παραγραφής των αδικημάτων αυτών, αξιολογώντας τη συστημική αδυναμία που περιβάλλει τις συνθήκες λειτουργίας της φορολογικής διοίκησης, η ενέργεια της οποίας είναι απαραίτητη προ της εμπλοκής της δικαστικής αρχής. Η εν λόγω επιλογή προκύπτει από τις οικείες διατάξεις των Ν. 2523/1997 και 4174/2013, αλλά και αυτού του Ν. 4745/2020 (που καθιέρωσε την αναστολή της παραγραφής πέραν των προβλεπόμενων στο άρθρο 113 παρ. 2

[30] Θ. Παπακυριάκου, *ό.π.*, ΠoinXp 2021, σ. 494 επ., ενότητα Γ.ΙΙΙ.3.3. Πρβλ. ανάλυση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου σε Χρ. Λαμπάκη, Η παραγραφή των εγκλημάτων στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα (υπό έκδοση), σ. 429-431.

α' Π.Κ. ορίων, για όσο διάστημα διαρκεί η διοικητική διαδικασία) καθώς και του τελευταίου Ν. 4764/2020 (που επίσης προέβλεψε μετάθεση του χρόνου έναρξης της παραγραφής). Εξάλλου, η άνω νομοθετική επιλογή εξηγείται και με τη λογική παραδοχή ότι οι διατάξεις περί παραγραφής και περί αναστολής αυτής εμφανίζονται ως αδιάσπαστο σύνολο διατάξεων και μόνο ως μία ενιαία ρύθμιση μπορούν να αντιμετωπιστούν, ώστε δεν είναι δυνατός ο διαχωρισμός της εφαρμογής τους, εν μέρει με βάση τον προϊσχύσαντα και εν μέρει με βάση τον μεταγενέστερο νόμο. Οι νομοθετικές αυτές προβλέψεις τελούν σε νοηματική ενότητα και αντιμετωπίζονται ως μία "διάταξη" κατά την έννοια του άρθρου 2 Π.Κ. και μόνο ως ένα ενιαίο λειτουργικό σύνολο μπορούν να συγκριθούν. Ειδικότερα, το ίδιο πραγματικό γεγονός και δη η οριστικοποίηση της φορολογικής εγγραφής, ετίθετο κατά το προϊσχύσαν δίκαιο ως το χρονικό σημείο έναρξης της παραγραφής του αξιοποίνου, χωρίς πρόβλεψη για αναστολή της προθεσμίας της παραγραφής, η οποία δεν ήταν απαραίτητη. Κατά το ισχύον μετά τον Ν. 4745/2020 δίκαιο το ίδιο ως άνω πραγματικό γεγονός τίθεται ως το χρονικό σημείο της λήξης της χωρίς χρονικό περιορισμό αναστολής της παραγραφής, επιφέροντας ουσιαστικά την ίδια έννομη συνέπεια, κατά τρόπον ώστε να καθίσταται αδύνατος ο διαχωρισμός των διατάξεων για την έναρξη της παραγραφής και για την αναστολή αυτής. Σε κάθε περίπτωση, η επιλογή του νομοθέτη να θεσπίζει με ειδική μεταβατική διάταξη τη μη αναδρομικότητα του επεικέστερου νόμου είναι επιτρεπτή, χωρίς μάλιστα να τίθεται θέμα αντισυνταγματικότητας ή παραβίασης του άρθρου 15 παρ. 1 του Δ.Σ.Α.Π.Δ., διότι η επιλογή αυτή του νομοθέτη αποσκοπεί στην ασφάλεια δικαίου και στην αποφυγή διακρίσεων μεταξύ των πολιτών.».

Από τις παραπάνω κρίσιμες σκέψεις του αιτιολογικού της απόφασης φαίνεται ότι ο Άρειος Πάγος τάσσεται, κατ' αρχήν, υπέρ της δεύτερης, από τις παραπάνω αναφερόμενες, ερμηνευτικής εκδοχής. Δηλαδή κάνει δεκτό, στο πλαίσιο και μιας ιστορικής ερμηνείας των εκάστοτε ισχυουσών διατάξεων, ότι **για τα παλαιά αδι-**

κήματα (έως 05/11/2020) ο χρόνος έναρξης της παραγραφής εξακολουθεί να προσδιορίζεται από το παλαιό δίκαιο (από την οριστικοποίηση της φορολογικής εγγραφής), ενώ για τα νέα αδικήματα η παραγραφή εκκινεί μεν από την από την τέλεση της πράξης, ωστόσο υπόκειται στην απρόθεσμη αναστολή του νέου άρθρου 68 § 3 ΚΦΔ, όπως ισχύει μετά το άρθρο 32 § 4 του ν. 4745/2020. Περαιτέρω, απαντά ρητά στην κριτική περί καταστρατήγησης της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναδρομικής εφαρμογής του επεικέστερου νόμου, αναφέροντας ότι δεν τίθεται τέτοιο θέμα διότι η επιλογή αυτή του νομοθέτη αποσκοπεί στην ασφάλεια δικαίου και στην αποφυγή διακρίσεων μεταξύ των πολιτών (!).

Η θέση αυτή του Αρείου Πάγου είναι *πρόδηλα εσφαλμένη*, ενώ με αυτήν διέγραψε με μια μονοκονδυλιά το σύνολο των έως τώρα ερμηνευτικών παραδοχών θεωρίας και νομολογίας ως προς την συνταγματική/υπερνομοθετική θεμελίωση της αρχής της αναδρομικής εφαρμογής του επεικέστερου νόμου [31]. Συγκεκριμένα, πριν την παρούσα απόφαση, ο ίδιος ο Άρειος Πάγος, και μάλιστα σε ολομέλεια, είχε κρίνει ότι η *lex mitior* έχει συνταγματικό θεμέλιο (πέρα από το υπερνομοθετικό που ουδέποτε αμφισβητήθηκε), το οποίο προκύπτει από τη συνδυαστική εφαρμογή των διατάξεων της αρχής της νομιμότητας (άρθρο 7 Συντ.) και της αρχής της ισότητας (άρθρο 4 Συντ.) [32]. Δεν μπορεί, λοιπόν, από τη μία η αναδρομική εφαρμογή του επεικέστερου νόμου να διασφαλίζει την ισότητα των πολιτών, από την άλλη ο αποκλεισμός της να συμβάλλει στην αποφυγή διακρίσεων.

[31] Βλ. τους παραπεμπόμενους σε υποσημ. 12 και 13.

[32] Βλ. υποσημ. 19. Μάλιστα, με την ανάλογη ΑΠ 559/2020, ο.π., κρίθηκε ότι η μεταβατική διάταξη του άρθρου 465 του νέου ΠΚ, με την οποία φαινόταν να απαγορεύεται, μεταξύ άλλων, η αναδρομική εφαρμογή των νέων διατάξεων περί αναστολής για πράξεις που τελέστηκαν υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος ΠΚ, πρέπει να παραμερισθεί ως αντικείμενη σε διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος που καθιερώνουν την αρχή της αναδρομικής εφαρμογής του επεικέστερου νόμου (retroactivity in mitius).

Η αντίφαση είναι ξεκάθαρη, οι δε παραδοχές βρίσκονται σε σχέση αμοιβαίου αλληλοαποκλεισμού. Άλλωστε, με τον αποκλεισμό της *lex mitior*, όχι μόνο δεν αποφεύγονται οι διακρίσεις, αλλά αυτές επιτείνονται, καθώς δημιουργούνται κατηγορίες πολιτών πολλαπλών ταχυτήτων, ανάλογα με το ρυθμιστικό πλαίσιο στο οποίο υπάγονται [33].

Τέλος, το *αόριστο* επιχείρημα περί μη αναδρομικότητας για λόγους ασφάλειας δικαίου ουδόλως ευσταθεί, καθώς με το συγκεκριμένο περιορισμό της αρχής επιτυγχάνεται το ακριβώς αντίθετο. Η πλήρης ανασφάλεια. Και τούτο, διότι ο νομοθέτης, όπως φαίνεται με ενάργεια και από τις αλληπάλληλες τροποποιήσεις των φορολογικών αδικημάτων, μπορεί ανά πάσα στιγμή να μεταβάλλει το νομοθετικό καθεστώς, μετατρέποντας το σε κινούμενη άμμο που παγιδεύει τους πολίτες. Μάλιστα, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το ίδιο το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα απαγορεύει οποιαδήποτε απόκλιση από την εφαρμογή της *lex mitior* ακόμη και σε περίπτωση εξαιρετικού δημόσιου κινδύνου, ο οποίος απειλεί την ύπαρξη του έθνους και αναγνωρίζεται από επίσημη πολιτειακή πράξη (βλ. άρθρο 4 § 2 ΔΣΑΠΔ) [34]. Κατά μείζονα λόγο δεν επιτρέπεται παρέκκλιση από αυτό για τον πολύ ασθενέστερο και ασαφέστερο κίνδυνο της ανασφάλειας δικαίου.

[33] Για την επίκληση της αρχής της ισότητας ως προς τη συνταγματική θεμελίωση της αναδρομικής εφαρμογής του επεικεστέρου βλ. Ν. Ανδρουλάκη, ο.π., σ. 123

[34] Το άρθρο 4 ΔΣΑΠΔ, όπως κυρώθηκε με το ν. 2462/1997, έχει ως εξής: «1. Σε περίπτωση εξαιρετικού δημόσιου κινδύνου, ο οποίος απειλεί την ύπαρξη του έθνους και αναγνωρίζεται από επίσημη πολιτειακή πράξη, τα Συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν Σύμφωνο μπορούν να λάβουν, στο βαθμό που οι περιστάσεις το απαιτούν, μέτρα που παρεκκλίνουν των υποχρεώσεων που προβλέπονται στο παρόν Σύμφωνο, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέτρα αυτά δεν θα είναι ασυμβίβαστα προς τις άλλες υποχρεώσεις που τους επιβάλλει το διεθνές δίκαιο και δεν θα συνεπάγονται καμία διάκριση που βασίζεται αποκλειστικά στη φυλή, το χρώμα, το γένος, τη γλώσσα, το θρήσκευμα ή την κοινωνική προέλευση. 2. Η προηγούμενη διάταξη δεν επιτρέπει καμία παρέκκλιση από τις διατάξεις των άρθρων 6, 7, 8, (παρ. 1 και 2), 11, 15, 16 και 18.».

Τα προσχήματα περισώζει η επικουρική αιτιολογία της σχολιαζόμενης απόφασης, κάνοντας δεκτό σχετικά ότι οι διατάξεις περί παραγραφής και αναστολής αυτής εμφανίζονται ως αδιάσπαστο σύνολο διατάξεων και μόνο ως μία ενιαία ρύθμιση μπορούν να αντιμετωπιστούν. Οι σκέψεις αυτές παραπέμπουν στην τρίτη, υποστηριζόμενη από το Θ. Παπακυριάκου, ερμηνευτική εκδοχή, υποστηριζόμενη θεωρητικά με αξιολογη επιχειρηματολογία. Ωστόσο, ο Άρειος Πάγος δεν αναπτύσσει τη θεώρηση αυτή, ούτε παραθέτει τα αξιολογικά κριτήρια με βάση τα οποία διαπιστώνεται το αδιάσπαστο (ή μη) των σχετικών διατάξεων.

IV. Καταληκτικές σκέψεις

Ο νομοθέτης με τις αστοχίες και τις παλινωδίες του προκάλεσε για άλλη μια φορά έντονους τριγμούς στην ερμηνευτική σαφήνεια και ασφάλεια που θα πρέπει να διέπει το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο. Και όχι μόνο αυτό, αλλά άφησε για άλλη μια φορά τη νομολογία έκθετη, «να βγάλει τα κάστανα από τη φωτιά» και να λάβει τις δύσκολες αποφάσεις που ο ίδιος όφειλε να λάβει κατά τη θέση των σχετικών διατάξεων σε ισχύ. Η καλή νομοθέτηση [35] τελικά, όπως και η απονομή της δικαιοσύνης, προσδιορίζεται κατά περιεχόμενο από τον σεβασμό του Συντάγματος, του ενωσιακού δικαίου και των Διεθνών Συνθηκών που δεσμεύουν την Χώρα, την έκφραση της ιδέας της Δικαιοσύνης και των αρχών του Κράτους Δικαίου και την αρμονική (νομοθετική και ερμηνευτική) συνύπαρξη των νέων διατάξεων με τις ήδη υπάρχουσες, συνοχή και λειτουργικότητα του επιμέρους θεσμικού συστήματος μέσα στο οποίο αυτές εντάσσονται.

[35] Πρβλ. Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Συμπεράσματα. Καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της Πολιτείας: βασικές θέσεις και προτάσεις του συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2018, σ. 238.

2. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2.1. Απόφαση του Δικαστηρίου (τέταρτο τμήμα) της 2ας Σεπτεμβρίου 2021 (υπόθεση C-66/20, ECLI:EU:C:2021:670) – Νομιμοποίηση Εισαγγελίας για την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος – Δικαιοδοτικός χαρακτήρας της απόφασης περί αναγνώρισης ευρωπαϊκής εντολής έρευνας

[Έννοια “δικαστήριο κράτους μέλους” – Οδηγία 2014/41/ΕΕ (ευρωπαϊκή εντολή έρευνας) – φορολογικά αδικήματα – έκδοση ευρωπαϊκής εντολής έρευνας από διοικητική αρχή που ασκεί εισαγγελικά καθήκοντα – παραδεκτό προδικαστικού ερωτήματος]

Η υπόθεση έχει ως αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης που υποβλήθηκε από την Εισαγγελία Trento (Ιταλία) σχετικά με την αναγνώριση και την εκτέλεση ευρωπαϊκής εντολής έρευνας που εξέδωσε η Finanzamt für Steuerstrafsachen und Steuerfahndung Münster (οικονομική υπηρεσία φορολογικών αδικημάτων και φορολογικών ερευνών Münster, Γερμανία).

Συγκεκριμένα, στις 14.11.2019 περιήλθε στην εισαγγελία Trento ευρωπαϊκή εντολή έρευνας που είχε εκδοθεί από τη Finanzamt Münster, στο πλαίσιο έρευνας για φοροδιαφυγή βάσει του γερμανικού φορολογικού κώδικα.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της οδηγίας 2014/41/ΕΕ:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

γ) “αρχή έκδοσης”:

i) δικαστής, δικαστήριο, ανακριτής ή εισαγγελέας με αρμοδιότητα στη συγκεκριμένη υπόθεση, ή

ii) κάθε άλλη αρμόδια αρχή ορισθείσα από το κράτος έκδοσης η οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση ενεργεί ως ανακριτική αρχή σε ποινικές διαδικασίες, αρμοδία να διατάσσει τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Επιπλέον, προτού διαβιβαστεί στην αρχή εκτέλεσης, η ΕΕΕ επικυρώνεται, αφού εξεταστεί αν τηρεί τις προϋποθέσεις της παρούσας οδηγίας για την έκδοση ΕΕΕ, ιδίως αυτές του άρθρου 6 παράγραφος 1 αυτής, από δικαστή, ανακριτή ή εισαγγελέα στο κράτος έκδοσης. Αν η ΕΕΕ έχει επικυρωθεί από δικαστική αρχή, η αρχή αυτή μπορεί επίσης να θεωρηθεί αρχή έκδοσης για τους σκοπούς της διαβίβασης της ΕΕΕ·

δ) “αρχή εκτέλεσης”: αρχή αρμοδία να αναγνωρίζει μια ΕΕΕ και να εξασφαλίζει την εκτέλεσή της σύμφωνα με την παρούσα οδηγία και τις ισχύουσες διαδικασίες σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση. Οι εν λόγω διαδικασίες μπορεί να απαιτούν έγκριση δικαστηρίου στο κράτος εκτέλεσης όταν αυτό προβλέπεται από την εθνική του νομοθεσία.»

Ενόψει των πιο πάνω, η εισαγγελία Trento ζήτησε από τη Finanzamt Münster να της διαβιβάσει αντίγραφο της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας *επικυρωμένο από δικαστική αρχή*. Η τελευταία απάντησε, ωστόσο, ότι δεν υπήρχε υποχρέωση επικύρωσης, διότι, βάσει του γερμανικού φορολογικού κώδικα, ασκούσε η ίδια αρμοδιότητες εισαγγελικής αρχής στις διαδικασίες φορολογικών παραβάσεων και άρα έπρεπε να θεωρηθεί η ίδια ως δικαστική αρχή.

Η εισαγγελία Trento επισήμανε ότι, σύμφωνα με το γράμμα της σχετικής διάταξης (άρθρο 2 στοιχείο γ οδηγίας 2014/41/ΕΕ) και βάσει της σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου, αλλά και δεδομένου ότι μια ευρωπαϊκή εντολή έρευνας συνιστά ένα έντονα παρεμβατικό μέτρο, τούτη πρέπει οπωσδήποτε να

είναι δικαστική απόφαση, δηλαδή είτε να έχει εκδοθεί από δικαστική αρχή είτε να έχει εκδοθεί αρμοδίως από διοικητική αρχή και να έχει επικυρωθεί από δικαστική αρχή.

Ενόψει αυτών, η εισαγγελία Trento έθεσε στο Δικαστήριο το ερώτημα αν είναι δυνατό να απαλλαχθεί μια διοικητική αρχή που ασκεί εισαγγελικά καθήκοντα από την υποχρέωση επικύρωσης της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας που εκδίδει.

Ωστόσο, το ενδιαφέρον του Δικαστηρίου στην υπόθεση αυτή επικεντρώθηκε στη *νομιμοποίηση ή όχι της εισαγγελίας να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα*, καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, ερώτημα δικαιούται να υποβάλει «δικαστήριο κράτους μέλος».

Η ίδια η εισαγγελία Trento υποστήριξε συναφώς ότι *νομιμοποιείται να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα* στο Δικαστήριο, με το εξής σκεπτικό:

- Η απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1996, X (C 74/95 και C 129/95, EU:C:1996:491), όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι ιταλική εισαγγελική αρχή δεν είχε δικαίωμα να υποβάλει αίτηση προδικαστικής απόφασης, δεν ασκεί επιρροή στην υπό κρίση υπόθεση. Σε εκείνη την περίπτωση αποστολή της εισαγγελίας δεν ήταν να επιλύσει μια διαφορά με πλήρη ανεξαρτησία, αλλά να την υποβάλει, ενδεχομένως, σε γνώση του αρμόδιου δικαστηρίου [σκέψη 29].
- Κατά το ιταλικό δίκαιο, εναπόκειται στον εισαγγελέα και όχι σε δικαστή να αναγνωρίσει μια ευρωπαϊκή εντολή έρευνας και να την εκτελέσει, ή να αρνηθεί την αναγνώρισή της. Ο εισαγγελέας δεν μπορεί να ασκήσει ποινική

δίωξη στην Ιταλία για τα πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στην ευρωπαϊκή εντολή έρευνας ούτε να υποβάλει την ίδια την εντολή στην κρίση δικαστηρίου. Επομένως, στη διαδικασία αναγνώρισης της ευρωπαϊκής εντολής έρευνας στην Ιταλία δε συμμετέχει κανένα δικαστήριο [σκέψη 30].

- Συνακόλουθα, στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτέλεσης ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, η ιταλική εισαγγελική αρχή πρέπει να χαρακτηρίζεται ως όργανο που έχει ως αποστολή να «επιλύει με πλήρη ανεξαρτησία μια διαφορά» και, ως εκ τούτου, ως «δικαστήριο», κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ [σκέψη 31].

Το Δικαστήριο διατύπωσε τις ακόλουθες κρίσεις επί του παραδεκτού της αίτησης για προδικαστική απόφαση:

- Κατά πάγια νομολογία του, προς εκτίμηση του εάν το όργανο που υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα έχει τον χαρακτήρα «δικαστηρίου» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη ένα σύνολο στοιχείων, όπως είναι:
  1. η ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο,
  2. η μονιμότητά του,
  3. ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του,
  4. ο κατ' αντιμωλίαν χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας,
  5. η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή των κανόνων δικαίου,
  6. καθώς και η ανεξαρτησία του(απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2020, Banco de Santander, C 274/14, EU:C:2020:17, σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία) [σκέψη 34].

- Όσον αφορά τα κριτήρια 1-3 και 5-6, η δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν περιέχει στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η εισαγγελία Trento δεν πληροί τα κριτήρια αυτά [σκέψη 35].
- Ωστόσο, πρέπει επίσης να εξεταστεί αν, στο πλαίσιο της διαδικασίας που οδήγησε στην υποβολή προδικαστικού ερωτήματος, η εισαγγελία Trento ενεργεί ασκώντας δικαιοδοτική δραστηριότητα, κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ. Από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, αν και το άρθρο 267 ΣΛΕΕ δεν εξαρτά την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος από τον *κατ' αντιμωλίαν χαρακτήρα* της διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας διατυπώνεται το ερώτημα, εντούτοις τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να υποβάλουν σχετική αίτηση μόνον εφόσον εκκρεμεί ενώπιόν τους ένδικη διαφορά και εφόσον καλούνται να αποφανθούν στο πλαίσιο διαδικασίας που πρόκειται να καταλήξει στην έκδοση δικαστικής απόφασης (απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2019, *Gradbeništvo Korana*, C 579/17, EU:C:2019:162, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). [σκέψεις 36-37].
- Όταν, όμως, ενεργεί ως αρχή εκτέλεσης ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο δ' της οδηγίας 2014/41/ΕΕ, μια εισαγγελική αρχή όπως η εισαγγελία Trento, δεν καλείται να επιλύσει διαφορά και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ασκεί δικαιοδοτική λειτουργία [σκέψη 38].
- Ειδικότερα, κρίσιμες είναι οι ακόλουθες προβλέψεις της οδηγίας 2014/41/ΕΕ [σκέψεις 34-41]:
  - Άρθρο 1§1 – η ευρωπαϊκή εντολή έρευνας αποτελεί δικαστική απόφαση που εκδίδει ή επικυρώνει δικαστική αρχή κράτους μέλους

με σκοπό την εκτέλεση ενός ή περισσότερων ερευνητικών μέτρων σε άλλο κράτος μέλος για τη λήψη αποδεικτικών στοιχείων.

- Άρθρο 1§2 – τα κράτη μέλη εκτελούν όλες τις ευρωπαϊκές εντολές έρευνας με βάση την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.
  - Άρθρο 9§1 – η αρχή εκτέλεσης αναγνωρίζει άνευ ετέρου ευρωπαϊκή εντολή έρευνας και μεριμνά ώστε να εκτελεστεί σα να πρόκειται για ερευνητικό μέτρο του εθνικού δικαίου. Μπορεί να αποφασίσει να μην την εκτελέσει για έναν από τους λόγους μη αναγνώρισης ή μη εκτέλεσης ή αναβολής που προβλέπει η οδηγία.
  - Άρθρο 9§3 – όταν αρχή εκτέλεσης λαμβάνει ευρωπαϊκή εντολή έρευνας που δεν έχει εκδοθεί ή επικυρωθεί από δικαστική αρχή κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο γ', την επιστρέφει στο κράτος έκδοσης [πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2020, C-584/19, EU:C:2020:1002, σκέψεις 43 έως 45].
  - Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 34, τα ερευνητικά μέτρα που προβλέπονται σε ευρωπαϊκή εντολή έρευνας έχουν εκ φύσεως προσωρινό χαρακτήρα. Μοναδικός σκοπός της εκτέλεσής τους είναι η συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων και, αν πληρούνται οι αναγκαίες προϋποθέσεις, η διαβίβασή τους στην αρχή έκδοσης.
- Υπό τις συνθήκες αυτές, η «αρχή εκτέλεσης», η οποία προβαίνει στην αναγνώριση και την εκτέλεση ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως επιφορτισμένη με την «έκδοση δικαστικής απόφασης», κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ. Συναφώς, εναπόκειται αποκλειστικά στις αρμόδιες δικαστικές αρχές του κράτους μέλους έκδοσης να αποφανθούν οριστικά για τα κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας που έχει κινηθεί στο κράτος αυτό [σκέψη 42].

- Άρα, όποτε ενεργεί ως αρχή εκτέλεσης ευρωπαϊκής εντολής έρευνας, κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχείο δ' της οδηγίας 2014/41/ΕΕ, μια εισαγγελική αρχή όπως η εισαγγελία Trento, δεν ενεργεί στο πλαίσιο διαδικασίας που θα καταλήξει στην έκδοση απόφασης δικαιοδοτικού χαρακτήρα κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου [σκέψη 43].
- Η διαπίστωση αυτή δεν αναιρείται από το επιχείρημα ότι το ιταλικό νομοθετικό διάταγμα 108/17 δεν προβλέπει δικαστικό έλεγχο της απόφασης της εισαγγελικής αρχής περί μη αναγνώρισης ευρωπαϊκής εντολής έρευνας. Και τούτο διότι δεν επηρεάζει τη διαπίστωση ότι *τα ερευνητικά μέτρα που προβλέπονται σε ευρωπαϊκή εντολή έρευνας έχουν εκ φύσεως προσωρινό χαρακτήρα και ότι οι αποφάσεις για την αναγνώριση και την εκτέλεση μιας ευρωπαϊκής εντολής έρευνας δεν προσομοιάζουν με αποφάσεις δικαιοδοτικού χαρακτήρα* [σκέψεις 44-45].

Κατόπιν αυτών το Δικαστήριο διαπίστωσε το **απαράδεκτο** της αίτησης προδικαστικής απόφασης της εισαγγελίας Trento.

Σχόλιο

Με τη συγκεκριμένη απόφαση [1] το Δικαστήριο έκρινε αντίθετα προς τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Manuel Campos Sánchez-Bordona [2] το ζήτημα του παραδεκτού της αίτησης και συνακόλουθα της νομιμοποίησης της εισαγγελίας να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα. Ειδικότερα, ο γενικός εισαγγελέας στις προτάσεις του τόνισε συναφώς (α) το γεγονός ότι το Δικαστήριο έχει αναπτύξει μια ελαστική και (το κυριότερο) «λειτουργική» προσέγγιση για τη σημασία του όρου «δικαστήριο» του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, (β) ότι ο προορισμός της διάταξης να διασφαλίζει την αυτονομία, συνοχή και από-

τελεσματικότητα του ενωσιακού δικαίου συνάδει την προσέγγιση αυτή, (γ) ότι στο στάδιο εκείνο η εισαγγελία Trento είχε περιορισμένη και μάλλον ατελή δυνατότητα να εισαγάγει την υπόθεση ενώπιον δικαστηρίου, γεγονός κρίσιμο για την αρμοδιότητα υποβολής προδικαστικού ερωτήματος, (δ) ότι, αν ούτε η διοικητική αρχή που εξέδωσε την ευρωπαϊκή εντολή έρευνας μπορούσε να προσφύγει σε δικαστήριο, θα δημιουργούνταν ένα τυφλό σημείο αναφορικά με την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης.

Βάσει εκτενών του σκέψεων στηριγμένων στις πιο πάνω θέσεις, ο γενικός εισαγγελέας πρότεινε το παραδεκτό του ερωτήματος και στη συνέχεια τοποθετήθηκε επί της ουσίας, όπου **ορθά υποστήριξε** ότι η ευρωπαϊκή εντολή έρευνας της γερμανικής διοικητικής αρχής ασφαλώς **χρειάζεται επικύρωση δικαστικής αρχής**, καθώς η με εθνικό νόμο ανάθεση διωκτικών καθηκόντων σε διοικητική αρχή δεν την εξομοιώνει με εισαγγελική. Όπως είναι εμφανές, η αντίθετη παραδοχή θα αποτελούσε τρόπο παράκαμψης των απαιτούμενων από το άρθρο 2 της οδηγίας 2014/41/ΕΕ όρων, οι οποίοι λειτουργούν ως ελάχιστες κοινές εγγυήσεις στις εθνικές νομοθεσίες για την αναγνώριση και εκτέλεση ευρωπαϊκών εντολών έρευνας.

[1] Το κείμενο της απόφασης:

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=6DE99C420E4F5401C0196024A9A5F458?text=&docid=245538&pageIndex=0&doclang=el&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7900297>.

[2] Προτάσεις της 11ης Μαρτίου 2021, ECLI:EU:C:2021:200, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=238743&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1597315>. Βλ. και 7^ο Newsletter Εργαστηρίου Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα, σ. 34-35, και Eucrium 1/2021, σ. 37, https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2021-01.pdf.

3. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

3.1. Todorov κ.α. κατά Βουλγαρίας της 13.07.2021 (αρ. προσφ. 50705/11, 11340/12, 26221/12, 71694/12, 44845/15, 17238/16 και 63214/16)

Κατάσχεση περιουσίας. Νομιμοποίηση εσόδων που αποκτήθηκαν από παράνομες δραστηριότητες.

Στην απόφασή του στην υπόθεση Todorov and Others κατά Βουλγαρίας (αίτηση αρ. 50705/11, 11340/12, 26221/12, 71694/12, 44845/15, 17238/16 και 63214/16) το ΕΔΔΑ έκρινε ομόφωνα ότι υπήρξαν:

- παραβίαση του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 1 (προστασία της ιδιοκτησίας) της ΕΣΔΑ σε σχέση με τέσσερις από τις αιτήσεις (αρ. 50705/11, 11340/12, 26221/12, και 71694/12), και
- καμία παραβίαση του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 1 όσον αφορά τις άλλες τρεις αιτήσεις (αρ. 44845/15, 17238/16 και 63214/16).

Η υπόθεση αφορούσε την κατάσχεση περιουσίας των αιτούντων η οποία θεωρήθηκε ότι αποτελούσε προϊόν εγκλήματος. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ειδικότερα ότι τα εθνικά δικαστήρια σε τρεις από τις υποθέσεις είχαν εξετάσει τα ζητήματα διεξοδικά και στάθμισαν τα δικαιώματα των αιτούντων με το δημόσιο συμφέρον. Ωστόσο, στις περιπτώσεις όπου διαπίστωσε παραβίαση, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα εθνικά δικαστήρια απέτυχαν να αποδείξουν τη σύνδεση μεταξύ των αγαθών που κατασχέθηκαν και της εγκληματικής δραστηριότητας ή μεταξύ της αξίας της περιουσίας και της διαφοράς μεταξύ εσόδων και εξόδων που βρέθηκαν. Η διαταγή κατάσχεσης κρίθηκε συνακόλουθα ως δυσανάλογη.

Πραγματικά Περιστατικά

Οι προσφεύγοντες είναι 14 Βούλγαροι υπήκοοι οι οποίοι ζουν σε διάφορα μέρη στη Βουλγαρία και, στην περίπτωση του Zheko Zhekov, στην Αθήνα (Ελλάδα). Τουλάχιστον ένας προσφεύγων σε κάθε προσφυγή καταδικάστηκε για εγκλήματα – μεταξύ των οποίων παράνομη υλοτομία, παράνομη κατακράτηση, απόπειρα εκβίασης, διακεκριμένη υπεξαίρεση, οπλοκατοχή, ληστεία, διακεκριμένη πλαστογραφία πιστοποιητικών, παράνομη κατοχή ναρκωτικών και φοροδιαφυγή – από δικαστήρια σε διάφορα μέρη της Βουλγαρίας μεταξύ των ετών 2000 έως 2012.

Όλοι τους είχαν καταδίκες, που υπάγονται στο νόμο 2005 για τα Έσοδα Εγκληματικών Πράξεων.

Ο Νόμος αυτός παρείχε στις αρχές τη διακριτική ευχέρεια να δεσμεύσουν περιουσιακά στοιχεία που θεωρούνταν ότι ήταν έσοδα εγκλήματος. Οι αιτούντες διερευνήθηκαν από την Επιτροπή Αποκάλυψης Εσόδων από Εγκληματική Δραστηριότητα, που εξέτασε μεταξύ άλλων το εισόδημά τους και τις δαπάνες τους κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Μετά από αιτήσεις της Επιτροπής, ορισμένα περιουσιακά στοιχεία που ανήκαν στους προσφεύγοντες – όπως ακίνητη περιουσία, επιχειρήσεις, οχήματα, μετρητά κ.λπ. – κατασχέθηκαν από το κράτος. Τα εθνικά δικαστήρια κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι σχετικές δαπάνες των προσφευγόντων κατά την υπό εξέταση περίοδο είχαν υπερβεί σημαντικά τα νόμιμα εισοδήματά τους. Τα δικαστήρια δήλωσαν ότι μπορούσε ευλόγως να θεωρηθεί ότι τα άλλα κτηθέντα περιουσιακά στοιχεία ήταν έσοδα εγκλήματος [1].

Οι ισχυρισμοί ορισμένων από τους προσφεύγοντες ότι τα περιουσιακά τους στοιχεία είχαν προέλθει από δωρεές ή κληρονομίες απορρίφθηκαν από τα δικαστήρια. Τα επιχειρήματα των προσφευγόντων ότι δεν υπήρχε σχέση μεταξύ των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων και των εγκληματικών ενεργειών κρίθηκαν απαράδεκτα. Οι αποφάσεις αυτές επικυρώθηκαν από τα ανώτερα δικαστήρια. Το Κράτος δεν κατέστη δυνατό να κατάσχει όλα τα περιουσιακά στοιχεία, καθώς ορισμένα είχαν εκποιηθεί.

Αιτιάσεις, διαδικασία και σύνθεση του Δικαστηρίου

Βασιζόμενοι ιδίως στο Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου (προστασία της περιουσίας), οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν για διάφορες όψεις της διαδικασίας δέσμευσης της περιουσίας τους.

Οι προσφυγές υποβλήθηκαν ενώπιον του ΕΔΔΑ σε διαφορετικές ημερομηνίες μετά την 2η Αυγούστου του 2011.

Η απόφαση εκδόθηκε από ένα Τμήμα επτά δικαστών με την ακόλουθη σύνθεση:

Tim Eicke (Ηνωμένο Βασίλειο), Πρόεδρος,
Yonko Grozev (Βουλγαρία),
Faris Vehabović (Βοσνία Ερζεγοβίνη),
Iulia Antoanella Motoc (Ρουμανία),
Armen Harutyunyan (Αρμενία),
Gabriele Kucsko-Stadlmayer (Αυστρία),
Ana Maria Guerra Martins (Πορτογαλία),
και επίσης Ilse Freiwirth, Αναπληρωτής Γραμματέας Τμήματος.

Απόφαση του Δικαστηρίου

Η Emilia Zhekova (αριθ. προσφ. 71694/12) έχει πλέον αποβιώσει και το δικαστήριο έκρινε ότι οι κληρονόμοι της είχαν το δικαίωμα να συνεχίσουν την προσφυγή στη θέση της.

Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου

Το Δικαστήριο επανέλαβε ότι, σύμφωνα με τη Σύμβαση, η στέρηση περιουσίας υπόκειται σε ορισμένες προϋποθέσεις, και ότι τα συμβαλλόμενα κράτη θα μπορούσαν να ελέγχουν τη χρήση της περιουσίας τους σύμφωνα με το γενικό συμφέρον. Δεν αμφισβητήθηκε ότι η δέσμευση αποτελούσε παρέμβαση στα δικαιώματα περιουσίας των προσφευγόντων. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η δέσμευση ήταν νόμιμη, καθώς βασίστηκε στο νόμο για τα Έσοδα Εγκληματικών Πράξεων. Επιπλέον, δήλωσε ότι η κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων που αποκτήθηκαν μέσω εγκληματικής δραστηριότητας ήταν σύμφωνη με το γενικό συμφέρον, όπως συνέβαινε σε αυτές τις περιπτώσεις.

Όσον αφορά την αρχή της αναλογικότητας, το Δικαστήριο επανέλαβε ότι έπρεπε να επιτευχθεί μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ του γενικού συμφέροντος και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων ενός ατόμου. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την παροχή δυνατότητας υποβολής υποβάλλει της υπόθεσής ενώπιον των αρμόδιων αρχών. Το Δικαστήριο σημείωσε ότι το ευρύ πεδίο εφαρμογής του εφαρμοστέου Νόμου σε αυτήν την περίπτωση, τόσο όσον αφορά στα αδικήματα που προκαλούν την εφαρμογή του, όσο και ως προς το χρόνο έναρξης της διαδικασίας, θα μπορούσε να παρουσιάζει δυσκολίες για τους προσφεύγοντες. Το Δικαστήριο δήλωσε ότι τέτοια προβλήματα στο νόμο

μπορούσαν να διαταράξουν την ισορροπία των διαδικασιών προς το κράτος. Έτσι ήταν απαραίτητο αυτό το πλεονέκτημα να αντισταθμιστεί, ειδικότερα, από την υποχρέωση να αποδειχτεί σύνδεση της προέλευσης των εσόδων με εγκληματικές πράξεις ώστε να δικαιολογηθεί η δέσμευση. Το Δικαστήριο δήλωσε ότι τα εθνικά δικαστήρια έπρεπε να αναλάβουν την υποχρέωση να προβούν σε μια τέτοια αντιστάθμιση, εκτός εάν μπορούσε να αποδειχθεί ότι η συλλογιστική των δικαστηρίων ήταν αυθαίρετη ή προφανώς παράλογη.

Στις υποθέσεις Todorov κ.α. (αρ. 50705/11), Gaich (αρ. 11340/12), Baron (αρ. 26221/12) και Zhekonι (αρ. 71694/12) το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι δεν υπήρχαν αρκετές εγγυήσεις ώστε να επιτευχθεί η απαιτούμενη δίκαιη ισορροπία που θα εξασφαλίσει τα δικαιώματα των προσφευγόντων σύμφωνα με το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης προσπάθειας να εξεταστεί ο σύνδεσμος μεταξύ της περιουσίας και της φερόμενης εγκληματικής δραστηριότητας, ούτε η τεκμηρίωση από τα δικαστήρια σχετικά με το κατά πόσο τα περιουσιακά στοιχεία που κατασχέθηκαν αντιστοιχούσαν στη διαφορά μεταξύ των δαπανών και των εσόδων των προσφευγόντων. Η κατάσχεση της περιουσίας τους ήταν δυσανάλογη, οδηγώντας σε παραβίαση της Σύμβασης.

Ωστόσο, στις περιπτώσεις Rusev (αρ. 44845/15), Katsarov (αρ. 17238/16), και Dimitrov (αρ. 63214/16), το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι τα εθνικά δικαστήρια είχαν εξετάσει λεπτομερώς τα ζητήματα – συγκεκριμένα τις δαπάνες και τα εισοδήματά τους εκείνη τη στιγμή – και παρείχαν την ευκαιρία στους προσφευγόντες να διατυπώσουν επιχειρήματα, και παρείχαν επαρκή αιτιολογία. Η κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων των

των προσφευγόντων δεν ήταν δυσανάλογη και δεν υπήρξε παραβίαση των δικαιωμάτων της Σύμβασης στις περιπτώσεις αυτές.

Δίκαιη ικανοποίηση (άρθρο 41)

Το Δικαστήριο έκρινε ότι η Βουλγαρία έπρεπε να καταβάλλει για χρηματική ικανοποίηση ηθικής βλάβης ποσό 4.000 ευρώ στους V.I. Todorov, Todorova, Z.D. Gaich και α Z.M. Gaich, 3.000 ευρώ στον Baron και 2.000 σε καθέναν από τους I.I. Todorov και Ivanova. Έκρινε επίσης ότι πρέπει να καταβληθεί το συνολικό ποσό 6.150 ευρώ για έξοδα και δαπάνες.

[1] Υπό τα άρθρα 43 και 44 της Σύμβασης, η απόφαση του Τμήματος αυτού δεν είναι οριστική*. Εντός τρίμηνης προθεσμίας από την έκδοσή της, οποιοδήποτε διάδικο μέρος μπορεί να ζητήσει την παραπομπή της υπόθεσης στο Τμήμα Ευρείας Συνθέσεως του Δικαστηρίου. Εάν υπάρξει τέτοιο αίτημα, το Συμβούλιο των πέντε δικαστών Ευρείας Συνθέσεως θα κρίνει εάν η υπόθεση χρήζει περαιτέρω εξέτασης. Στην περίπτωση αυτή, το Τμήμα Ευρείας Συνθέσεως θα δικάσει την υπόθεση και θα εκδώσει την οριστική απόφαση. Εάν το αίτημα παραπομπής απορριφθεί η απόφαση του Τμήματος θα καταστεί οριστική. Όταν η απόφαση καταστεί οριστική θα διαβιβασθεί στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εποπτεία της εκτέλεσής της. Περαιτέρω πληροφορίες για τη διαδικασία εκτέλεσης υπάρχουν εδώ : <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution>.

* Σημ. επιμ.: η απόφαση κατέστη οριστική στις 13.10.2021

Πηγή:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7078742-9570372>

Το πλήρες κείμενο της απόφασης:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-211018%22\]\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-211018%22]])

Επιμέλεια: Μ. Παπαϊωάννου

VI. Δράσεις του Εργαστηρίου Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα

1. Υλοποιημένες δράσεις

1.1. Μνημόνιο Συνεργασίας ανάμεσα στο Εργαστήριο για τη Μελέτη της Διαφάνειας, της Διαφθοράς και του Οικονομικού Εγκλήματος του ΑΠΘ και στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λευκωσίας (UNIC)

Το Εργαστήριο Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα του ΑΠΘ υπέγραψε Μνημόνιο Συνεργασίας με τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Σχετική ανακοίνωση δημοσίευσε την 1^η Οκτωβρίου 2021 το UNIC: «Το Εργαστήριο αποτελεί σταθερή δομή εστιασμένης και διακλαδικής ακαδημαϊκής έρευνας και διδασκαλίας, εκπαιδευτικών και ερευνητικών λειτουργιών σε σύγχρονα νομικά ζητήματα (στα πεδία του δημοσίου, διεθνούς ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου, ιδιωτικού δικαίου, δικαίου και πληροφορικής και ποινικού δικαίου), προωθώντας εντατικά τη διασύνδεση με κρατικούς φορείς και φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών, επιδιώκοντας την ανάδειξη αποτελεσματικών λύσεων για την ενίσχυση της διαφάνειας και την αντιμετώπιση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος. Το Μνημόνιο Συνεργασίας υπεγράφη από τη Διευθύντρια του Εργαστηρίου, Καθηγήτρια Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, τον Κοσμήτορα της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ, Καθηγητή Παναγιώτη Γκλαβίνη, και τον Κοσμήτορα της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, Καθηγητή Αχιλλέα Αιμιλιανίδη και προσβλέπει στη διοργάνωση κοινών ερευνητικών δραστηριοτήτων, επιστημονικών συνεδρίων και σεμιναρίων, αλλά και άλλες συναφείς δράσεις. »

1.2. Διαδικτυακή επιστημονική εκδήλωση: “Τεχνητή νοημοσύνη και δίκαιο: μεταξύ διαφάνειας και θεμελιωδών εγγυήσεων”

Το Εργαστήριο Μελέτης για τη Διαφάνεια τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα και η Ερευνητική ομάδα για την Ψηφιακή Οικονομία και το Ιδιωτικό Δίκαιο της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ, σε συνεργασία με τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λευκωσίας (UNIC) διοργάνωσαν διαδικτυακή επιστημονική εκδήλωση, με θέμα: “Τεχνητή νοημοσύνη και δίκαιο: μεταξύ διαφάνειας και θεμελιωδών εγγυήσεων”, την Τετάρτη 24.11.2021 στις 19:00.

Περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να δείτε [εδώ](#).

VII. Δράσεις συνεργαζόμενων φορέων

Διεθνής Διαφάνεια Ελλάς – Αρθρογραφία

Ιουλία-Ιωάννα Μπαλαούρα

Δικηγόρος Αθηνών, ΜΔΕ στην Εθνική και Ενωσιακή Διοίκηση, στο Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Πολιτική, Επιστημονική συνεργάτιδα της Διεθνούς Διαφάνειας Ελλάδος

1. «Χωρίς Κράτος Δικαίου, κομμένη η χρηματοδότηση!»

Η Έκθεση για το Κράτος Δικαίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2021 που μεταξύ άλλων παρακολουθεί την κατάσταση της διαφθοράς, των δικαστικών συστημάτων και της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης στα 27 κράτη μέλη της Ένωσης, επισημαίνει μεγάλα δημοκρατικά ελλείμματα, υπό το πρίσμα της πανδημίας.

Οι «κακοί» της ιστορίας

Οι έντονες επικρίσεις κατά της Ουγγαρίας και της Πολωνίας, οι οποίες είναι τα μόνα δύο κράτη μέλη που βρίσκονται υπό τον έλεγχο της ΕΕ για παραβιάσεις του κράτους δικαίου, υποδεικνύουν την ανάγκη λήψης αυστηρότερων μέτρων από την Επιτροπή, όπως [παρακράτηση δισεκατομμυρίων ευρώ σε κονδύλια της ΕΕ](#), τα οποία προορίζονται να βοηθήσουν τις οικονομίες των κρατών μελών να ανακάμψουν από την πανδημία του κορωνοϊού. Η Ουγγαρία χρηματοδοτήθηκε με \$8,4 δισεκατομμύρια, ενώ η Πολωνία έχει προγραμματισθεί να λάβει επιχορηγήσεις ύψους \$24 δισεκατομμυρίων.

Μέχρι τώρα, οι ελλείψεις στο κράτος της Ουγγαρίας που σημειώνονται στα ανθρώπινα δικαιώματα και στη δημοκρατία οδήγησαν σε αποκλεισμό χρηματοδότησης από τις [επιχορηγήσεις από τη Νορβηγία, την Ισλανδία και το Λιχτενστάιν \(επιχορηγήσεις ΕΟΧ\)](#) άνω των 200 δισεκατομμυρίων ευρώ.

Όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης στην ΕΕ, τα επίπεδα του κράτους δικαίου φαίνονται άνισα και ανησυχητικά. Ο Επίτροπος Δικαιοσύνης Didier Reynders δήλωσε ότι η Επιτροπή δεν θα υποστηρίξει το [Σχέδιο Ανάκαμψης από τον κορωνοϊό της Ουγγαρίας](#), η οποία ζητά 7,2 δισ. ευρώ από το Ταμείο Ανάκαμψης και Σταθερότητας της ΕΕ, έως ότου εφαρμοστούν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στο δικαστικό σύστημα και η κυβέρνηση παράσχει επαρκείς εγγυήσεις ότι οι υποθέσεις διαφθοράς που αποκαλύπτει η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) θα διερευνηθούν σωστά από τις εθνικές αρχές.

Η πολιτική επιρροή προς τη δικαιοσύνη και τα μέσα ενημέρωσης

Αναφορικά με την Πολωνία, η Επιτροπή επανέλαβε ότι οι μεταρρυθμίσεις στο σύστημα δικαιοσύνης, οι οποίες εξακολουθούν να εκτελούνται από το εθνικιστικό-λαϊκιστικό κόμμα Law and Justice (PiS) [αυξάνουν την επιρροή της εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας](#) στη δικαστική ανεξαρτησία. Αυτό αυξάνει τον κίνδυνο αδικαιολόγητης επιρροής στις ποινικές διώξεις για πολιτική διαφθορά.

Στην Αυστρία, τη Φινλανδία, τη Γερμανία, τις Κάτω Χώρες και το Λουξεμβούργο, το επίπεδο της αντιλαμβανόμενης δικαστικής ανεξαρτησίας παραμένει πολύ υψηλό (άνω του 75%), ενώ στην Κροατία, την Πολωνία και τη Σλοβακία, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι πολύ χαμηλά (κάτω 30%), κυρίως εξαιτίας ανησυχιών για πολιτικές παρεμβάσεις.

Σημαντική επιδείνωση των αντιληπτών επιπέδων διαφθοράς παρατηρείται στην Πολωνία, τη Μάλτα και την Ουγγαρία. Σημαντικές ή πολύ περίπλοκες υποθέσεις διαφθοράς εξακολουθούν να εμφανίζονται σε διάφορα κράτη μέλη, μερικές φορές εμπλέκοντας και υψηλόβαθμους αξιωματούχους.

Όσον αφορά την Τσεχική Δημοκρατία, η έκθεση υπογράμμισε «*οι έρευνες και οι έλεγχοι σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με τη χρήση κονδυλίων της ΕΕ εντόπισαν πρόσφατα στοιχεία σύγκρουσης συμφερόντων σε ανώτατο εκτελεστικό επίπεδο και μια υπόθεση τυγχάνει χειρισμού από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία*».

Όσον αφορά την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης, η έκθεση προειδοποιεί για πολιτική πίεση στην ανεξαρτησία τους, ειδικά όπου [τα έσοδα εξαρτώνται από την κρατική διαφήμιση](#).

Η ανάγκη αντιμετώπισης της ασφάλειας των δημοσιογράφων σε ολόκληρη την ΕΕ τονίστηκε υπό το πρίσμα πρόσφατων υποθέσεων που βρίσκονται υπό έρευνα, όπως η δολοφονία του Έλληνα δημοσιογράφου Γιώργου Καραϊβάζ, τον Απρίλιο του 2021 και η δολοφονία του Ολλανδού δημοσιογράφου Peter R. de Vries, τον Ιούλιο του 2021. Πολλοί δημοσιογράφοι εξακολουθούν να υπόκεινται σε απειλές και επιθέσεις, ιδίως όταν ερευνούν εγκλήματα και διαφθορά. Στη Σλοβακία, τα πρόσωπα που συμμετείχαν στη δολοφονία του ερευνητή δημοσιογράφου Ján Kuciak και

της αρραβωνιαστικιάς του το 2018 καταδικάστηκαν και η δίκη του φερόμενου ως «εγκέφαλου» συνεχίζεται. Στη Μάλτα, ολοκληρώθηκε η έρευνα για τη δολοφονία της ερευνητικής δημοσιογράφου Daphne Caruana Galizia το 2017.

Το 2020, η πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων κατέγραψε τον υψηλότερο αριθμό ειδοποιήσεων από ποτέ, με μια αύξηση της τάξης του 40% σε σύγκριση με το 2019. Το 2020, η πλατφόρμα χαρτογράφησης της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης (Mapping Media Freedom Platform) παρακολούθησε, επίσης, 280 περιπτώσεις παραβιάσεων της ελευθερίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης, που αφορούσαν συνολικά 908 άτομα ή ΜΜΕ σε 23 κράτη μέλη. Αυτές οι παραβιάσεις περιλάμβαναν παρενόχληση ή ψυχολογική κακοποίηση, νομικές απειλές, σωματικές επιθέσεις, επιθέσεις στην ιδιοκτησία, ρητορική μίσους, εκστρατείες δυσφήμισης και λογοκρισία. Έχουν αναφερθεί σωματικές επιθέσεις ιδίως στο πλαίσιο δημόσιων διαδηλώσεων ενώ δημοσιογράφοι στη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελλάδα και την Πολωνία έχουν υποστεί επιθέσεις από διαδηλωτές, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις και από αστυνομικές δυνάμεις.

Ένα ακόμη εργαλείο στην ενωσιακή «φαρέτρα»;

Υπάρχει τόση [πληθώρα αναφορών](#) από διεθνείς και μη κυβερνητικούς φορείς που εύλογα διερωτάται κανείς αν η πρόσφατα δημοσιευμένη Έκθεση για το Κράτος Δικαίου στην ΕΕ προσθέτει κάτι νέο στην υπάρχουσα «φαρέτρα» της ΕΕ, ειδικά όταν δεν επιβάλλονται νομικές κυρώσεις ή όταν οι διαπιστώσεις δεν συνοδεύονται από συγκεκριμένα μέτρα, όπως συστάσεις προσαρμοσμένες σε έκαστο Κράτος Μέλος.

Συχνά εκκινούν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαδικασίες προσφυγής για αμφιλε-

γόμενους νόμους των χωρών, αλλά ελάχιστη πρακτική σημασία φαίνεται να έχουν για την επίλυση συστημικών προβλημάτων, όπως αυτά που εντοπίζονται στην Πολωνία και την Ουγγαρία.

Οι ελπίδες δεν μπορούν και δεν πρέπει να εξαρτώνται φυσικά, από την περιοδική Έκθεση για το Κράτος Δικαίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η έκθεση δίνει την ευκαιρία να χαραχτεί ο δρόμος για τους ευρωπαίους πολίτες και τα θεσμικά όργανα, ώστε να συζητήσουν πιο ανοιχτά για τη δημοκρατική οπισθοδρόμηση και τις επιπτώσεις που παρατηρούνται στο εσωτερικό των κρατών μελών και έτσι να [μετριαστούν τα προβλήματα κράτους δικαίου](#) στο εγγύς μέλλον. Δεν παύει, όμως, η έκθεση να παραμένει ένα ακόμη περιγραφικό εργαλείο χωρίς δεσμευτικές συνέπειες.

2. «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποτυγχάνει να υπερασπιστεί τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ ως ανθρώπινα δικαιώματα»

“*Defying Exclusion Stories and insights on the links between discrimination and corruption*” είναι ο τίτλος της ερευνητικής έκθεσης που δημοσιεύθηκε πρόσφατα από την Transparency International (Διεθνούς Διαφάνειας) και το Equal Rights Trust. Η έκθεση απεικονίζει πώς διασταυρώνεται η διαφθορά και οι διακρίσεις, για να πυροδοτήσουν διακριτική μεταχείριση σε βάρος διαφορετικών μειονοτικών ομάδων, συμπεριλαμβανομένης της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ.

Το νομοσχέδιο της Ουγγαρίας

Η δημοσίευση της έκθεσης συνέπεσε με την ψήφιση του νομοσχεδίου στο [Ουγγρικό Κοινοβούλιο](#) σχετικά με την απαγόρευση συζήτησης ζητημάτων γύρω από την ομοφυλοφιλία στα σχολικά προγράμματα και στα τηλεοπτικά

προγράμματα για άτομα κάτω των 18 ετών, καθώς το κυβερνόν κόμμα του Βίκτωρ Ορμπάν εντείνει την εκστρατεία κατά των δικαιωμάτων ΛΟΑΤΚΙ. Ηγέτες από 17 κράτη μέλη της ΕΕ υπέγραψαν κοινή δήλωση καταδίκης του σχεδίου νόμου, ενώ η πρόεδρος της Επιτροπής Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν καταγγέλλει το νομοσχέδιο ως «επαίσχυντο».

Το πρόσφατο ουγγρικό νομοσχέδιο κατά της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ έρχεται να προστεθεί στον κατάλογο των απαγορευμένων διακρίσεων που έχουν ήδη ληφθεί εναντίον της κοινότητας, συμβάλλοντας στην καταναγκαστική διαφθορά και την αυξανόμενη αποξένωση αυτών των ανθρώπων από το κράτος ως ρόλου εγγυητή του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς η κοινότητα είναι ανήμπορη να αμυνθεί.

Σύμφωνα με την από 2021 [Ετήσια Επισκόπηση της ILGA-Europe](#) -την πλέον ηγέτιδα «δύναμη» υπεράσπισης και συνηγορίας των δικαιωμάτων της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ στην Ευρώπη-, η Ουγγαρία παραβιάζει τα δικαιώματα της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ, επιδεικνύοντας διακριτική συμπεριφορά σε ένα ευρύ φάσμα δημόσιων υπηρεσιών. Βάσει της κριτικής που ασκείται, υποστηρίζεται ότι η ουγγρική νομοθεσία είναι πιο σκληρή ακόμη και από τη νομοθεσία της Ρωσίας το 2013, εισάγοντας απαγόρευση της «προπαγάνδας των ομοφυλοφίλων».

Το νομοσχέδιο της Πολωνίας

Η έκθεση έρχεται να ρίξει φως σε μια νέα διάσταση διαφθοράς: αυτή της [διακριτικής μεταχείρισης](#), παρουσιάζοντας περιστατικά ανά την υφήλιο όπου οι διακρίσεις πυροδοτούν ως άλλη θρυαλλίδα τη διαφθορά, τροφοδοτώντας έτσι έναν φαύλο κύκλο εμβάθυνσης της ανισότητας.

Τα δικαιώματα της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ παραμένουν εξίσου ένα νομικό [πεδίο μάχης](#)

στην Πολωνία, όπου αρκετοί δήμοι και περιφέρειες υιοθέτησαν ψηφίσματα για τη δημιουργία των λεγόμενων «ζωνών ελεύθερης ιδεολογίας ΛΟΑΤΚΙ». Η Επιτροπή ανησυχεί ότι αυτά τα μέτρα παραβιάζουν το δίκαιο της ΕΕ σχετικά με τη μη διάκριση, δεδομένου του δικαιώματος του σεξουαλικού προσανατολισμού.

Ακτιβιστές της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ και Ευρωπαίοι υποστηρικτές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υποστήριξαν ότι η σήμανση συγκεκριμένων περιοχών ως «ζώνες ελεύθερης ιδεολογίας ΛΟΑΤΚΙ» είναι μια μορφή διάκρισης, αποθαρρύνοντας τις αρχές να προστατεύσουν τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ και [ενθαρρύνοντας τη ρητορική μίσους και της βίας](#) κατά αυτών.

Η Επιτροπή κίνησε διαδικασία προσφυγής κατά της Πολωνίας για την αποτυχία της να εξετάσει ουσιαστικά το ζήτημα σχετικά με τη φύση και τον αντίκτυπο αυτών των λεγόμενων «ζωνών ελεύθερης ιδεολογίας ΛΟΑΤΚΙ», που υιοθετήθηκαν από πολλές περιφέρειες και δήμους. Συγκεκριμένα, κατηγόρησε την Πολωνία ότι *«παρακωλύει την ικανότητα της Επιτροπής να ασκεί τις εξουσίες της»* και *«δεν συμμορφώνεται με την αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας»*, κατά παράβαση του δικαίου της ΕΕ.

Διακρίσεις & Διαφθορά

Ωστόσο, το κερασάκι στην τούρτα έδωσαν οι κατάφωρες παραβιάσεις στην Ουγγαρία του κράτους δικαίου και των γενικών αρχών του ευρωπαϊκού δικαίου, ως ένα εντυπωσιακό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η διαφθορά πλήττει τις περιθωριοποιημένες ομάδες, αποδεικνύοντας ότι η διαφθορά και οι διακρίσεις τελούν σε άμεση συνάφεια.

Η Επιτροπή έχει ξεκινήσει ομοίως μία πρωτοφανή [διαδικασία παράβασης](#) –

προσφυγής κατά της Ουγγαρίας, εστιάζοντας στη λογοκρισία ενός παιδικού βιβλίου που απεικονίζει χαρακτήρες ΛΟΑΤΚΙ και επιδιώκοντας να αμφισβητήσει τη νομιμότητα του νομοσχεδίου για την απαγόρευση των ατόμων ΛΟΑΤΚΙ από το δημόσιο λόγο, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού για ανηλίκους.

Εδώ, όμως, αποτυπώνεται και η αποτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης συλλογικά. Μια πιο ενδελεχής εξέταση των αιτιάσεων για τις οποίες η Επιτροπή κινείται κατά της Ουγγαρίας δείχνει ότι οι Βρυξέλλες παραπέμπουν για παραβίαση της [Οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων](#) (AVMSD) και της [Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο](#) και λιγότερο για την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και, συγκεκριμένα, στην αρχή της μη διάκρισης. Διερωτάται, λοιπόν, κανείς εάν η ΕΕ υπερασπίζεται πραγματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα ή αν, στην πραγματικότητα, πρόκειται για νομικό «περισπασμό».

Συγκεκριμένα, η επιστολή των Επιτρόπων Didier Reynders και Thierry Breton προς τον Ούγγρο Υπουργό Δικαιοσύνης δεν αναφέρεται στο άρθρο 2 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο απαγορεύει τις διακρίσεις. Αντ' αυτού, η επιστολή δίνει έμφαση στο ευρωπαϊκό δίκαιο της κοινής αγοράς, θεμελιώνοντας το επιχείρημα ότι το ουγγρικό δίκαιο περιορίζει την ελευθερία παροχής υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά, εγκαταλείποντας έτσι το επιχείρημα [«διακυβεύματος του αξιακού συστήματος της ΕΕ»](#) και επικυρώνοντας αντ' αυτού τον «κίνδυνο μη πώλησης προϊόντων πουθενά».

Μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι οι προθέσεις πίσω από τις διαδικασίες προσφυγής της Επιτροπής δεν είναι τόσο ειλικρινείς όσο παρουσιάζονται. Τα δικαιώματα ΛΟΑΤΚΙ φαίνονται αξιόλογα μόνο ως [εργαλείο](#), ως μέσο εμβάθυνσης των τυπικών κανόνων της αγοράς, και λιγότερο ως αυτοτελή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

VIII. Δημοσιεύσεις του Εργαστηρίου Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ, ΤΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ – ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΠΘ 4

Ψηφιακές συμβάσεις

Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σ. 88

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ, ΤΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ – ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΠΘ 3

Παθογένειες της ελληνικής δημόσιας διοίκησης και προτάσεις υπέρβασής τους

Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σ. 208

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ, ΤΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ – ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΠΘ 2

Η απονομή της Δικαιοσύνης ως βασικός πυλώνας της ευνομούμενης πολιτείας

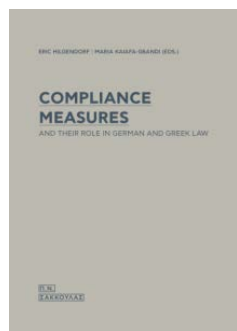
Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σ. 240

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ, ΤΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ – ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΠΘ 1

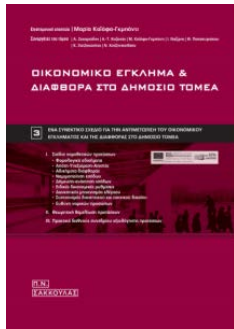
Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας

Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σ. 256

Compliance measures and their role in German and Greek law

Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2017, σ. 112

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ

Τόμος 3^{ος}

Ένα συνεκτικό σχέδιο για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος και της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα.

Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2015, σ. 726

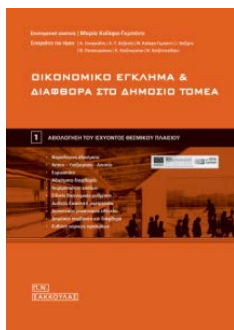

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ

Τόμος 2^{ος}

Η οπτική λειτουργιών της δικαιοσύνης, της διοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών - δικαιοσυγκριτικά δεδομένα

Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2014, σ. 591

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ

Τόμος 1^{ος}

Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου

Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2014, σ. 1172

Η Διευθύντρια του Εργαστηρίου **Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα**

Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, Καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ

Συντακτική ομάδα

Υπεύθυνες της ομάδας:

Κατερίνα Σαββαΐδου, Επ. Καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ, Κάτοχος Έδρας Jean Monnet στην Ευρωπαϊκή Φορολογική Πολιτική και Διοίκηση

Αθηνά Γιαννακούλα, ΔΝ, Διδάσκουσα ΕΣΔι, Επιστημονική Συνεργάτιδα ΑΠΘ

Μέλη της ομάδας:

Βασιλική Αθανασάκη, Υποψ. Μεταδιδάκτωρ ΑΠΘ, ΔΝ, ADIT, Δικηγόρος-Φορολογική Σύμβουλος στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

Νικολία Καραλιώτα, Υποψ. ΔΝ, ΜΔΕ, Δικηγόρος

Δήμητρα Κούνη, Υποψ. Μεταδιδάκτωρ ΑΠΘ, ΔΝ, Μέλος ΣΕΠ στο ΕΑΠ

Μιχάλης Μαρτίνης, Υποψ. ΔΝ, ΜΔΕ, Δικηγόρος

Μάγια Παπαϊωάννου, ΔΝ, Δικηγόρος

Θεοδότα Ρήμου, Υποψ. ΔΝ, ΜΔΕ, Δικηγόρος

Αγγελική Σιδηροκαστρίτη, Υποψ. ΔΝ, ΜΔΕ, Δικηγόρος

Χρυσούλα Τσιάχτα, Υποψ. ΔΝ, ΜΔΕ, Δόκιμη υπάλληλος ΑΑΔΕ

Ανδρέας Χατζηνάκης, Υποψ. ΔΝ, ΜΔΕ, Δικηγόρος

Γεωργία Φουντουκίδου, Υποψ. ΔΝ, ΜΔΕ, Δικηγόρος

Το υλικό αυτό περιέχει αποκλειστικά και μόνο γενικές πληροφορίες και δεν δύναται να εκληφθεί ότι το Εργαστήριο Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης παρέχει με αυτό συμβουλές ή υπηρεσίες. Προτείνουμε στους αναγνώστες, εφόσον το κρίνουν αναγκαίο, να αναζητήσουν εξειδικευμένες συμβουλές σχετικά με κάθε ειδικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν. Το Εργαστήριο Μελέτης για τη Διαφάνεια, τη Διαφθορά και το Οικονομικό Έγκλημα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης δεν αποδέχεται ευθύνη για οποιαδήποτε ζημία υποστεί οποιοσδήποτε που βασίστηκε στο παρόν. Το εν λόγω υλικό απηχεί αποκλειστικά την άποψη των συγγραφέων.

Στο Εργαστήριο σεβόμαστε την ιδιωτικότητά σας και δεσμευόμαστε να διασφαλίζουμε το απόρρητο και την εμπιστευτικότητα των προσωπικών σας δεδομένων. Σε συμμόρφωση με τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα [(ΕΕ) 2016/679 – GDPR], χρειαζόμαστε τη συναίνεσή σας για να σας ενημερώνουμε για τις δραστηριότητες του Εργαστηρίου και να σας προσκαλούμε σε εκδηλώσεις, ομιλίες και συνέδρια που διοργανώνει. Μπορείτε να ανακαλέσετε οποτεδήποτε την παραπάνω συναίνεσή σας, καθώς και να ασκήσετε τα δικαιώματα που σας παρέχει η σχετική με τα προσωπικά δεδομένα νομοθεσία.

Νομική Σχολή ΑΠΘ, Πανεπιστημιούπολη, 54124 Θεσσαλονίκη, T: +30 2310 996510, F: +30 2310 995272, E: anticorruption@law.auth.gr

© 2021 Όλα τα δικαιώματα κατοχυρωμένα.

Αν επιθυμείτε να μη λαμβάνετε e-mails αναφορικά με το newsletter του Εργαστηρίου, παρακαλούμε να στείλετε e-mail με θέμα “Unsubscribe” στην ηλεκτρονική διεύθυνση anti-corruption@law.auth.gr.